

ENOTNA PODPORA MANJŠINI

V okviru praznika občine Mozirje je bilo v soboto 11. septembra ljudsko zborovanje v Solčavi. Zbora so se udeležili nekdajni koroški partizani z obeh strani meje, ki so že v petek, na srečanju v Logarski dolini, odločno obsodili nespoštovanje avstrijske državne pogodbe in posledice, ki iz tega sledijo.

Marjan Osolnik, republiški sekretar za mednarodno sodelovanje, je med drugim poudaril:

»Velikonomške nacionalistične in šovinistične sile na Koroškem in v Avstriji so v ponovnem zagoru razpihanja nacionalne mrznje, znova oživljajo dediščino nacizma z asimilatorsko vindišarsko teorijo, zavedne Slovence pa hočejo prikazati kot nelojalne avstrijske državljane. Voditelji Helmdiensta razpihujejo antikomunistično in antijugoslovansko gonjo in javno izjavljajo, da je treba narodno zavedne Slovence pognati čez Karavanke. Kar se proslulega 'prastrahu' tiče, je celo kancler Kreisky prišel na dan z izjavo, da 'razume' strah Korošcev, saj je bila Koroška že dvakrat 'plen tujih vojakov'...!

Zgodovina prav dobro ve, kdo je posegal po tujem ozemlju in po tuji lastnini. Kaže, da tuje oborožene sile, ki so vkorakale v Avstrijo in na Koroško ob anšlusu leta 1938, za nekatere avstrijske politike niso bile tuje. Te sile pa so hotele izpeljati popoln etnični genocid nad koroškimi Slovenci...

Če se avstrijski državniki že tako zelo ogrevajo za preštevanje, inar ne bi tako preštevanje začeli pri večini, pa bi skušali ugotoviti, kdo se čuti za Avstrijo in kdo za Nemca? Pri tem bi prišli do zelo poučnih rezultatov,« je dejal tovariš Osolnik. Vsak sodobno in demokratično misleč človek bi se že ob doslednejših rezultatih avstrijskih preštevanj vprašal, kdo je odgovoren in kje so pravzaprav družbenopolitični, gospodarski in socialni vzroki za to, da v 20. stoletju, v času demokracije in napredka, neka manjšina tako naglo izumira in to manjšina, ki je celo po podatkih avstroogrske monarhije bila na južnem Koroškem ob koncu preteklega stoletja v nedvomni večini.

Tovariš Marjan Osolnik je poudaril, da so takšna enostranska dejanja hud udarec jugoslovansko-avstrijskim odnosom. Napadi avstrijskega tiska in izjave avstrijskih državnikov so v zadnjem obdobju namenjeni tudi neuvrščeni in samopravni socialistični Jugoslaviji. Toda socialistična Jugoslavija je uspešno vzdružala številne pritiske v preteklosti, niti najmanj je niso omajali na njeni jasno začrtani poti v boju za družbeni napredek in pravične ter enakopravne mednarodne odnose. V svojem boju danes nismo osamljeni.

Po zborovanju je tovariš Zaucer odkril spominsko ploščo o dogodkih med NOB na Solčavskem, Tone Bole pa je izročil namenu modernizirano asfaltirano cesto od Solčave do Logarske doline. Z zborovanja so poslali pismo tovarišu Titu.

Foto: F. VREČIČ

TISOČ PROTESTOV

Na pobudo občinske konference ZSMS se je 8. t. m. zbralo pred poslopjem občinske skupščine Moste Polje v Ljubljani približno 3000 delavcev in mladincev, ki so izrazili svoje ogorčenje zoper ravnanje avstrijskih oblasti z našo manjšino.

- Na protestnem zborovanju so najodločneje zahtevali od Avstrije, kot članice OZN, da
- v celoti izpolni določila državne pogodbe,
- prepove delovanje vseh nacističnih organizacij,
- umakne oba pred kratkim sprejeta manjšinska zakona, ki pomenita revizijo pogodbe,
- zagotovi slovenski in hrvaški manjšini vse pravice, ki jima pripadajo po določitih državne pogodbe in helsinkiške resolucije o narodnostnih manjšinah,
- zagotovi pravico ne do asimilacije, temveč do nacionalnega obstoja manjšine,
- zagotovi postavitev dvojezičnih napisov, dovoli svobodno združevanje v interesne organizacije,
- zagotovi možnosti za šolanje v jeziku manjšine,
- zagotovi varnost koroškim partizanom, partizanskim spomenikom in drugim pomnikom boja proti fašizmu in nacizmu.

S tega zborovanja so poslali tudi skupno protestno pismo avstrijskemu konzulatu v Ljubljani, ki ga je prebrala dijakinja 4. gimnazije Moste, Dunja Jadek.

MARTINA TRDIN

KAMILO BREŠAN

Po platno v zastraženo sovražnikovo tovarno

str. 4

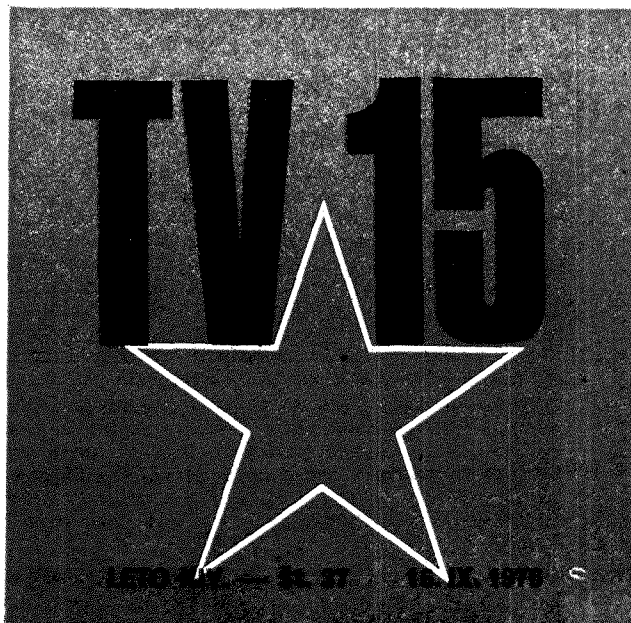
ČRTOMIR ŠINKOVEC

Spomini na Kočevje

str. 5

Dokazovanje posebne dobe iz NOB in priznanje dvojnega štetja

str. 9—16

Spregledali ste nas

Odmev na sestavek o slovesnosti na Debelem hribu pri Ivančni gorici in odkritju spomenika Stiški četi

ZB NOV Sentvid pri Stični je na svoji seji, ki je bila 26. avgusta 1976, med drugim obravnaval tudi nepravilno poročanje v našem borčevskem časopisu TV-15 in sicer v 34. številki z dne 26. avgusta 1976, kjer le-ta na prvi strani časnika poroča o zborovanju in odkritju spomenika Stiški četi ob petintrideseti obletnici ustanovitve.

Poročevalec piše, da je bilo zborovanje na Debelem hribu pri Ivančni gorici, niti z besedico pa ne omenja ZB NOV Sentvid pri Stični, ki je postavitev in financiranje tega spomenika na svojem območju organizirala ter tudi ukrenila vse, da je bila na slovesnem odkritju spomenika in zborovanju tako velika udeležba.

ZB NOV Sentvid pri Stični je ena od največjih organizacij v grosupeljski občini, saj obsega tri krajevske skupnosti: Sentvid, Dob in Temenica. Prav tako lahko rečemo, da je tudi najbolj delavna, saj imamo na tem območju enajst zgodovinskih objektov iz narodnoosvobodilne vojske, spomenikov, obeležij in grobov, ki jih sami vzdržujemo in tako smo s svojim delom postavili tudi spomenik Stiški četi, ki je bila ustanovljena na našem območju na Debelem hribu pri Temenici ali pri Sentvidu, nikakor pa ne pri Ivančni gorici.

Poleg ogromnega števila osebnih vabil borcem in drugim družbenopolitičnim predstavnikom, smo na slovesnost opozorili tudi na številnih plakatih velikega obsega, iz katerih je bilo jasno razvidno delo ZB NOV Sentvid pri Stični, kar ni poročevalec predstavil, saj bi nepoučeni bralec pripisoval zaslugo vsem prej, kakor edinemu in resničnemu organizatorju: ZB NOV Sentvid pri Stični, ki je v TV 15 na tem mestu sploh ni omenjeno!

Ker je bila tudi v dnevniku Delo v ponedeljek, 23. avgusta 1976, v članku opisana slovesnost na Debelem hribu pri Ivančni gorici, ne morem verjeti, da je to le slučajna pomoč, zato je bil na seji sprejet sklep, da odločno protestiramo proti takšnemu pisanju in zahtevamo, da se popravek poročila tudi objavi.

STONE PUS,
predsednik ZB NOV Sentvid pri Stični

ODGOVOR UREDNIŠTVA: V našem imenu in v imenu poročevalca se ZB NOV Sentvid pri Stični opravičujemo. Povedati pa moramo, da do napake ni prišlo namerno, ker nam tak način dela tudi ni znan. Kot smo izvedeli od pisca omenjenega članka, je do napake prišlo res samo po pomoti.

Pismo tovarišu Slovenku

Odgovor na »Odgovor tovarišu Svoljšaku«

Na 2. strani TV-15 z dne 2. septembra 1976, ste v rubriki »Utrinki in odmevi« objavili »Odgovor tovarišu Svoljšaku«. Tedaj sem ravno na vrat na nos pripravljaj komemoracijo na Lipniški planini, pa res nisem mogel takoj odgovoriti.

Domnevali smem, da ste najbrž premalo pazljivo prebrali inkriminirani odstavek, drugače bi do tako hudega nesporazuma ne moglo priti.

Začetni stavek »Leta 1943 sem jo (muenchensko postajo namreč) prvič videl kot Hitlerjev Kanonenfutter« vas je napotil, da ste v svojem odgovoru opisali razmere, kakršne so vladale v naši Dolini predvsem v drugi polovici leta 1943. Sam jih zdaj dovolj dobro poznam; precej sproti me je tedaj o razvoju gibanja v naših krajih obveščal v pismih moj bratranec. Vendar takrat, tovariš Slovenku, so nas Nemci že davno

razkropili po Ukrajini, razmetovali po Skandinaviji in Franciji. V pismih smo si sporočali novice o tem, kakšno življenje kipi zdaj pri nas ter iskali pota in načine, kako priti domov ali vsaj k našim zaveznikom.

Nehote pa ste prezrli naslednji stavek:

»Tedaj (leta 1943) smo v mrzlem januarju dva dni nagi stali in čakali, kdaj bo prišel kdo, ki nam bo pokazal pot na Pokljuko.«

In vse kar še sledi v inkriminiranem odstavku spoštovani tov. Slovenku, se nanaša samo na te po-novoletne dneve januarja 1943. To mora biti iz konteksta slehernemu čisto jasno.

Zakaj pišete o mobilizaciji, ko sam na kaj podobnega niti v podtekstu ne namigujem, ne razumem. Zapisal sem samo:

»Čakali smo na zvezo, ki je ni bilo.«

To pa je res. Fantje iz Gorij so nam prišepnili, da bomo dobili znak, kje in kdaj se moramo zbrati, potem pa naj vsak gleda, kakor ve in zna, kako se bo izmuznil in jo pobrisal. Pri osemnajstih letih je vsakdo ravno prav neumen, da verjame sleherni rešilni govorici. Kakšne partizanske mobilizacije v tistih strašnih razmerah si sploh ne predstavljam in si je nikoli nisem. To bi bil partizanski samomor. Ne. Govoril sem samo o neumnem, neutemeljenem upanju, ki je kljub vsemu tlelo v nas.

Sledita stavka:

»V naši Dolini je vladala mrtva tišina. Nikogar ni bilo nikjer v gozdovih.«

Zaradi svojega geografskega položaja je bila naša Dolina tedaj bolj kot kdaj odrezana od drugega sveta. In spet moram ponoviti: gre za razmere, kakršne so vladale pri nas v prvi polovici januarja 1943.

Zdaj pride tisto, kar vas je najbrž najbolj prizadelo:

»Če je bil kdo, kot zdaj trdijo, da so bili, potem je bil zabit v kakem bunkerju. In je mirno čakal, da ga bo revolucija vzdignila na površje. Nas pa so mirno pustili odpeljati v švabsko klanovnico.«

Tovariši, hvala vam!

V teh dneh me je poštar prijetno presenetil s pošiljko 1000 dinarjev kot prispevek prizadetim borcem narodnoosvobodilne vojske ob potresu.

Težko bi izrazila občutek globoke hvaležnosti, ki me je ob tem prevzel. Človek vedno znova spoznava, da ni sam in da niso bile zastoj tudi moje žrtve, saj smo veliko dni in noči preživeli v skrbeh za dva brata, ki sta bila partizana in tudi partizani so bili v naši hiši stalni gostje.

Kakorkoli, tovariši, hvala vam iz srca!

MARIJA BALOH,
Homec 1

Preden nadaljujem, naj takoj navedem še neki drugi citat:

»Zima od 1942 na 1943 je potekala v skritih pripravah za nov razmah narodnoosvobodilne borbe. Razrasle so se organizacije, nastali so narodnoosvobodilni odbori in ljudje so skrito pomagali svojim borcem z denarjem, hrano, obleko in informacijami. Spomladaj je bil izdan tabor obeh terenskih delavcev.«

Tako dr. Miha Potočnik v brošuri Dovje in Mojstrana v letih 1941–1945 na str. 26.

Res je, tovariš Slovenku, resnica v mojih stvkih ni kar nič spoštljiva. Zapisana je na hudo neprimerno način. In vsakomur, ki se je zaradi takega načina mojega pisanja čutil prizadetega, se iz vsega srca oprostam! Resnično mi je žal, da sem zaradi svoje neročnosti pri stilističnem oblikovanju stavkov sprožil tak plaz protestov in obtožb.

Očitno, da sem koga zmerjal ali celo blatil NOG na našem območju, pa ne morem sprejeti nase. Preved svojega časa, dela, pisanja in raziskav sem mu že posnetil, da bi mi lahko kdo kaj takega naprtil. Saj to delo tudi vi poznate, kajne?

Ne vem, kako se je zgodilo, ampak sem mislil, da

so bile tudi naše usode del zgodovine tistih težkih časov.

Ko sem letos pred objavo Dnevnika predeloval v berljivo čtivo, sem dobil v roke odločbo, v kateri je pisalo, »da se mi zaradi aktivne službe v nemški vojski briše iz pokojninske dobe čas, ki sem ga prebil na delu pred vstopom v nemško vojsko.«

Kdo od nas je kdaj vstopil v nemško vojsko, ko smo bili vendar mobilizirani v nemško delovno službo? In aktivna služba v nemški vojski? Izkoristili smo čas, da smo se potem lahko vrnili v naše vrste kot šolani vojaki.

Odločbo sem občutil kot hudo krivično. Zrevoltirala me je. Ta odstavek, vidite, pa je posledica tega revolta. Se vedno namreč mislim, da takih odločb ne bi bilo, ko bi bile razmere v januarju 1943 pri nas objektivno orisane.

Vse drugo, kar ste zapisali, ne leti več name. Vi pišete o razmerah, kakršne so bile pri nas v pozni pomladi in drugi polovici leta 1943, jaz pa samo o tistih v prvi polovici januarja tega leta. Nesporazum, tovariš Slovenku!

Nazadnje pa: saj nisem pisal zgodovine. Moj Dnevnik je skupek bežnih vtisov in spoznanj, mimogrede porajajočih se reminiscenc. Med te zadnje spada tudi polemični odstavek. Ponavljam: resnično mi je žal, da sem ga zapisal. Samo občutek prizadete hude krivice je zadostoval, pa je bil na papirju.

Verjemite, tole pismo mi je vzelo dosti časa in moči. Večkrat sem ga napisal, pa mi nikoli ni bilo všeč. Se zdaj mi ni. Lahko samo upam, da boste vi zadovoljni z njim.

Z vsem dolžnim spoštovanjem!

JANEZ SVOLJŠAK,
Mojstrana

Podpiramo tovariša Konoblja

Odmev na pismo »Odgovor tovarišu Svoljšaku«

Odbor ZB NOV Dovje Mojstrana je na svoji redni seji, ki je bila 2. septembra 1976, med drugim razpravljaj tudi o članku, ki je izšel v 35. številki »TV 15« pod naslovom »Odgovor tovarišu Svoljšaku«, ki ga je napisal Franc Konobelj, predsednik ZB NOV Jesenice.

Odbor ZB NOV Dovje Mojstrana vsestransko podpira odgovor tovariša Konoblja, saj smo ogorčeni toliko bolj, ker je tovariš Svoljšak član borčevske organizacije, član našega odbora in pedagog.

Njegove trditve, da ni bilo ob času njegovega nabora, januarja 1943, nikogar v gozdovih, če pa je bil, kot zdaj trdijo, da so bili, potem je bil zabit v kakšnem bunkerju. Dobro je poznano njemu, kakor vsemu še živemu prebivalstvu Jesenice in okolice, kako je imel takrat okupator Jesenice zavarovane. Mrgolelo je policije — gestapa, sploh vojaščine. Da bi se takrat predznila skupina partizanov priti na Jesenice v Sokolski dom po nabornike, po osemnajstletnike, ko ni vedel nihče ali bi sploh kdo bil pripravljen iti skozi visoki sneg k partizanom, bi se smatralo kot samomorilstvo. Če bi bil tov. Svoljšak že takrat kak pomemben aktivist OF, bi se tudi našli med partizani diverzanti, ki bi ga skušali rešiti, kot pravi »kanonenfutra«, toda ne iz Sokolskega doma, pač pa mogoče že pred odhodom na nabor.

Nešteto je že izšlo pesmi, člankov in knjig, v katerih avtorji opisujejo težko borbo naših narodov za osvoboditev izpod okupatorja v letih 1941–45. Učiteljstvo po šolah skuša mladini že od prvih šolskih ur naprej prikazati, kar se da več o NOB in to v pravi luči, morebitne šibke točke, ki so se dogodile med NOB ne poveljujejo, medtem ko tov. Svoljšak prikazuje, da ni šel k partizanom januarja 1943 zato, ker ga niso prišli iskat partizani v Sokolski dom na Jesenicah, ter ta primer, ki je bil absolutno neizvedljiv, prikazuje kot nekakšno nedelavnost takratnih partizanov, kar pa smatramo, da je popolnoma zgrešena pot pedagoga današnjega časa.

Tudi uredništvo lista »Železar« glede tega primera obsojamo. v prihodnje naj prizadeti pri pregledu objav najdajo več časa, da se kaj podobnega ne bi več pri-petilo.

KRAJEVNI ODBOR ZB NOV DOVJE MOJSTRANA

Skupna obsodba oživljanja nacizma v Avstriji

Skupna seja koroških partizanov

V petek, 10. septembra, je bila v Logarski dolini skupna seja odbora koroških partizanov iz Ljubljane in zveze koroških partizanov iz Celovca. Med številni mi predstavniki naših družbenopolitičnih organizacij sta bila tudi predstavnika obeh slovenskih koroških organizacij pod vodstvom dr. Franceta Zvitra in dr. Grilca. Skupne seje se je udeležil tudi naš generalni konzul v Celovcu in vrsta drugih predstavnikov, profesorjev in znanstvenikov, ki spremljajo razvoj položaja na še manjšine na avstrijskem Koroškem.

Sejo sta vodila član sveta federacije in član predsedstva RO ZB NOV Slovenije Pavle Zaucer in predsednik zveze koroških partizanov tovariš Karel Prusnik, ki je uvodoma orisal današnji položaj Slovencev na Koroškem. Pri tem je pozval vse nekdanje udeležence narodnoosvobodilnega boja, da v tem trenutku

še odločneje dvignejo glas proti rasti nacizma v Avstriji. Narodnoosvobodilni boj na Koroškem, tostran in onstran današnje meje med republiko Avstrijo in SFR Jugoslavijo, je bil sestavni del boja proti nacizmu in fašizmu, najmračnejšemu pojavu v dosedanj zgodovini človeštva. Slovenci na Koroškem so bili ta boj v samem središču podjarmljene Evrope, na ozemlju, ki je bil sestavni del nemškega rajha in kjer so bile dotedanje meje izbrisane. Združeni v NOV in OF so se bojevali kot zavezniški vojaki in sestavni del antifašistične koalicije.

Na skupni seji, v kateri so govorniki resno in kritično ocenjevali razvoj dogodkov v Avstriji, je bilo poudarjeno, da je prav ta boj neizbrisen dokaz o svobodoljubju in narodni zavesti Slovencev na Koroškem. Hkrati pa je bil ta boj tudi velikanskega pomena za odporniško gibanje tudi v Avstriji. Bil je tudi edini opravičljivi razlog za to, da je bila Avstrija po drugi svetovni vojni kljub velikemu deležu v nacističnem zločinskem delovanju proglašena za žrtev nacizma in ne za zaveznika premagane hitlerjevske Nemčije. To dejstvo je Avstrija seveda pogosto ponavljala in izkoriščala, v zadnjih letih pa nanj pozabljajo celo uradni avstrijski predstavniki. Pričakovali bi, da bi današnja Avstrija morala izkazovati borcem protinacističnega boja na Koroškem priznanje in spoštovanje

kot vsaka država antihitlerjevske koalicije. Zai pa je dandanes položaj popolnoma drugačen, saj Avstrija ne uresničuje niti svojih mednarodnih obveznosti, ki so zapisane v 7., 9. in 19. členu državne pogodbe o obnovi demokratične in neodvisne Avstrije.

Na skupni seji je bilo poudarjeno, da bi se morale tudi druge podpisnice te pogodbe močneje prizadevati za dosledno izpolnjevanje omenjenih določil. V ta prizadevanja pa so nekdanji borci na Koroškem pozvali odporniške organizacije in vse demokratične sile v Avstriji. Približno 120 udeležencev seje v Logarski dolini je pozvalo tudi zvezni odbor ZB NOV Jugoslavije, da jim v tem boju pomaga. O njem bodo prav tako obveščali vse naše prijatelje izven meja Jugoslavije, borce odporniških gibanj v Evropi in predvsem v Italiji. S posebnim pismom jih bodo seznanili o položaju naše manjšine v Avstriji in jih prosili za aktivno pomoč pri seznanjanju evropske javnosti o položaju na Koroškem. Udeleženci skupne seje koroških partizanov so izrazili prepričanje, da bomo tako združeni uspeli uveljaviti v mejah Avstrije pridobitve narodnoosvobodilnega boja in nacionalno enakopravnost, sožitje med večino in manjšino ter ustvariti pogoje za vsestransko mednarodno sodelovanje v tem delu Evrope.

Praznični dnevi po Sloveniji

NOVA GORICA

Praznovanje občinskega praznika je bilo letos obogateno s številnimi delovnimi zmagami, od katerih so prav vse namenjene delovnim ljudem za njihovo lepše življenje.

Na slavnostni seji novogoriške občine, katere so se udeležili tudi Sergej Kraigher, Lidija Sentjura, dr. Joža Vilfan, generala Franc Tavčar-Rok in Slavko Mirkovič, Marijan Lenarčič in Milovan Zidar ter mnogi drugi, so sprejeli nekaj pomembnih sklepov. Na prvem mestu velja omeniti sklep o podelitvi zastave in domicila borcem — prostovoljcem za severno mejo, ki so se bojevali v enoti Franca Jurca. Domicil in zastavo so

sklenili podeliti tudi goriškemu vojaškemu območju, podelili pa so tudi priznanja in nagrade novogoriški občini.

Na slovesnosti je bila podeljena Bevkova nagrada likovniku Riku Debenjaku, nagrado občine pa so prejeli Anton Slapernik, Zarko Bole in Albert Rajer.

Po slavnostni seji vseh zborov novogoriške občine se je slovesnost nadaljevala v tovarniških prostorih delovne organizacije Primorje — Gorica TOZD Živinoreja. V tem podjetju so izročili namenu novo hladilnico in nekatere druge prostore. Razen nove moderne hladilnice, ki bo potrošnikom zagotavljala stalno preskrbo z mesom, so delavci Primorja — Gorica predali namenu tudi nove proizvodne prostore TOZD Motoremont.

V občini so v teh dneh slavili še številne druge delovne zmage. Odprli so asfaltni cesti od Huma do Cerovega, od Grgarja do Grgarskih Raven, nov dom za upokojece v Novi Gorici s 150 posteljami in vrtec ter šolo v Solkanu, ki so jo zgradili s pomočjo samoprispevka občanov.

Sledil je kulturni program, približno 5000 zbranih občanov pa je zaključilo praznovanje z ogorčenim protestom proti ravnanju avstrijskih oblasti do slovenskih manjšin na Koroškem.

ZAGORJE

Vasica Podkum je 12. septembra gostoljubno sprejela številne nekdane izgnance iz zasavskih občin. Med gosti sta bila tudi Miha Marinko in Franc Setine.

Zasavski izgnanci so zborovali pred združenim domom, kjer jim je spregovoril glavni urednik »Dnevnika« Božo Kovač.

Padlim borcem in izgnancem so odkrili spomenik, delo akademskega slikarja Francija Kopitarja iz Zagorja.

Tudi na tem srečanju so udeleženci poslali protestno pismo, v katerem poudarjajo, da ostro obsojajo gonjo proti našim manjšinam v Avstriji.

SMARJE PRI JELSAH

V tem kraju so ob praznovanju občinskega praznika izročili namenu novo osnovno šolo, ki so jo zgradili po potresu.

V počastitev praznika je potekala slavnostna seja zborov občinske skupščine, na kateri so podelili pismena priznanja in nagrade zaslužnim delavcem, denarno nagrado pa so podelili planinskemu društvu Straža-Rogatec, Jožetu Gradiškemu in Artiček Rudolfu.

Šmarski občani so se ob izteku praznika s protestnim pismom pridružili ogorčenju vse jugoslovanske javnosti proti ravnanju oblasti v Avstriji do naših manjšin.

Zakon, ki prinaša mnogo ugodnosti

V prostorih Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v Ljubljani je bila dne 14. 9. 1976 seja komisije za vprašanja vojaških vojnih invalidov. Prisotni so obravnavali informacijo o področnih posvetovanjih s predsedniki komisij za vojaške vojne invalide občinskih odborov ZZB NOV Slovenije, informacijo o spremembah in dopolnitvah temeljnega zakona o vojaških invalidih in poročilo o poslovanju Doma VVI v Strunjanu za prvo polletje leta 1976.

SPREMEMBE IN DOPOLNITVE

Brez dvoma je v obravnavani problematiki, ki izvira iz v uvodu nakazanih tem najbolj zanimiva in pomembna sprememba oziroma zakon o dopolnitvah zakona o vojaških invalidih, ki ga je sprejela Skupščina SFRJ dne 20. julija leta 1976.

Zaradi obširne in pomembne problematike vojaških invalidov o kateri smo v našem časopisu že pisali, smo se odločili tudi danes spregovoriti malo več.

Omejili se bomo na spremembe in dopolnitve, ki jih prinaša zakon in tako marsikomu olajšali delo pri uveljavljanju pravic.

Najprej velja omeniti, da odstotek invalidnosti, ki je bil določen pri prvi ugotovitvi vojaške invalidnosti in sicer pri osebi, ki ji je bila priznana vojaška invalidnost zaradi poslabšanja zdravstvenega stanja, pozneje ni mogoče povečati ne glede na morebitno poslabšanje prejšnjega stanja.

Zakon prinaša tudi to novost, da pridobljene pravice zaradi ranitve ali poškodbe, ki so pustili vidno sled in pravice družinskih članov umrlega vojaškega invalida ne zastarajo.

Oglejmo si, kako je z višino invalidnine, ki pripada vsem vojaškim invalidom in sicer v mesečnih zneskih;

I.	100 %	4.607 din
II.	100 %	3.336 din
III.	90 %	2.525 din
IV.	80 %	1.865 din
V.	70 %	1.328 din
VI.	60 %	823 din
VII.	50 %	557 din
VIII.	40 %	286 din
IX.	30 %	201 din
X.	20 %	135 din

Navedena lestvica osebnih invalidnin velja za leto 1976.

DRUŽINSKA INVALIDNINA

Družinskim invalidskim upravičencem pripada družinska invalidnina v mesečnih zneskih, ki so sledeči: za enega družinskega člana 300 din, za vsakega nadaljnjega

družinskega člana, ki je souživalec invalidnine pa se vsota poveča za 150 din mesečno. Pri tem velja dodati, da znaša višina družinske invalidnine za enega člana in sicer v letu 1976 3.393 din, za vsakega nadaljnjega souživalca pa 1.696 din. Pri tem so invalidnine, določene v mesečnem znesku v primerjavi s sedaj veljavnimi višje glede na letni znesek za 207 oziroma 104 din.

Pomembna novost, ki jo prinaša novi zakon, je povečanje mesečne invalidnine po padlem zakonc brez otrok oziroma otroku edincu od 451 din na 800 din.

Povečana mesečna invalidnina pa pripada tudi otroku, uživalcu družinske invalidnine, ki nima staršev.

SPROTNO USKLAJEVANJE

Invalidske prejemke, med katere štejejo osebo in družinsko invalidnino ter ortopedski dodatek, bodo vsao leto povečevali v določeni odvisnosti od osebnih dohodkov delavcev, kar je bilo v veljavi že sedaj, upoštevati pa bodo tudi naraščanje življenjskih stroškov.

Zakon omenja tudi »ključ« po katerem bodo uravnavali omenjene finančne uksladitve. Oglejmo si ga: Če bodo življenjski stroški v prvem polletju tekočega leta narasli za več kot 8 odstotkov, se za odstotek porasta življenjskih stroškov pove-

čajo invalidski prejemki kot akontacija in sicer od 1. julija tekočega leta dalje.

Invalidske prejemke invalidov NOV tujih državljanov, ki živijo v tujini bodo vsako leto usklajevali z naraščanjem osebnih dohodkov delavcev tako kot invalidom v Jugoslaviji. Razlika nastaja le pri povečanju invalidskih prejemkov v odvisnosti od porasta življenjskih stroškov kot akontacije med letom, ki invalidom NOV tujim državljanom povsem razumljivo ne pripada.

ZDRAVSTVENO VARSTVO

Vojaške invalide občasno sistematično zdravniško pregledujejo. Le-ti izkoriščajo patronažne storitve in postrežbo na domu in sicer v skladu s predpisi o zdravstvenem zavarovanju delavcev.

Pri tem prinaša sprememba zakona še to novost, da imajo invalidski upravičenci pri uveljavljanju pravice do zdravstvenega varstva pravico do brezplačne vožnje s sanitetnim avtomobilom.

DRUGE NOVOSTI

Uživalci družinske invalidnine so upravičeni do dveh voženj letno in sicer eno s 75 odstotnim popustom in eno brezplačno, ko potujejo na grob padlega po katerem jim je priznana pravica po tem zakonu. Zakon, ki je bil v veljavi do sedaj, je omogočal tem invalidom obe vožnji s 75 odstotnim popustom.

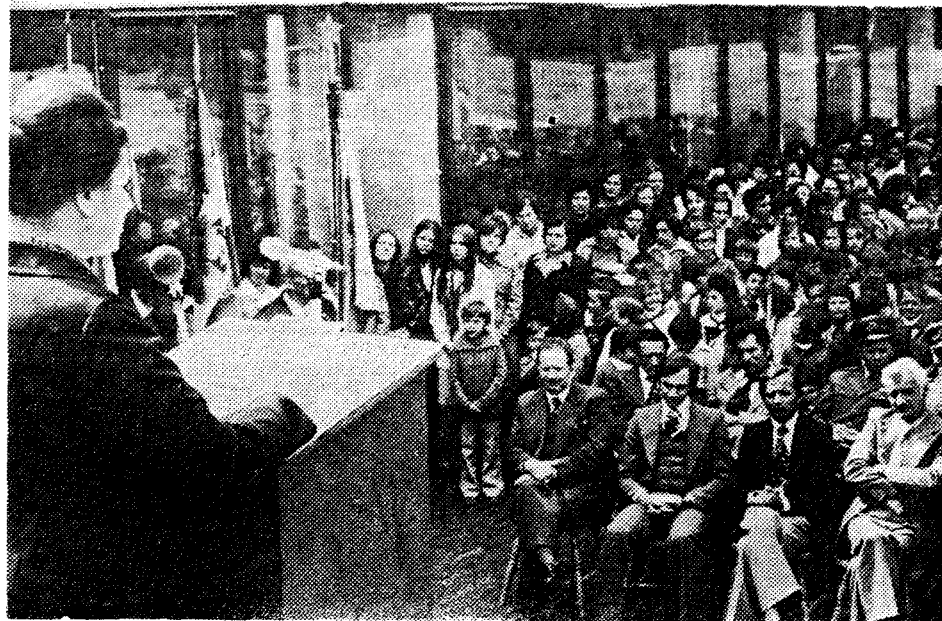
Glede šolanja velja omeniti, da imajo vojaški invalidi in otroci upravičencev, ki se redno šolajo, pravico do povračila plačila stroškov za šolanje.

Po noveliranem zakonu dobijo v uporabo avtomobil kot ortopedski pripomoček tudi vojaški invalidi I. skupine z izgubo vida na obe očesi.

Vojaški invalidi, so med drugim upravičeni do povračila plačila takse in cestnine za registracijo motornega vozila.

S tem se nismo izčrpali vseh sprememb, ki jih prinaša novi zakon, zato bomo v prihodnji številki nadaljevali z opisom zakonsko razširjenih pravic vojaških invalidov.

Pripravil: ANDREJ SKALERIČ

Logačani so praznovali

Vsako leto 12. septembra praznujejo Logačani občinski praznik v spomin na dan, ko so številni logaški fantje in moške okrepili partizanske vrste. V okviru osrednjega dela slovesnosti so se v soboto pri spomeniku na Grčarevskem vrhu poklonili spominu padlim borcem 29. udarne hercegovske divizije, ki so padli v sklepnih bojih za osvoboditev. Te svečanosti in slavnostne seje skupščine občine Logatec so se med drugimi udeležili tudi Vida Tomšič, Rade Pehaček in Milan Kučan ter delegacija občine Gacko, ki je z logaško občino podpisala listino o pobratenju, ki sta jo podpisala predsednik logaške občine Dušan De Gleria in predsednik občine Gacko iz SR BiH Radovan Audalović.

Občani logaške občine so tudi letošnji praznik povezali z dosežki na gospodarskem področju. Med najpomembnejšimi je vsekakor odprtje novih obratov Valkartona (v petek) in novih prostorov logaške Konfekcije.

Na zborovanju ob odprtju Konfekcije je imela slavnostni govor tovarišica Vida Tomšič.

V nedeljo, 12. septembra, so družbenopolitične organizacije ZRVS, ZZB NOV in ZSMS organizirale pohod do nekdanje partizanske domačije na Kališah. Le-ta je dandanes preurejena v partizanski spominski planinski dom — Tončkov dom. Mor-da bi veljalo na ploščo zapisati celo ime padlega sekretarja KPS logaškega rajona Antona Ključarja, saj vedo za njegovo ime le tisti, ki so ga poznali.

Približno tristo pohodnikov sta iz Dolnjega in Gornjega Logatca vodila po nekdanjih partizanskih poteh Franc Dolenc-Peter in Jože Simšič-Jelen. Zbrani so se na Kališah poklonili spominu padlih borcev in tragično preminulih v letalski nesreči blizu Zagreba.

Pohod Logačanov na Kališe je bil sklenjen s prisrčnim partizanskim mitingom in obujanjem na naš narodnoosvobodilni boj.

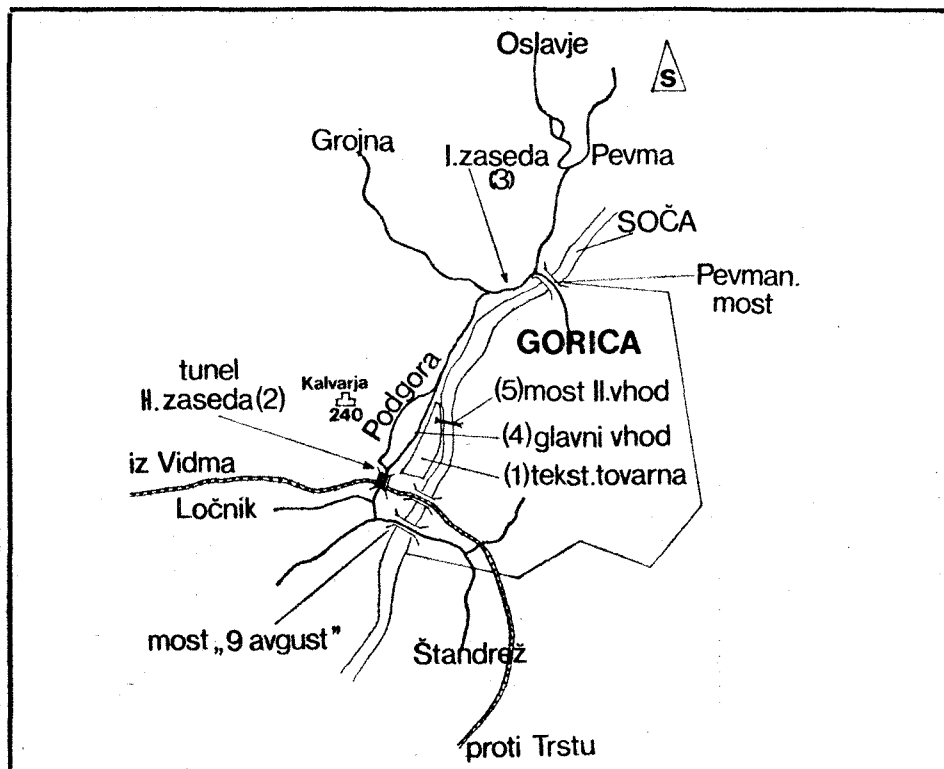
Foto in tekst: STAS

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Po platno v zastraženo sovražnikovo tovarno

Piše KAMILO BREŠAN

Napad pripadnikov enot varnostne obveščevalne službe v Goriških Brdih na tekstilno tovarno v Podgori pri Gorici spada med prve, pomembnejše in drznejše akcije, ki so jih briški vosovci izpeljali po ustanovitvi Briškega bataljona VOS. Akcijo je predlagal Rastislav Delpin-Zmago (narodni heroj), ki je bil doma iz Podgore. Ko je vodstvo VOS za Primorsko dalo svoje soglasje, se je začelo zbiranje podatkov in načrtovanje.

Tekstilna tovarna v Podgori, največja tovarna na Goriškem pred 2. svetovno vojno, je proizvajala predvsem bombažno platno. V mirnem času je delo v tovarni potekalo v treh izmenah. V njej je bilo zaposlenih vselej preko 1.200 ljudi. Po izbruhu vojne pa so nastale težave v preskrbi surovin, zato se je proizvodnja zmanjšala. Tovarna je delala le v dveh izmenah z manj delavci. Delavci in drugo zaposleno osebje je prihajalo na delo iz Podgore, Gorice in drugih bližnjih vasi: Pevme, Oslovja, Števerjana in Ločnika. Med njimi je bilo največ Slovencev in Slovenk.

Kot se vidi iz priložene skice, je stala tovarna na desnem bregu Soče, tik ob vodi. Posamezni objekti (proizvodne hale, skladišča, delavnice itd.) so bili razmeščeni na prostoru, dolgem kakih 1.000 metrov, širokem pa od 100 do 250 cm. Ves tovarniški prostor je bil ograjen s tri metre visokim betonskim zidom, ki je imel na vrhu vzdane kose razbitih steklenic.

Tovarna je imela le dva vhoda. Glavni vhod je bil na podgorski strani (4), drugi vhod pa je stal ob podaljšku lesenega mostu čez Sočo (5). Tovarna je imela tudi svojo hidroelektrarno. Lastnik je bil neki Tognella, ki je le občasno prihajal v Podgoro, generalni direktor pa Giovanni Bag-naro, fašist, ki pa je ob razpadu fašizma spremenil dlako. Ta jestanoval v Gorici. V tovarni je bil ves čas prisoten le tehnični direktor, mlajši človek, dokaj priljubljen med delavci, ki je tam stanoval s svojo družino.

ZA PARTIZANSKE BOLNIŠNICE

Glavni cilj akcije je bil zapleniti čim več platna, ki smo ga takrat zelo potrebovali, še zlasti v partizanskih bolnišnicah. Hkrati bi uspešna akcija tudi pokazala, da so lahko partizani povsod, tudi v mestih, kjer so bile zelo močne sovražnikove enote. Razen tega pa bi akcija imela tudi pomemben moralni učinek; na eni strani bi vzpodbudno vplivala na pristaše NOB, na drugi pa bi sovražniku in njegovim pristašem vlila strah v kosti.

Za zbiranje obveščevalnih podatkov je bil zadolžen Zmago. To nalogo je opravil zelo hitro, pomagala pa sva mu Stanko Kuštrin-Stojan in jaz, ki sva bila prav tako doma iz Podgore. Na terenu pa je največjo pomoč nudil znani aktivist iz Podgore Ludvik Brešan, ki je bil takrat še zaposlen v tovarni kot šef računovodstva. Ta nam je priskrbel podroben načrt tovarne

in posredoval večino vseh preostalih podatkov, do katerih mi nismo mogli priti. Tako smo med drugim ugotovili:

- da tovarniška straža šteje 10 do 15 italijanskih vojakov, predvsem starejših ljudi, ki jim gre le za plačo in »kožo«.

- Njihov poveljnik je neki podoficir, ki navadno prenočuje v vasi pri svoji ljubici,

- da sta le dve stalni stražarski mesti, po eno pri vsakem vходу (4 in 5). Tu so tudi dežurni vratarji,

- da občasno, podnevi in ponoči, patrolirata dva moža ob notranji strani tovarniškega zidu ter

- da nekajkrat mesečno pride iz Gorice kontrola, sestavljena iz nemških in italijanskih oficirjev.

Na osnovi teh in drugih podatkov je vodstvo akcije (člana pokrajinske komisije VOS za Primorsko Slavko Furlan-Dušan, odgovoren za obveščevalno službo in Branko Jerkič, odgovoren za vojaške zadeve, ter poveljnik Briškega bataljona VOS Ivan Klopučar-Sočan) izdelalo podroben načrt. Ker je bil ta načrt v celoti uspešno uresničen, bo zadostoval opis poteka akcije. Ker pa smo akcijo opisali na osnovi osebnih spominov in zelo skopih podatkov iz svojega dnevnika, so možne kakšne napake ali pomanjkljivosti, saj je od takrat minilo 33 let. Zato se vnaprej opravičujem in hkrati prosim preživele udeležence, da svoje pripombe pošljejo glavnemu uredniku biltena 2. brigade VDV-NO na naslov Bogomir Stibilj — 61000 Ljubljana, Na Jami 3.

DELAJSKIH MEZD SE NE DOTAKNEMO

Pri načrtovanju akcije je obstajal tudi predlog, da bi razstrelili tovarniško blagajno. Ta predlog pa smo zavrgli, ker nismo hoteli prizadeti delavcev, med katerimi je bilo veliko zavednih Slovencev. Če bi odnesli denar, bi jim vodstvo tovarne prav gotovo ustavilo mezde. Sicer pa v blagajni sploh ni bilo veliko denarja.

V akciji je sodelovalo okrog 50 borcev. Izvedli smo jo v noči med 25. in 26. decembrom 1943. Božič smo izbrali zato, da bi dosegli čim večje presenečenje.

Pred odhodom smo imeli kratko pripravo, predvsem moralnopolitično. Zvečer okoli 20. ure sta dve zasedi po 10 borcev zavzeli položaje, prva blizu križišča Grojna (3), ki je zapirala prihod sovražnikovih sil iz Gorice prek pevmanskega mostu in nam omogočala varen umik proti Števerjanu (Kojškemu), druga pa ob predoru pod železniško progo Trst-Gorica-Videm (2), ki je zapirala dostop v Podgoro z južne strani čez most »9. avgusta«.

Konfiguracija zemljišča in druge okoliščine so s taktičnega stališča nudile zelo dobre obete za uspešno zaporo ceste.

Preostali borci so približno ob isti uri prispeli na vzhodno pobočje Kalvarije (tt 240). Tam nas je Branko Jerkič razporedil v nekaj skupin.

V skupini, ki je morala ujeti podoficirja in naskočiti stražarja, so bili med drugimi Branko Jerkič, Sočan in Slobodan. Slednji je bil zelo pogumen borec, doma iz okolice Šibenika. Padel je v drugi polovici leta 1944 v Furlaniji.

Skupino za naskok na stražarnico sem vodil jaz, skupino, ki je morala zapleniti platno, pa je vodil Stojan. Posebna skupina je bila določena tudi za naskok na stražarsko mesto ob vходу v tovarno z goriške smeri (5).

Razen tega smo imeli tudi diverzantsko skupino za miniranje hidroelektrarne. Vodil jo je Zmago. Sestavili smo tudi skupino za zbiranje kmečkih voz v Podgori, kar pa je bilo že vnaprej vse natančno določeno.

no. Hkrati so bili določeni tudi kurirji za zvezo med posameznimi skupinami in pa signali za zvezo.

LESTVE NAMESTO LJUBICE

Naskok na tovarno se je začel okoli 21. ure. Branko Jerkič in Slobodan sta po lestvah splezala na tovarniški zid tik ob glavnem vходу. Omeniti velja, da smo po prvotnem načrtu hoteli vdreti v tovarno s pomočjo italijanskega podoficirja, ki naj bi ga zajeli pri njegovi ljubici. Jerkič, Zmago, Sočan in Slobodan so obiskali hišo podoficirjeve prijateljice, a ga tam niso našli. Odšel je na bolniški dopust. Šele takrat se je Jerkič odločil za vdor s pomočjo lestev.

Mačji skok na stražarja! Takoj je bil razorožen in že smo vdrli v tovarno. V največji tišini so se posamezne skupine lotile svojih nalog. Čez nekaj minut je bil v naših rokah tudi goriški vhod (5) ter pretrgane vse zunanje telefonske zveze. Presenečenja iz Gorice se nam ni bilo treba bati. Pač pa so bili Italijani povsem presenečeni. Stražarji so oblečeni ležali na posteljah in ob božičnem drevesu poslušali glasbo z radia. Nikakršnega odpora niso nudili.

Zelo presenečen je bil tudi tehnični direktor, ki je stanoval nad stražarnico. Toda hitro nam je izročil ključke glavnega skladišča gotovega platna. Okoli 21.30 je tudi že prispel prvi voz, takoj za njim še trije. Te štiri špediterje na gumijastih kolesih smo naložili predvsem s platnom, sicer pa smo razen platna, orožja in streliva, ki smo ga našli v stražarnici, zaplenili še več kot 100 parov novih visokih čevljev, prav toliko delovnih oblek in nekaj pisalnih strojev. Čeprav je akcija potekala zelo hitro in uspešno, nam je bilo vsem žal, da nismo imeli več vozov. V skladišču je namreč ostalo več vagonov platna.

VSE JE TEKLO BREZ NAPAKE

Razstrelitev hidroelektrarne (komandne sobe) in netenje požara v skladiščih je bilo predvideno za 23. uro. Pol ure pred tem smo zaklenili italijanske stražarje v eno od sob, jim zagrozili, da ne smejo iz nje do polnoči ter začeli z umikom. Ostali so le borci, ki so bili zadolženi za razstreljevanje, netenje požara in zavarovanje vhodov. Ob omenjeni uri, ko smo skupaj s tamkajšnjo zasedo srečno zapustili križišče pri Gronji in že korakali proti Števerjanu, smo zaslišali močno eksplozijo — znak, da je akcija povsem uspela. Hkrati z razstrelitvijo hidroelektrarne so zanetili požar tudi v skladišču platna. Uporabili so bencin, žal pa so zgorele le bale na površini, torej tiste, ki so bile namočene z bencinom.

Tudi diverzantska skupina ter zaseda ob predoru (2) sta se uspešno umaknili. Se pred zoro smo se vsi skupaj, brez žrtev zbrali v Kojškem zadovoljni in veseli.

Nemci so odgovorili šele dva dni pozneje. Prišli so z močno enoto prek Števerjana do Huma. Toda njihova poizvedovanja po partizanih so bila tudi tokrat brez uspeha. Še isti dan so se vrnili praznih rok.

Ta akcija je še enkrat pokazala, da je uspeh v boju v veliki meri odvisen od načrtovanja in temeljitih priprav ter sodelujočih. V opisanem primeru skoraj ni bilo moč najti kakšne slabosti ali pomanjkljivosti. Zato je bila akcija tako uspešna. O njej se je še dolgo govorilo na Goriškem. Tudi mi smo bili vsi zelo ponosni, dobili smo moralno vzpodbudo, pa tudi zaupanje v NOB na terenu je naraslo.

FOTOGRAFIJA Z VPRASANJEM

Verjetno je, da je tudi ta fotografija nastala nekje na Gorenjskem. Kje in kdaj je bila posneta? Kdo so tovariši, ki jih prikazuje?

V zvezi s fotografijo, ki smo jo objavili v tej rubriki prejšnje številke (2. t. m.), nam sporoča tovariš Janko Mravlje iz Maribora, Aškerčeva 24, da gre za del Žirovske čete Poljanskega bataljona, ki je spadal v sestavo Gorenjskega odreda. Fotografija naj bi bila po vsej verjetnosti posneta aprila ali maja 1943 na Žirovskem vrhu. Na njej je prepoznal naslednje borce:

Vane Doljak iz Škofje Loke je prvi na desni (stoji); Slave Kavčič iz Stare vasi pri Žireh je prvi, ki sedi na desni; Pavel Inglič-Bar (s klobukom, prvi z leve strani) je bil menda doma iz Gornje vasi nad Škofjo Loko; Lojze Kopač-Pepe, prvi z leve, ki stoji, doma iz Stare vasi pri Žireh; Zdravko Kržišnik-Bajtar je drugi z leve, ki stoji (najbrž doma iz Ljubljane); ostalih ni mogel prepoznati iz ponatisa.

Spomini na Kočevje

Ogenj je polagoma ugašal v venec ogorkov in kupček žerjavice. Zubljí plama se polagoma umirjati, se nehali peteliniti proti nebu. Postajali so čedalje pohlevnejši in pritlikavi so ožarjali obraze tovarišev, ki so sedeli v krogu okoli ognja.

Visoko na nebu so zablistele prve zvezde.

Na krimske gozdove je legla tiha in mirna predjesenska noč. Kureček se je zavijal v temo: tam zadaj za Barjem si je Ljubljana prižigala tisočere luči. Po glavni cesti so se bliskali žarometi avtomobilov. Nedeljski izletniki se vračajo v mesto.

Le ob žerjavici je bil še vedno trdno sklenjen tovariški krog že sivih očancev, pa tabornikov in pionirjev. Očanci so pripovedovali, mladi so z odprtimi usti poslušali, vleklí na ušesa pripoved o doživetjih svojih očetov. Spomine na partizanske čase. Prav nikamor se ni nikamor mudilo: poslušali bi bili do jutra. Tone je vedel veliko pripovedovati o roški ofenzivi in o boju v Jelenovem žlebu. Sam je bil zraven, ko so brigade napadle z vso silo. Andrej se je spomnil hudil bojov za Žužemberk, pa Suhe in Bele krajine. Blaž je navezal besedo na dogodke, ko je kapitulirala Italija.

»Očka, povej nam kaj o kočevskem zboru!« se je zdaj oglašil Matjaž. »Učiteljica nam je v šoli nekaj o tem pripovedovala... Ti pa si bil tedaj v Kočevju.«

»A, saj res,« se je domislil Blaž, prižgal z ogorkom cigareto in pripovedoval:

»Ko so še trajali boji za Turjak, so voditelji osvobodilnega gibanja, Izvršni odbor Osvobodilne fronte smo rekli na kratko, razpisali volitve za zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. Te volitve so bile nekaj izrednega: kjer so le mogli, so ljudje volili odposlance, svoje najboljše zastopnike. Ne da bi se hvalili, določili so tudi mene. Tedaj sem bil v Gubčevi brigadi. Kar hitro je prišel dan, ko sem moral s tovariši na pot.«

Blaž je za trenutek premolknil, pogledal v zvedave mlade oči pionirjev in tabornikov, dregnil z ogorkom v žerjavico in povzel. Dogodki so postajali sve-

ži, kakor da bi se bili dogajali včeraj in ne več kot pred tridesetimi leti.

V mesto ob zeleni Rinži smo prišli zadnji dan septembra. Vse je kazalo, da se pripravlja nekaj velikega. Tedanji šolski, sedanji Šeškov dom je bil ves slavnosten, v zelenju in zastavah. V dvorani je bilo na transparentu z velikimi črkami napisano: »Naš narod si bo pisal sodbo sam!« Sicer pa so bili še povsod vidni sledovi, da je tod do nedavnega gospodarila rimska volkulja. Povsod opustošenje in razvaline. Ni čudno, boj za svobodo se je na Kočevskem začel že leta 1941. Duša tega boja je bil profesor Jože Šeško, komunist in revolucionar, ki so ga fašisti, kot žrtev izdajstva, ujeli 29. aprila 1942 pri rudarju Karlu Ahacu v Konci pri Stari cerkvi ter ga po hudem mučenju 11. maja skupno z desetiimi tovariši ustrelili na ljubljanskem strelišču. V tem času sta že delovali ribniška in kočevska četa, ki sta se združili v kočevski bataljon. Ta je Kočevsko spremenil v eno samo bojišče. Sovražnik se nikjer več ni čutil na varnem. Zato se je začel znašati nad neoboroženim, nedolžnim prebivalstvom s požigi vasi, z množičnim pobijanjem ljudi in z ogoni v taborišča. Nekatere kočevske vasi, prej naseljene z Nemci, so bile že od konca leta 1941 tihe in prazne. Tedaj so nacistično zaslepljeni kočevski Nemci šli za Hitlerjevim glasom na izpraznjene kmetije slovenskih kmetov v Obsotelje, ki so jih bili izselili v Slezijo.

Kočevski Nemci so že kakšnih šest let posedali najboljšo kočevsko zemljo, uživali neizčrpno bogastvo kočevskih gozdov, se šopirili nad slovenskim življenjem, se po nastopu Hitlerja pridružili njegovi nacistični veri ter se začeli obnašati kot »nadjudje«. Kočevje pa je ostalo neuklonljivo in ponosno slovensko mesto in sokolski dom, ki so ga zgradili s prispevki zavednih delavcev, je postal kočevska trdnjava slovenstva. Zato Kočevje niso mogli ponemčiti, niti ga ni mogel spraviti na kolena ostri okupatorjev bič.

Taborniki in pionirji so Blaža mirno in z zanimanjem poslušali, čeprav še marsičesa niso mogli razumeti.

»No, kako je bilo potem,« je rado-

Že na zboru odposlancev v Kočevju so izvolili slovensko delegacijo za drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu. Fotografija prikazuje skupino slovenskih delegatov na poti iz Jajca v Mrkonjič grad 2. decembra 1943 (od leve proti desni: Boris Kidrič, Herta Haas, Zoran Polič, Josip Jeras, Franjo Lubej).

vedil Tonček. »Kako je bilo na zborovanju?«

»Odposlanci so prišli od vseh strani. Zbrala se je bila tako rekoč vsa slovenska družina, 572 po številu, ki so predstavljali vse slovenske kraje, že osvobojene in neosvobojene. Prišli so od Soče in čez Savo, od blizu in daleč mimo bunkerjev, minskih polj in zased. Prišli so očanci in stare ženice, preprosti ljudje, delavci in kmetje ter krepki mladinci z brzostrelkami, prišli so z vozovi, konji in peš. Zraven so bili umetniki in znanstveniki, politiki in gospodarstveniki, vsi pa iz srca predani stvari osvobodilnega boja. Prišli so tudi delegati iz bratskih republik; celo stari Ribar, oče heroja Lole, je bil tedaj v Kočevju in je zastopal AVNOJ. Pa znani angleški major William Jones, ki se ni mogel dovolj načuditi požrtvovalnosti, predano sti in zavesti našega ljudstva.

Zborovanje je trajalo tri noči. Glavna govornika sta bila Boris Kidrič in Edvard Kardelj. Obravnavala sta najpomembnejša vprašanja, ki so se tikala osvoboditve in utrditve ljudske oblasti. S tem pa so bili položeni prvi temelji slovenske države, naše republike.

Z besedo so prišli na dan tudi mnogi preprosti ljudje. V globokem spominu so ostale besede matere Ivancičeve. Stirje sinovi so ji bili dotlej padli v boju. Zato je govorila tako prepričevalno,

iskreno in vzpodbudno in pozivala vse slovensko ljudstvo v sveti osvobodilni boj, da so njene besede še danes mnogim v nepozabnem spominu. Skratka, ta Zbor je ostal kot mejnik v razvoju našega naroda, zanetil je iskre upora in plamen revolucije tudi tam, kjer so do slej te iskre samo tlele pod pepelom. Ljudska oblast je postala resničnost, resnična ljudska oblast in partizanske brigade resnična ljudska vojska.

»Kar zaklepetal sem se,« je po premolku dejal Blaž. »Vendar vsega ni mogče povedati, preveč je bilo novih in bogatih doživetij, preveč pomembnih je bil tisti čas s svojimi odločitvami. Povem naj vam še to, da je tedaj nastopilo tudi partizansko gledališče. Bilo je proti jutru tretje noči. Zaigrali so nam Klopčičovo igró »Matí«. Vtis je bil nepopisen in še do danes nepozaben... Po igri smo se razšli po nevarnih cestah — bližala se je nemška ofenziva — in po varnem zavetju samot in gozdov na vse strani. V sebi smo nosili nenavadno bogastvo: napotila, ki smo jih dobili na Kočevskem zboru. In ta so nas vodila v zadnje obdobje osvobodilnega boja, ki se je končalo poldrugo leto pozneje z veličastno zmago nad vsemi našimi sovražniki.«

Žerjavico je bil že docela prekril pepel, visoko na jesenskem nebu pa so veselo mežikale zvezde.

CR TOMIR SINKOVEC

ZUNAJ NASIH MEJA

Umrí je graditelj nove kitajske

Dne 9. t. m. je svet presenetila vest, da je v Pekingu umrl predsednik Mao Ce-tung. Tudi varnostni svet OZN je pokojnemu državniku posvetil sejo, na kateri je govoril generalni sekretar Kurt Waldheim. Po prestolnicah velikih držav ugibajo, kaj bi se utegnilo spremeniti v kitajski zunanji in notranji politiki. Pred krsto v avli kitajskega parlamenta se zvrščajo vsak dan stotisoči ljudi, ki hočejo izkazati poslednjo čast svojemu voditelju. Vse to dokazuje, da je bil Mao ena velikih osebnosti našega časa.

Mao Ce-tung se je rodil 26. decembra 1893 kot sin siromašnih kmečkih staršev v vasi Saošan v pokrajini Hunan na jugu države. Do trinajstega leta je hodil v domačo šolo. Nato je oče hotel, da bi se lotil kmečkega dela. Kljub temu se je vpisal v srednjo šolo, ko mu je bilo šestnajst let. Takrat je oče hotel iz njega napraviti trgovca, kajti fant je bil izredno bister. Zelo zgodaj je začel prebirati evropsko literaturo. Leta 1919 je postal učitelj in odšel je v Peking. Zaposlil se je v knjižnici, katere vodja Li Ta-caj ga je zbližal z Marxovimi idejami. To je bilo odločilnega pomena zanj in vso Kitajsko. Mladi Mao je leta 1921 vodil hunansko delegacijo na ustanovnem kongresu kitajske Komunistične partije. Vključil se je v sindikalno gibanje. Posebno skrb je posvečal kmečkemu vprašanju, saj kmetje še danes predstavljajo kakšnih osemdeset od-

stotkov vsega prebivalstva. Leta 1927 je napisal slovito študijo o kmečkem gibanju v Hunanu, v kateri je napovedal dolgotrajni boj za svobodo. Neuklonljiva vera v moč kmečkih množic je bila značilna za vso njegovo politiko, toda motila je internacionaliste iz Kominterne in Moskve, ki so ostali Čang Kaj-šekovi zavezniki še takrat, ko bi jim moralo biti jasno, da jih leta namerava uničiti. Od takrat naprej je bil Mao navzoč povsod, kjer so se porajali kmečki upori.

Leta 1929 je pripravil »program ideološkega formiranja ljudske vojske«, ki jo je že tedaj imenoval Rdeča armada. Leto pozneje je bila ustanovljena »Kitajska sovjetska republika« pod njegovim vodstvom, hkrati pa je postal predsednik njene vlade. Vojsko je vodil najprej sam, pozneje pa ji je poveljeval Ču En-laj. Ker se ni mogla dovolj učinkovito upirati kuomintan-

skim nacionalistom, je z njo krenil na slovití Dolgi pohod. Več kot 12.000 km dolga pot, ki se je začela oktobra 1934, je bila za sovražnike umik z bojišča, ker se je Rdeča armada izognila čelnemu spopadu, v resnici pa je pomenila leto dni dolg mobilizacijski pohod. Zdesetkani vojski so se pridružile množice, krepila se je politična zavest prebivalstva in ustvarila disciplinirana armada. To je bila veličanska zmaga. Kljub svoji moči pa je Mao — v duhu navodil Kominterne — ponudil sodelovanje Kuomintangu, ko so Japonci leta 1937 napadli Kitajsko. Kljub spopadam je zavezništvo trajalo do poraza Japoncev. Še po osvoboditvi je Mao ponujal Čang Kaj-šeku sporazum, ki ga le-ta ni hotel sprejeti, ker je užival podporo v tujini. Rdeča armada pod Maovim vodstvom se je spustila v poslednji boj, ki se je končal 1. oktobra 1949, ko je številčno najmočnejša država sveta postala ljudska republika. Še pred izgonom kuomintangovcev je Mao živel v Pekingu, kjer je sestavil osnovni politični program. V njem je izrazil, da bo oblast demokratične ljudske diktature temeljila na zvezi med proletariatom in nacionalno zavednim

meščanstvom, ki se bo moralo podrediti širšim družbenim interesom. Decembra istega leta je odšel na sestanek s Stalinom; podpisala sta pogodbo o prijateljstvu in medsebojni pomoči. Drugič je šel v Moskvó za 40-letnico revolucije. Na naslednjem srečanju, ko Stalina ni bilo več, so prišle v javnost prve vesti o sporih oziroma razlikah v stališčih. Na vrhunskem sestanku je padel tudi očitek, da Moskva preveč snubi Zahod. Potem je prišlo do prekinitve sodelovanja. Najbrže imajo prav tisti poznavalci razmer, ki pravijo, da kitajski komunisti v prvi vrsti vidijo v komunizmu rešitev za svoje probleme, ne pa vodilno silo v boju filozofij za uveljavitev za svetovno nadvlado.

Tudi v notranji politiki je Kitajska pod Maovim vodstvom šla po lastni poti. Marsikatera njegova rešitev je za naše pojme nesprijemljiva, če ne vsaj čudna. Kljub temu pa ves svet ve, da ta še vedno siromasna dežela ne pozna več lakote, da ni več igrača imperialistov in da je njena pot socialistična. Tudi to izpričuje veličino Mao Ce-tungove zamisli in njegove osebnosti.

P. V.

BORCEM PREŠERNOVE BRIGADE

Borce Prešernove brigade vabimo na srečanje, ki bo v nedeljo, 19. septembra 1976, na Turjaku pred zadržnim domom.

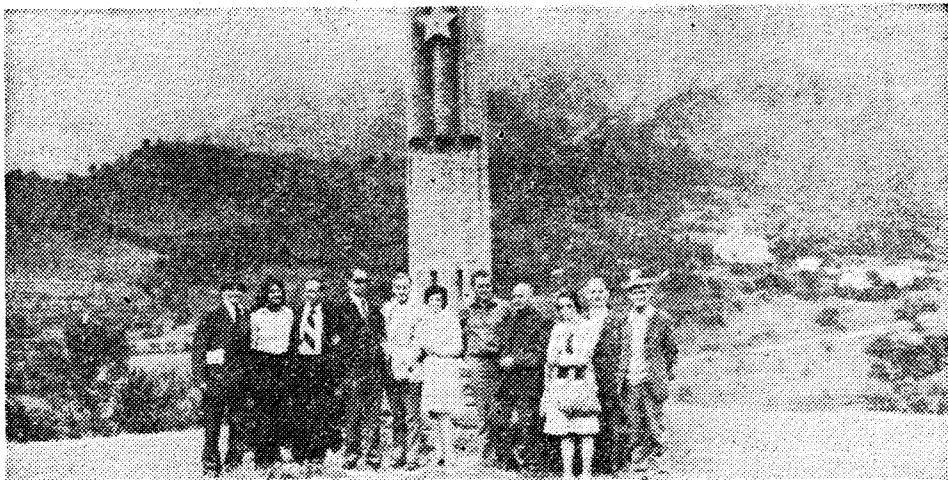
Srečanje je povezano s praznikom krajevnih skupnosti Turjak, Velike Lašče in Rob. Ob tej priložnosti bo na gradu odkrita spominska plošča v spomin na največjo zmago slovenskih partizanov. Slavje se bo pričelo ob 10. uri. Glavni govornik bo tovariš Ivan Franko-Iztok, ki je bil ob zavzetju Turjaka komisar brigade.

Srečanje bo ob vsakem vremenu in ta objava velja kot vabilo. Prevoz bodo omogočale redne avtobusne zveze v smeri proti Kočevju.

ODBOR 7. SNOUB FRANČETA PREŠERNA

Iz zraka so prileteli med prijatelje

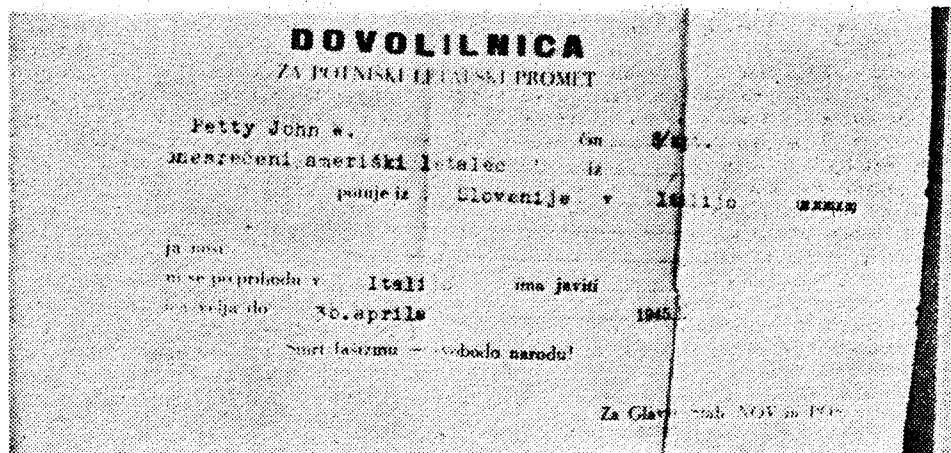
Pred nedavnim sta prišla na obisk v Slovenijo dva nekdanja ameriška letalca, ki jih je nemška vojska sestrelila nad našim ozemljem. Bill Pett iz Tennesseeja in Jerry Armstrong iz Clevelanda sta obiskala ljudi, ki so bili takrat njuni rešitelji. Z omenjenih, zelo pristranskih srečanj v Tolminu in Kobaridu objavljamo nekaj posnetkov.

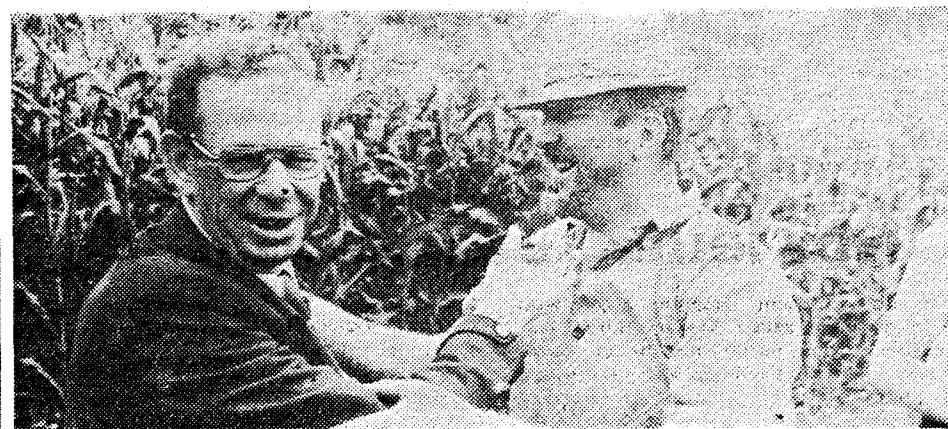
V vasi Drežnica pod Kobaridom je spomenik padlim borcem, ob katerem je oživel prenekateri spomin na čas pred več kot tridesetimi leti.

Slovenski prijatelji kažejo Armstrongu kraj pod Krnom, kamor je treščil štirimotorni bombnik.

Petty je skrbno hranil partizanski propustnici. Ena je bila izdana na 9. korpusu in z njo je smel Bill potovati po R liniji do glavnega štaba. Druga (na fotografiji) je bila izdana na glavnem štabu marca 1945 in je veljala za potovanje z letalom iz Slovenije do Barija v Italiji. Zanimivo je, da je datum veljavnosti dokumenta do 30. aprila 1945 — skoraj kot bi vedeli, da bo v tem času konec vojne.

Bill Petty je iskal svojega rešitelja. Našel ga je na polju pri Kobaridu — nekdanjega partizana Janka Kranjca, po domače Stajsovega Janka iz Svinega. Človek ne bi mogel verjeti, je ponavljal Janko ...

EDI SELHAUS

Noč se je za trenutek spremenila v dan

Bila je pomlad leta 1945. Nacistična zver se je morala umikati na vseh bojiščih. Morda je prav bližajoči se konec vzpodbujal sfanatizirane nacistične k se večjim zločinom. Na svoji poti proti padajočemu rajhu bi najraje vse uničili, da bi vsaj malo oblažili svoj bes zaradi neizbežnega poraza. Še vedno so načrtovali novo obrambno črto, ki naj bi potekala nekeje prek Slovenije, dela Istre in severne Italije. Toda pri uresničevanju teh načrtov so jih vse preveč onemogočale enote 7. in 9. korpusa naše vojske. Če bi torej hoteli uresničiti ta načrt, bi morali poprej uničiti ali vsaj močno zdesetkati to narodno vojsko, ki so jo v svoji propagandi že tolikokrat »uničili«. Za uresničitev tega cilja so ustanavljali tudi posebne enote iz ostankov elitnih SS enot in nekaterih domačih plačancev, ki so se upravičeno bali sodb svojega naroda, ki so ga podlo izdali. Zaradi tega so bili spopadi nenehni. Če nismo bili napadeni mi, smo pač napadali in tako kljub ogromni premoči sovražnika imeli pobudo v svojih rokah.

☆

Jurišni bataljon 15. divizije se je po celodnevem boju pripravil k počitku. Bili smo na manjši planoti, ob porušeni hišah, približno kilometer oddaljeni od Podstenic. To je bila nekoč lepa, majhna vasica na pobočju Roga, ki so jo Italijani do tal porušili že v Roški ofenzivi leta 1942. Sredi vasi je ostala še razdejana cerkev, ki so jo že med ofenzivo uporabljali Italijani kot skladišče. Nenadoma je zaropotalo prav

ob ruševinah v vasi. Vedeli smo, da je ob teh ruševinah ostalo le nekaj zalednih enot, ki se ne bodo mogle kaj dosti upirati. To je pomenilo, da je v naše zaledje spet prodrla neka sovražna enota, ker so tudi Nemci, vodeni od domačih izdajalcev, vse bolj prevzemali naš način vojskovanja. Se napol speči smo se spustili po bregu proti mestu spopada. Ko smo se dovolj približali, smo se razvrstili v strelce in se pogнали proti bližnjim ostankom hiš, da bi v naletu pregnali sovražnika. Ustavil nas je močan strojnični ogenj iz cerkve, posebno iz zvonika. Morali smo za hip obstati kljub temu, da ni bilo dobrega kritja. Ko smo se na znak komandanta spet pripravili za juriš, je vse naokrog postalo svetlo. Noč se je za trenutek spremenila v dan. Za hip je vse utihnilo, in v to čudno tiho je zadonela izredno močna eksplozija. Prek naših glav, a deloma tudi po naših hrbtih, je letelo kamenje, kosi lesa ... Ko smo se spet zavedeli, je bilo boja konec. Pogнали smo se med ruševine, zajeli nekaj presenečenih Nemcev, še več pa smo našli ubitih med ruševinami cerkve. Tam je ležalo tudi orožje, zvito in neuporabno. Ponovno smo zasegli ves material, ki so ga ob napadu morale pustiti zaledne enote. Kasneje smo izvedeli zakaj je bil ta, zelo oster spopad, eden najkrajših in z nepričakovanim koncem. Naši orožarji so namreč malo pred tem začasno uskladiščili na tistem mestu več min partop in nekaj eksplozivov. Pri streljanju se je vžgal eksploziv, kar je povzročilo eksplozijo, ki je vse tako močno presenetila. FRANC TOMAZIČ

Srečanje borcev v Riminiju

V Riminiju na jadranski obali je bilo te dni srečanje partizanov Italije, ki so se borili v tujini, predvsem v Albaniji, Grčiji, Jugoslaviji in Franciji. Samo srečanje je bilo tako organizirano, da je bilo istočasno združeno s počitkom v tem lepem italijanskem turističnem središču, ki lahko sprejme nešteto turistov. Ker je glavna sezona že minila, so gostje predvsem Italijani in to številne delavske družine. Oficialno se je srečanje pričelo v torek, dne 7. septembra, 8. septembra pa je bil glavni dan, združen s svečanostjo polaganja vencev na spomenike padlim žrtvam dveh svetovnih vojn. Ze v torek zvečer je bila v kongresnem centru nevezana diskusija o odporniškem gibanju, ki so jo vodile italijanske progresivne množice predvsem v času po 8. septembru 1943. Srečanja se je udeležila tudi jugoslovanska delegacija Zveznega odbora ZZB NOV. V diskusiji so predstavniki ANPI iz Vidma in Gorice v svojih izjavah naglasili skupni boj Italijanov in Slovencev na obsejnim področju ter v zvezi s tem tudi današnji položaj slovenske narodne manjšine v Italiji. Zavzemali so se za popolno rešitev vprašanja slovenske manjšine, ki je most med obema narodoma. V sredo je prispele tudi predsednik nacionalne organizacije ANPI iz Rima senator Arrigo Boldrini. Po svečanem polaganju vencev je bil v mestnem gledališču glavni del diskusije o odporniškem gibanju zunaj meja Italije. Za predsedniško mizo so bili zbrani najuglednejši predstavniki odporniškega gibanja: Arrigo Boldrini, Leonetto Amadei, član vrhovnega ustavnega sodišča, borec iz Grčije, Valdo Magnani, borec v Jugoslaviji, Giuseppe Maras, borec in komandant v Jugoslaviji, general letalstva Vavassori, borec v Albaniji, zgodovinarja odporniškega gibanja profesorja Bartolini in Bergonzini, predstavniki ZZB NOV Vladimir Šenk-Gaber. Diskusijo je vodil domačin, predsednik ANPI iz Forlija Ovidio Gardini. Iz njegovega uvodnega referata je razvidno, da se je zunaj Italije borilo okrog 60.000 italijanskih partizanov, od teh okoli 40.000 v Jugoslaviji. Računajo, da je polovica njih padlo. Dasi je napisano že precej del o borbah italijanskih partizanov v tujini, je še veliko nedorečenega ne napisanega. V nadaljevanju diskusije so evocirali mnoge dogodke iz vseh krajev, kjer so se bojevali italijanski partizani, kar naj bi služilo zgodovinarjem. Predstavniki ZZB NOV je v imenu jugoslovanskih partizanov in zveznega odbora pozdravil navzoče partizane in delegate. Naglašal je velik prispevek italijanskih partizanov v boju proti nacifašizmu. Govoril je tudi o dosežkih revolucije v Jugoslaviji in njenem boju za enakopravnost v svetu, vlogo pod vodstvom predsednika Tita med neuvrženimi deželami, pripravljenost jugoslovanskih narodov, da branijo svojo svobodo in dosežke revolucije. Na koncu je ugotovil, da vlada tako med jugoslovanskimi borcev tudi med italijanskimi isti duh tovarišstva. V zaključnem govoru je predsednik Boldrini dal oceno o diskusiji, ugotovil velik delež italijanskih partizanov za končni obračun s fašizmom in poudaril, da je leto 1943 bilo prelomnica v italijanski zgodovini in za novo demokratično republikansko ureditev Italije. Srečanje je pozdravil župan mesta Riminija.

V. S. G.

Še bomo peli partizanske in narodne pesmi

Moški pevski zbor Partizan v Mariboru ima za seboj bogato pevsko dejavnost. Novembra leta 1963 so ga ustanovili VVI in borci NOV, ki so se tudi udeležili prvih pevskih vaj. Želja ob ustanovitvi, ki so jo tudi pismeno zabeležili, je bila vnašati revolucionarno vsebino v kulturno dejavnost Maribora. Za kaj takega pa je partizanska pesem kot nalašč. Zbor še danes prizadevno izpolnjuje to nenapisano geslo, ki pa se je vsem globoko usedlo v zavest.

Danes poznajo zbor širom naše ožje domovine in tudi po Jugoslaviji. V Beli krajini, Trbovljah, Lendavi, Ljutomeru, Radencih, Kraljevu, Čačku, Gornjem Milanovcu in tudi preko meja. Zbor Partizan je postal glasnik partizanske pesmi v vsej severovzhodni Sloveniji. Če bi hoteli primerjati njegovo pomembnost in vlogo s še kakšnim podobnim zborom, bi našli le še zbor Srečka Kosovega na Primorskem in Invalidski pevski zbor v Ljubljani.

Zbor ima v svojem več kot desetletnem obdobju življenja za seboj veliko koncertov in nastopov. V svojem dvanaletnem pevskem obdobju je bilo enega in drugega prav gotovo več kot sto. Seveda so bili še nastopi ob raznih svečanostih in proslavah in druga srečanja, kar vse je le pripomoglo k temu, da danes že veliko ljudi ve ne le za zbor, ampak tudi za bogato zakladnico prelepih partizanskih in narodnih pesmi. Naše partizanske pa so, kot trdijo mnogi poznavalci, ene najlepših na svetu.

Največkrat je zbor nastopil v letih 1966,

1972 in 1973. Člani pevskega zbora so zelo zaposleni, saj so vsi v rednem delovnem razmerju, mnogi med njimi opravljajo tudi družbenopolitične obveznosti, pa še najdejo dovolj časa, da prihajajo redno na vaje in utrjujejo tudi kakšen dan za gostovanje. Vaje ima zbor dvakrat na teden v prostorih doma JLA. Pravijo, da je zborovska disciplina nadvse zgledna.

Ko je zbor praznoval deseto obletnico obstoja, je prejel plaketo JLA in s tem priznanje komandanta ljubljanske armadne oblasti za svoje zasluge pri širjenju partizanske pesmi. Leta 1973 so pevci prejeli tudi plaketo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Istega leta pa so še na tekmovalstvu pevskih zborov občine Maribor ponovno zasedli prvo mesto.

Povsem utemeljeno lahko zaključimo, da je zbor, pa ne le zbor, kar ves Maribor in še kje, lahko ponosen na svoje pevce, na dosežene uspehe, pevci pa zadovoljni, ker prepevajo partizanske in narodne pesmi pod res strokovnim vodstvom. Čeprav je zborovska starostna struktura vse prej kot razveseljiva, to pravzaprav nikogar hudo ne moti. Kadar jih kdo kaj vpraša o njihovem petju, pa dobi vedno isti odgovor: Še bomo peli partizanske, narodne in umetne pesmi. Še bomo peli, dokler bodo glasilke dale, pa zdravje in predvsem naša volja in veselje do petja. Moški pevski zbor Partizan v Mariboru vodi pri umetniškem oblikovanju in izdelavi pesmi profesor Milko Homer.

DRAGO MIKLAVEC

Moški pevski zbor Partizan iz Maribora

Dvoje pomembnih praznovanj

Naše bralce bi radi opozorili na dva velika dogodka, na dve veliki obletnici, ki bosta v septembru in oktobru glavna kulturna dogodka. Eno bo 25-letnica tragične smrti LOUISA ADAMICA na Grosupljem 26. septembra, drugo pa KOSOVELOV jubilejni oktober v Sežani. Praznovanje 50-letnice pesnikove smrti pa naj bi ne bilo le občinsko, temveč vseslovensko in po možnosti vsejugoslovansko. Tudi pri Adamičevi obletnici si štejemo v dolžnost, da se mu na primeren in spoštljiv način oddolžimo in priznamo vsaj slovenski, če ne že jugoslovanski pomen njegovega pisateljskega in družbenega dela. O obeh moških in njihovem delu ter vsebinsko najširše zastavljenemu programu v zvezi z obletnicami bomo v prihodnje še izčrpnoro poročali.

Ranjenčev povratak v življenje

Marsikdo med našimi bralci je občutil razne težave, ko je kot zelo mlad človek prišel v partizanske vrste. Delo Matjaža Zigona **Drugo rojstvo**, ki je izšlo pri založbi Borec, bo zato pritegnilo njihovo pozornost. Ni humoristično, toda prikazovanje življenja v enoti in potem v bolnišnici je živahno, prepričljivo in podano v slogu, ki ni konvencionalen. Zgodba o brigadnem sekretarju Skoja Alešu je v dokajšnji meri analiza psihološkega stanja partizanskega ranjenca Menimo, da je precej avtobio-

grafska, kajti Zigon, ki je bil borec, vojni dopisnik, politični komisar čete, inštruktor v divizijski partijski šoli in član političnega oddelka divizije, je bil novembra 1944 hudo ranjen med boji in poslan na zdravljenje v bolnišnico Franjo. Tam se je torej začelo njegovo drugo rojstvo, novo življenje, ki se po poeziji porajanja sprevrže v banalno vsakdanjost.

Knjiga ima 200 strani in stane 113.— dinarjev.

P. V.

Nov letnik revije KURIRČEK

Po petnajstletnem izhajanju si je revija Kurirček, ki jo izdaja založba Borec, utrdila svojo trdno mesto med bralci osnovne šole. Številna pisma mladih potrjujejo, da jim je revija všeč, kar pa je hkrati tudi obveza za uredništvo, da svojih mladih bralcev z novim letnikom ne bo razočaralo.

Ker je iz pisem mladih bralcev razvidno, da zelo radi berejo partizanske zgodbe, smo jim tudi za letošnji letnik pripravili nove privlačne zgodbe iz NOB, predvsem pa jih bo gotovo pritegnila partizanska zgodba v nadaljevanju SREČKOVE DOGODIVSČINE, ki jih je napisal Franc Sušteršič. Objavili bomo še več vestí o najbolj aktualnih dogodkih doma in v svetu, tako na primer o štirideseti oblet-

nici velike slovenske tekstilne stavke. Tudi v novem letniku bo kar največ zanimivih zgodb iz sodobnega življenja mladih. Nismo pozabili tudi na čtivo iz znanstvene fantastike in pisatelj Sandi Sitar nam je napisal zgodbo z naslovom CLOVEČKI IZ RACUNALNIKA. Bralce revije Kurirček bodo gotovo pritegnile tudi zgodbe, ki pripovedujejo, kako živijo njihovi vrstniki v drugih deželah sveta, predvsem v neuvrščenih. Pisateljica Kristina Brenkova pa je prispevala privlačno povestico PARTIZANKA KATARINA, ki bo v reviji izhajala kot slikanica.

Bralci novega letnika revije Kurirček bodo gotovo našli v njej še vrsto drugega zanimivega branja.

N. M.

KULTURNI OBZORNIK

Kratek premislek o glasbi

Tolikokrat smo že pisali o pevskih zbora, operi, naših partizanskih in poveljnih komponistih, nikoli pa si še nismo zastavili vprašanje kaj pravzaprav glasba je in kaj sporoča. O tem ali je glasba čista ali angažirana in ali sta to sploh izrazi, ki ju je moč uporabljati na področju glasbenega ustvarjanja, smo vprašali profesorja in teoretika CIRILA CVETKA v enem od pogovorov z njim. Danes objavljamo kratek zapis o tej temi.

Dilema »čistost—angažiranost« v glasbi je moč sprejeti in zavreči hkrati. Spomnimo se pri tem na dejstvo, po katerem je bila glasba bistveni sestavni del življenja in kulta že pri starih Indijancih, po katerem je Grkom pomenila tisto vrednoto, ki jo je treba izkoristiti pri vzgoji, in bila Ludwigu van Beethovnu npr. pomembnejše odkritje od vsake filozofije in podobno. Od nekdanje torej glasbe človeštvu veliko pomenila in mu pomeni še danes. Pripisujemo ji čudežno silo, da z ritmom in melodijo druži množice, da je »edina priča celotnega notranjega življenja« itn. Pri tem je pravzaprav drugotnega pomena ali gre za njeno »čistost« ali »angažiranost«.

Sploh je tako opredeljevanje morda nekoliko nasilno in neprimerno. Verjetno gre za nekaj čisto drugega, namreč za »absolutnost« in »programskost« v glasbi. Če je temu tako, tedaj je treba reči, da tudi omenjenima pojmovoma ni moč zlahka določiti meje. Tudi tako imenovana čista, absolutna glasba lahko namreč nekemu vzbuja določene predstave in se s tem približuje »programskosti«. Sicer pa: kako naj opredelimo npr. Beethovno III. simfonijo »Eroico«, ki že z naslovom posreduje neko predstavo, razpoloženje, čustvovanje? In če sežemo še nekoliko nazaj. Zgodovina nas uči, da je »absolutnost« v glasbi prevladovala takrat, ko ni bilo treba zadovoljevali nekih konkretnih nalog. Ko pa se je morala umetnost in z njo glasba tem nalogam podrežati, je bilo konec njene samostojnosti. Ne glede na to: obe sta zgodovinsko pogojeni, obe sta lahko kvalitetni ali slabi, obe človeku potrebni.

Današnjih skladateljev to vprašanje ne vznemirja. Sodobni avantgardni ustvarjalec živi v »svojem« svetu, uporablja »svoja« kompozicijska sredstva in se trudi ne imeti stik z drugimi.

Če ste me hoteli razumeti: glasba je lahko »angažirana«, »programska«, ne da bi morala spuščati svojo vrednostno raven. Gre le za izhodišča, ki se jih ustvarjalci lahko poslužujejo ali pa tudi ne, gre za hotenje, kako oblikovati neko umetniško

delo. In če pomislimo na čas narodnoosvobodilne borbe: naši skladatelji-partizani so bili angažirani, zavestno so pristopali k oblikovanju skladb »za današnjo rabo« in v tej smeri zapisali tudi prenekatere dobro skladbo. Ustrezna besedila, po katerih so komponirali, pa so jim pri tem pomagala utreti bližnjico.

N. M.

TURJAK

*Čez zemljo pod nebo
noč pokriva vso naravo,
zagrmi, prileti, krogle padajo
v daljavo.*

*Italijani so z vojsko končali,
vsi beli v Turjak so zbežali.
Zdaj Turjak, stari grad,
bil je belih postojanka.
Partizan, kot junak, se bori
že brez prestanka.*

*Partizani so grad obkolili,
že dosti so belih pobili.
Zdaj Turjak, stari grad,
se pod našimi udarci ruši.
Partizan kot junak
pa na juriš ga poskusi.*

*Mine so žico podrlle,
našim so vrata odprle,
bojni krik pa čez zid,
že lomijo grajska se vrata,
prapor naš zmagovit
zavihral je vrh Turjaka.*

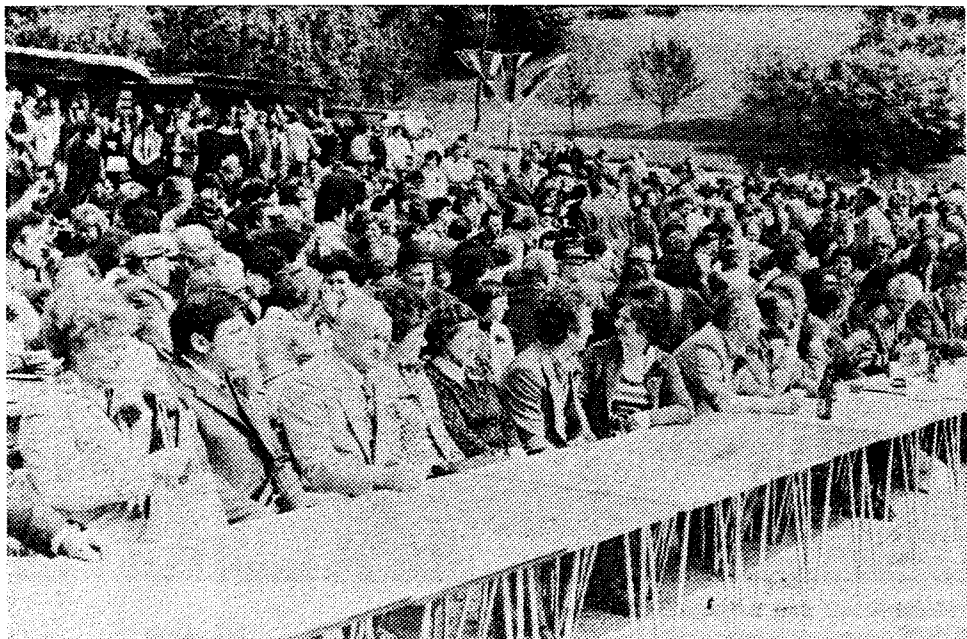
SLOVENKO

* Pesem neznanega Slovenka hranijo v tolminskem muzeju.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Bliža se novo šolsko leto, s tem pa tudi izhajanje revije KURIRČEK, ki je postala že pravi prijatelj učenca po vsej Sloveniji in je gost tudi na Korškem. Ob izidu prve številke, kjer se že naslovnica poslavlja od brezskrbnega poletja v naravi in si fanta belita glavo s prvimi berili, smo povprašali glavnega urednika, pisatelja Leopolda Suhodolčana, o letošnjih načrtih.

Del udeležencev s 4. srečanja borcev NOV železarjev v Begunjah

BRANKO BLENKUS

BEGUNJE

SREČANJE BORCEV ŽELEZARJEV

V Begunjah na Gorenjskem je bilo 11. sep. tembra četrto srečanje borcev železarjev. Zbralo se jih je 1500. Zbrali so se v tem prelepem kraju, v katerem je množica zavednih rodoljubov med nacistično okupacijo pretrpela toliko hudega. Ne le v Begunjah, marveč po vsej Sloveniji so padali talci. Glavni krvniki so bili avstrijskega rodu, ki so hoteli po volji fűhrerja napraviti deležo nemško za vsako ceno. Od 4432 identificiranih vojnih zločincev v Jugoslaviji jih je bilo kar 2062 Avstrijcev. V Sloveniji pa je bilo to razmerje še večje, kajti v policiji in v prosvetni službi je bilo največ slovensko govorečih koroških nacistov. Danes se ti ljudje ponašajo s Hitlerjevimi odlikovanji in prav oni so glavni krivci za sedanje razmere na Koroškem. Za koroške naciste so Slovenci slaba vest, saj se zavedajo, da njihova država temelji na državni pogodbi, ki je rezultat boja proti nacizmu, in prav v tej imajo Slovenci na Koroškem priznane pravice do obstoja.

Slavnostni govornik, generalni direktor Slovenskih železarn, Gregor Klančnik, je v nadaljevanju poudaril pomen konference neuvršenih v Colombu. Obrazložil je tudi dolgi skok petletnega načrta naših železarn. Povedal je, da so prav borci, še aktivni delavci, tisti, ki dajejo revolucionarni ton vsem ukrepom za napredek proizvodnje v železarnah in utrjevanju naše samoupravne družbe. Za letošnji dan republike bo vključen v proizvodnjo nov objekt hladne valjarne jeseniške železarne na Beli. To bo pomenilo povečanje obsega proizvodnje za celo milijardo dinarjev. Tudi dograditev tovarne traktorjev v Štorah bo prispevala 10.000 traktorjev našemu kmetijstvu in izvozu.

Lani so naši železarski borci na Teharju čestitali zmago vietnamskemu ljudstvu, letos pa so se spomnili voditelja kitajskega ljudstva Mao Ce-tunga. Z zborovanja letošnjega leta so poslali tudi generalnemu konzulatu Avstrije protestno pismo, v katerem zahtevajo izvajanje določil državne pogodbe.

Sklenili so, da bodo takšna srečanja preimenovali v »dan slovenskih železarjev«, ob katerem bi obujali spomine, krepili revolucionarno zavest in spodbujali mladino. Prihodnje leto se bodo srečali v dolini Radovne pod Triglavom.

LUDVIK AMBROZIC

HORJUL

SLOVESNOSTI OB OTVORITVI ŠOLE

Dne 5. septembra se je v Horjulu končal teden kulture, ki so ga tukajšnji občani posvetili krajevni prazniku — 6. juliju — in otvoritvi nove osnovne šole.

Leto se je začel s tremi zanimivimi kulturnimi prireditvami: recitalom Cankarjevih del, ki ga je pripravilo prosvetno društvo Sentjost in dramsko uprizoritev Ingoličevega »Gumba« in »Dveh lopovov« v izvedbi KUD Zažar ter Cankarjevega »Kurenta« v izvedbi prosvetnega društva Horjula.

Tem prireditvam, ki so bile nekak simboličen uvod v osrednje kulturne in spominke prireditve, so potem (4. septembra) sledile — svečana kolesarska povorka

skozi Horjul in sosednja naselja, slavnostna seja sveta KS, pa položitev vencev pred spomenike NOB, odprtje spominske razstave »Dolomiti v NOB« in sama osrednja proslava z odkritjem spominske plošče, nastopi pevskih zborov in slavnostnim govorom narodnega heroja Rudolfa Hribernika-Svaruna ob sami otvoritvi nove šole (zadnji dan 5. septembra).

Na slavnostni seji sveta KS so letos prvič podelili tudi plakete in priznanja »6. julij« — priznanja za izredne zasluge v narodnoosvobodilni borbi in v povojni graditvi tega kraja.

6. julija 1942 se je namreč 1. bataljonu dolomitskega odreda (po katerem se imenuje tudi nova šola) pridružilo nad 40 zavednih domačinov, ki se — tako kot mnogi drugi Slovenci — niso hoteli pokoriti tujim oblastnikom.

DOPISNIKI NAM POROČAJO

Letos so plakete »6. julij« med drugim prejeli: komandant glavnega štaba SLO in narodni heroj Rudolf Hribernik-Svarun, član sveta federacije in narodni heroj Rado Pebaček, predsednik ZZB občine Ljubljana Vič-Rudnik in podpredsednik skupščine mesta Ljubljane Stane Vrhovc, prvi sekretar celice KPJ in rajonskega odbora OF Horjul dr. Cene Logar, komandant dolomitskega odreda Anton Curk in prvi partizan Horjula Adolf Jeraj.

Prav tako pa so na slavnostni seji sveta KS s priznanji »6. julij« odlikovali tudi sedem najzaslužnejših domačinov, kot posebno priznanje krajevne skupnosti — priznanje častnega občana — pa je za izjemne zasluge v vojnem in povojnem času prejel narodni heroj, generalpolkovnik Rudolf Hribernik-Svarun.

BRANKO VRHOVEC

MARIBOR

PEVSKI ZBOR PARTIZANA MARIBOR

V Mariboru že vrsto let deluje moški pevski zbor Partizan. Po svojih nastopih je znan ne le po vsej Sloveniji, ampak tudi prek njenih meja.

Ustanovitelj moškega pevskega zbora Partizan Maribor so bili vojaški vojni invalidi in ostali borci NOV v novembru 1963. Takrat je imel zbor šestnajst pevcev. Brez težav seveda ni šlo. Njegovi ustanovitelji so bili zelo prizadevni in ker je bil deležen moralne in materialne pomoči takratnega okrajnega odbora ZZB NOV Maribor te predstavnikov mariborske garnizije JLA, je zbor zaživel. Od tod vodi njegova pot strmo navzgor, tako glede kvalitete kakor po vedno večjem številu nastopov. V razmeroma kratkem času je postal glasnik partizanske pesmi v severovzhodni Sloveniji. To pomeni, da moški pevski zbor Partizan Maribor opravlja enako poslanstvo, kot ga imata moški pevski zbor Srečka Kosovec na Primorskem in partizanski pevski zbor v Ljubljani.

Moški pevski zbor Partizan Maribor, kateremu je pokrovitelj ZZB NOV Maribor,

ima za seboj številna gostovanja, ki so jih izvedli v obliki samostojnih koncertov, sodelovanja na proslavah in ob raznih svečanostih. Za seboj ima že več kot sto samostojnih nastopov; največ jih je bilo v letih 1966, 1968, 1972, 1973, 1974 in 1975. Tudi letos imajo na programu več gostovanj.

Med vidnejše uspehe tega zbora je treba šteti doseženo mesto na tradicionalnem koncertu partizanskih pevskih zborov Slovenije v Ajdovščini v počastitev 25. obletnice prve slovenske vlade, istega leta snemanje za RTV Ljubljana, sodelovanje na koncertu mednarodnih delavskih in revolucionarnih pesmi pevskih zborov Slovenije v počastitev 50. obletnice oktohrske revolucije in dneva republike v Trbovljah, na celovečernem koncertu s sodelovanjem Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane (mariborskemu zboru so podarili petdeset kompletov not po štirideset izvodov, da bi uspešno širili med prebivalstvom našo partizansko pesem) in pevskim zborom Srečka Kosovec. Sledila so še druga tekmovanja, sodelovanja in nastopi.

Moški pevski zbor Partizan je prejel plaketo JLA za zasluge pri krepitvi sodelovanja z enotami JLA in pri ohranjanju tradicij naše revolucije. Razen tega je dobitnik plakete Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Omenjeni zbor je bil seveda deležen še številnih drugih priznanj in pohval.

DRAGO MIKLAVEC

40 LET OD STAVKE TEKSTILCEV IN GRADBINECV

V Mariboru se pripravljajo, da bi čim dostojneje proslavili 40-letnico stavke tekstilcev in gradbincev. Osrednja proslava bo v Mariboru na Trgu svobode 22. oktobra. Organizator praznovanja je občinski svet ZSS Maribor, v čigar sklopu deluje pripravljalni odbor.

V okviru praznovanja stavke tekstilcev in gradbincev bo Muzej narodne osvoboditve v Mariboru pripravil v prostorih Ma-

riborske tekstilne tovarne v Melju slikovno razstavo iz leta 1936.

Četrtega novembra bo v Melju v tovarni Svila prav tako proslava, kjer bodo odkrili spominsko ploščo. Tukaj so namreč 1936. leta delavci odločali o nadaljnji usodi takratne stavke. Semkaj bodo preselili iz muzeja omenjeno slikovno razstavo, nato pa jo bodo zopet postavili v Muzeju narodne osvoboditve, kjer bo odprta do konca letošnjega leta.

O razstavi bodo izdali poseben prospekt, ki bo izšel v tovarniških glasilih organizacij združenega dela Svila, MTT, TAM, Metalna in Konstruktor.

Podobna proslava v slovenskem merilu bo v Kranju 18. septembra. Iz Maribora bo v Kranj tega dne odpeljal poseben vlak. Prijave za udeležbo zbira občinski svet ZSS Maribor.

DRAGO MIKLAVEC

PRIPRAVE ZA TRNOVSKI MARATON

V nedeljo, 5. septembra, je bil v Črnem vrhu nad Idrijo zbor organizatorjev in udeležencev Trnovskega maratona. Pogovorili so se o pripravah za 4. Trnovski maraton, na katerem pričakujejo udeležbo nad 2.000 smučarjev, ki bodo prišli tudi iz drugih dežel.

Kot so povedali na zboru, bo na prihodnjem maratonu program nekoliko spremenjen. Dan pred glavno prireditvijo bo maraton za pionirje, mali maraton pa bo za 20 km daljši od dosedanjega.

Zbranim je spregovoril tudi Marjan Lenarčič, član IS skupščine SR Slovenije in predsednik Zveze telesnokulturnih organizacij Slovenije. Vzpodbudil je smučarje in organizatorje, da takoj pričnejo s pripravami za to množično športno manifestacijo, ki ima več namenov: obujati spomine na borbe IX. korpusa in nadaljevanje tradicij NOB ter krepitev obrambne sposobnosti, ki je obenem tudi športni užitek.

V hotelu Bor so si prisotni ogledali film ekipe Davorina Mraka iz Idrije o 3. Trnovskem maratonu.

Tovarna športnega orodja Elan iz Begunj in Tovarna športnih čevljev iz Zirov sta pred hotelom Bor organizirali razstavo svojih izdelkov.

JANEZ JERAM

SLOVENSKA BISTRICA

NEDELJIVOST POHORSKIH KMETIJ

V slovenskobistriški občini so nedavno tega sprejeli poseben odlok, s katerim so na svojem območju določili kar 831 kmetij, za katere velja posebna ureditev dedovanja. Prav gotovo nam ni potrebno ugotoviti, zakaj so delegati skupščine občine v Slovenski Bistrici glasovali za odlok, ki onemogoča, da bi se kmetije delile na več delov.

Brez dvoma gre v tem primeru v prvi vrsti za to, da se številne kmetije, zlasti na obsežnem območju jugovzhodnega Pohorja, ohranijo kot celote, ker so pomembni spomeniki in narodnoosvobodilnega boja. Vsaka kmetija na Pohorju je namreč po svoje prispevala k zmagi pohorskih partizanov in sploh k osvoboditvi naše domovine. Največ je površine izločenih kmetij so za to na območju Pohorja, predvsem v KS Oplotnica, Smartno na Pohorju, nekaj pa jih je tudi na območju KS Slovenska Bistrica.

Pri tem ne smemo pozabiti tudi na to, da so z odlokom omogočili tudi večje možnosti za proizvodno sodelovanje kmetov s kmetijsko pospeševalnimi organizacijami, zlasti pa so utrdili perspektivni interes družbe kot celote, da se večje in strnjene kmetije obvarujejo pred drobljenjem.

FRANJO HOVNIK

Iz snežniških gozdov

Piše: JOŽE OBLAK - SIME

13. nadaljevanje

Ker je bila naša bolnišnica edina partizanska enota na območju Babnega polja, so mi sporočili, da naj v bližnjem Prezidu govorim v imenu slovenskih partizanov na mitingu. To sem tudi storil. Pred menoj sta govorila

prvoborec in sekretar rajonskega komiteja KPH Prezid Frane Ožbolt in domači župnik Franjo Poš, ki je kasneje bil izvoljen za občinskega prosvetarja. V Prezidu sem takrat spoznal veliko dobrih ljudi, s katerimi sem še sedaj v stikih. Slovenski in hrvaški partizani so tu

zelo dobro sodelovali; to pred kapitulacijo Italije sem imel zveze s hrvaškimi aktivisti.

Babnepoljci in Prezidanci so že veke tesno sodelovali in se ženili med seboj kljub temu, da že iz starih časov poteka med vasema politična meja. Tu so ostanki stan-

b) da je dalj časa izvrševal posamezne naloge oziroma dolžnosti ali zadeve v odborih, zavodih ali organizacijah gibanja, ne glede na to, ali je opravljal to delo na osvobojenem ali neosvobojenem ozemlju.

Čas takega aktivnega sodelovanja se šteje zavarovancu za pokojnino le, če je po osvoboditvi sklenil delovno razmerje najpozneje do konca leta 1946. Zaposlitev v tujini se prizna po 14. členu zakona. Z delovnim razmerjem je izenačeno delo, ki ga je zavarovaneц opravljaj kot ljudski poslanec, odbornik ljudskega odbora, izvoljen odbornik v družbenih in drugih organizacijah ali kot član obrtne ali ribiške zadruge, če mu je bilo to edini poklic in je zanj prejemal nagrado.

Zavarovancu, ki ima najmanj 15 let priznane delovne dobe, ni potrebna naknadna zaposlitev do konca leta 1946 za priznanje časa aktivnega sodelovanja v narodnoosvobodilnem gibanju za pokojnino.

Čas aktivnega sodelovanja v narodnoosvobodilnem gibanju se ne more šteti za pokojnino zavarovancu, ki mu je bil ta čas že priznan za pokojnino po kakšnem drugem naslovu (delovno razmerje, prisilna izselitev itd.).

III. Dokazovanje posebne dobe

10. Borčevska doba (aktivno in organizirano delo ter aktivno sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju) se lahko dokazuje z vsemi dokazili, ki so predvidena v zakonu o splošnem upravnem postopku. To se opravi predvsem z verodostojnimi listinami o demobilizaciji iz Jugoslovanske ljudske armade, s potrdili, ki jih izdajajo partijski komiteji in druge organizacije, ki razpolagajo z dokumentacijo, s partijskimi knjižicami in podobnim, če ni listin, pa s pričami.

1. Izjavo, da je nekdo aktivno in organizirano delal za narodnoosvobodilno borbo oziroma da je aktivno sodeloval v gibanju, smejo dati tisti, ki so v posameznih časovnih obdobjih na posameznih območjih vodili narodnoosvobodilno gibanje in jim je znano, da je zadevna oseba v določenem obdobju opravljala določeno delo za gibanje.

Ko daje izjavo, mora priča navesti:

a) podatke o sebi:

— svoje generalije in svoje tedanje svojstvo v narodnoosvobodilnem gibanju (komandir čete, član občinskega komiteja KPJ, poveljnik kraja, sekretar partijske organizacije in podobno);

b) podatke o osebi, za katero daje izjavo:

— katere konkretne naloge je izvrševala oseba, o kateri daje izjavo (sabotaže — kdaj in kolikokrat; zbiranje orožja — kdaj, koliko in v katerem časovnem obdobju; pri katerih borbenih nalogah je sodelovala, v kakšnem svojstvu, po čigavem ukazu in podobno);

— kakšen je pomen tega dela za narodnoosvobodilno gibanje, ali je omenjena oseba izvršila samo nekatere ali pa vse dobljene naloge in ali ji je gibanje moglo zaupati samo določene ali pa vse naloge, ki so bile pomembne za njegov razvoj in kontinuiteto na tem območju, to je ali je gibanje razpolagalo z zadevno osebo;

— za katero obdobje ali za katera obdobja daje priča podatke.

Izjava mora obsegati samo tista obdobja aktivnosti zadevne osebe, ki so priči osebno znane, ne pa obdobja, ki jim niso ali niso mogla biti znana, ali o kateri je slišala od koga drugega, in podobno.

Izjavo poda priča pismeno ali ustno pred pristojnim občinskim upravnim organom. Tisti, ki zaslišuje pričo, mora pričo podrobno zaslišati, razsvetliti vse nejasnosti in protislovja v izjavi priče, oziroma protislovja med njeno izjavo in izjavo vložnika zahteve. Tisti, ki vodi postopek, mora izvesti ustno obravnavo vedno, kadar je to potrebno in kadar to dopušča ekonomičnost postopka.

12. Preden izda odločbo o zahtevi, mora poslati občinska komisija za ugotavljanje delovne dobe in posebne dobe zbrane izjave o aktivnem in organiziranem delu in o aktivnem sodelovanju ter druge dokaze skupaj z zahtevo stranke organizacij ZZB NOV, na območju katere je vložnik po svojih navedbah opravljal takšno aktivnost, da dá svoje mnenje. Organizacija ZZB NOV mora svoje mnenje obrazložiti in v njem presoditi delo vložnika zahteve ter navesti, v čem je konkretno bilo to delo, če je to njej oziroma njenim članom znano. Če ji to ni znano, poda organizacija ZZB NOV mnenje o verodostojnosti izjav, ki so jih podale priče in vložnik v odvisnosti od tedanjih razmer na zadevnem terenu.

Da bi mogla organizacija ZZB NOV čim pravilneje delati, se priporoča, naj organizira, ko dobi določeno število zahtev, sestanke s prvoborci s svojega območja in na teh sestankih obravnava tudi te zahteve in zavzame o njih svoje stališče.

13. To navodilo začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SFRJ«.

Uradni list SFRJ, št. 33 z dne 5. avgusta 1964

**Dokazovanje posebne dobe
iz NOB in priznanje
dvojnega štetja s pričami
po noveli zakona
o pokojninskem
in invalidskem zavarovanju**

č) članom ilegalnih taboriščnih organizacij, ki so v taborišču vodili borbo na črti narodnoosvobodilnega gibanja, če je bilo njihovo delo nepretrgano in intenzivno — od dneva, ko so začeli tako delo;

d) bivšim vojnim ujetnikom, ki jim je bil zaradi aktivnosti pri izvrševanju nalog narodnoosvobodilnega gibanja odvzet status vojnega ujetnika in so bili deportirani v posamezna kazenska taborišča — od dneva, ko so se vključili v gibanje.

Mnenje o zahtevah in izjavah posameznikov dajejo komisije bivših vojnih ujetnikov oziroma komisije bivših internirancev pri republiških odborih Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne (v nadaljnjem besedilu: »ZZB NOV«).

Komisija bivših vojnih ujetnikov oziroma internirancev pri Zveznem odboru ZZB NOV sodeluje z republiškimi komisijami, jim daje pri delu potrebno pomoč in mnenje o zahtevah, ki jih postavijo republiške komisije, kadar ne morejo same zavzeti stališča.

Mnenje o dvojnem štetju tega časa za pokojnino daje komisija republiškega izvršnega sveta za priznavanje posebne dobe (172. člen zakona) po zaslišanju komisije bivših vojnih ujetnikov oziroma komisije bivših internirancev pri ZZB NOV.

5. V 4. točki prvega odstavka 31. člena zakona je določeno, da se dvojno šteje za pokojnino čas do 15. maja 1945, ki ga je zavarovanec prebil v bivši španski republikanski armadi ali v oboroženih vojaških formacijah protifašističnega gibanja ali pa v oboroženem protifašističnem boju v drugih državah.

Pri ugotavljanju, da je bil nekdo v oboroženih vojaških formacijah protifašističnega gibanja ali v oboroženem protifašističnem boju v drugih državah, je treba upoštevati le tiste oborožene formacije, za katere je v omenjenih državah ugotovljeno, da so aktivno sodelovale v oboroženem boju proti okupatorju. Glavni kriterij pri tem je, da je taka oborožena formacija dejansko vršila oborožene akcije proti okupatorju. Če tega ni bilo, se pripadnikom takih formacij ne prizna status borca. Udeležba v katerikoli oboroženi formaciji torej ne daje pravice do priznanja statutsa borca.

Udeležba v boju proti okupatorju se šteje od trenutka, ko je omenjena formacija začela z oboroženimi akcijami. Tisti, ki zahteva priznanje pokojninske dobe po naslovu iz te točke, mora priložiti ustrezne listine o svoji udeležbi v oboroženih formacijah protifašističnega gibanja ali v oboroženem protifašističnem boju v drugih državah.

6. V 5. točki prvega odstavka 31. člena zakona je določeno, da se dvojno šteje za pokojnino čas do 15. maja 1945, ki ga je zavarovanec prebil v zavezniških vojskah ali pri izvrševanju vojaških nalog v konvojih zavezniških mornaric v dobi po 6. aprilu 1941, če se je vrnil v Jugoslavijo do uveljavitve zakona.

Po naslovu iz te točke se dvojno prizna za pokojnino čas v zavezniških vojskah le tistim zavarovancem, ki so se udeležili bojev na katerikoli zavezniški fronti.

Ne more se dvojno priznati za pokojnino čas, ki ga je zavarovanec prebil v zavezniških vojaških formacijah, ki so bile med vojno stacionirane na ozemlju zunaj dosega vojnih operacij (v Združenih državah Amerike, na Bližnjem vzhodu in podobno).

Dvojno se prizna za pokojnino tudi čas, ki ga je prebil zavarovanec na ladjah trgovske mornarice, katere so bile oborožene in podrejene vojaškemu poveljstvu ter izvrševale naloge za vojaške potrebe. Pri tem je treba imeti pred očmi v glavnem trgovske ladje bivše Jugoslavije, ki so bile ob kapitulaciji Jugoslavije od zveznikov sekvstrirane in postavljene pod zavezniško poveljstvo.

Čas, ki so ga prebili v kakšni zavezniški vojski ali pri izvrševanju vojaških nalog v konvojih zavezniških mornaric, se dvojno prizna za pokojnino tistim zavarovancem, ki so se v Jugoslavijo vrnili do 31. decembra 1957, če pa se je kdo od njih vrnil v državo po tem roku, se mu omenjeni čas prizna za pokojnino v dejanskem trajanju (enojno).

II. Posebna doba, ki se šteje enojno

7. Pri štetju časa ilegalnega revolucionarnega dela pred 6. aprilom 1941 v državi ali tujini za pokojnino po 29. členu zakona je treba:

a) razumeti z »revolucionarnim delavcem na odgovornih mestih v revolucionarni politični organizaciji« — člana vodstva KPJ oziroma člana KPJ, člana SKOJ, kandidata za člana ter izjemoma nepartijca, ki ga je partijsko vodstvo izrecno odredilo za delo v zvezi s posebnimi partijskimi nalogami (partijska tehnika in podobno) in sicer ob pogoju, da mu je bilo to delo edini poklic;

b) šteti za revolucionarno delo, zaradi katerega je bil zavarovanec določen čas v zaporu, konfinaciji ali internaciji — delo v KPJ ali drugih organizacijah, ki jih je pred vojno neposredno vodila KPJ (Rdeča pomoč, Stranka delovnega ljudstva, sindikati, Osvobodilna fronta in podobno).

Pripadnikom revolucionarnega gibanja iz prvega odstavka te točke se prizna za pokojnino čas, ko niso bili v delovnem razmerju zato, ker so bili zaradi svoje aktivnosti in udeležbe pri akcijah, ki jih je vodila in organizirala KPJ, odpuščeni z dela, oziroma za katere je nedvosmiselno ugotovljeno, da se izključno zaradi takšne politične aktivnosti niso mogli zaposliti, ko so končali učenje obrti ali šolanje.

Pripadnikom revolucionarnega gibanja iz prvega odstavka te točke je treba za pokojnino šteti tudi ves čas, ko niso bili v rednem delovnem razmerju zaradi bolezni ali poškodb, zadobljenih pri izvrševanju revolucionarnih nalog (na primer pri demonstracijah in stavkah) ali zaradi bolezni in poškodb kot posledice grdega ravnanja, pretepanja, mučenja ali preganjanja zaradi udeležbe pri revolucionarnem delu, dokler posledice trajajo.

8. Pri uporabi 30. člena zakona se šteje udeležencem stavke in lokavta v Jugoslaviji za pokojnino čas, ki so ga prebile v stavki ali lokavtu, ne glede na to, koliko sta trajala.

Če je zavarovancu prenehalo delovno razmerje zaradi tega, ker je stavkal, se mu prizna za pokojnino tudi čas, ki ga je prebil zunaj delovnega razmerja, vendar v vsakem posameznem primeru največ šest mesecev.

9. Da bi mogel biti zavarovancu na podlagi 32. člena zakona priznan za pokojnino čas sodelovanja v narodnoosvobodilnem gibanju v dejanskem trajanju, morata biti izpolnjena tale dva pogoja:

a) da je zavarovanec aktivno sodeloval v gibanju;

in organizirano delo, če se z vsestransko raziskavo in presojo njihovega celotnega dela v narodnoosvobodilnem gibanju ugotovi, da izpolnjujejo pogoje iz te točke. V takem primeru je treba najprej ugotoviti, kako je zadevni zavarovanec delal za gibanje in koliko je delal, kontinuiteto njegovega dela, opravičenost prekinitve in povezanost s KPJ, upoštevajoč razmere borbe na posameznem ozemlju. Za opravičene prekinitve med NOB se lahko štejejo prekinitve, ki so nastale zaradi tega, ker je bil zavarovanec ranjen ali bolan (tifus in drugo), ker je bila enota v velikih ofenzivah razbita ali ker je bil zavarovanec prijet ali izdan; pogoj pa je, da so bile take prekinitve kratkotrajne in da je zavarovanec najpozneje v treh mesecih od dneva prekinitve stopil v NOV ali obnovo zvezo z vodstvom KPJ.

4. V 3. točki prvega odstavka 31. člena zakona je določeno, da se šteje dvojno za pokojnino čas do 15. maja 1945, ki ga je prebil zavarovanec v zaporih, taboriščih in internaciji, če se je boril ali izvrševal naloge narodnoosvobodilnega gibanja in bil pri tem ujet ali prijet ali če se je kot pripadnik revolucionarnega gibanja leta 1941 znašel v zaporu, pa je v zaporu, taborišču ali internaciji nadaljeval delo za narodnoosvobodilno gibanje oziroma bil organizator tega gibanja in ga tam s svojim delovanjem organizirano krepil in razvijal; pogoj pa je, da se je po prihodu iz zapora, taborišča ali internacije postavil na razpolago gibanju in nadaljeval zanj aktivno delo.

Po tej točki je treba dvojno priznati čas trem različnim skupinam zavarovancev, ki se razlikujejo po tem, kako so dospeli v zapor, taborišče ali internacijo:

a) pri prvi skupini gre za pripadnike NOV in POJ ter za druge udeležence narodnoosvobodilnega gibanja (točke 1. do 3.), ki so se borili ali izvrševali naloge gibanja in bili pri tem ujeti ali prijeti ter nato odpeljani v zapor, taborišče ali internacijo.

b) pri drugi skupini gre za pripadnike predvojnega revolucionarnega gibanja, ki so se kot takšni leta 1941 znašli v zaporu oziroma v koncentracijskem taborišču ali internaciji in tam nadaljevali svoje predvojno revolucionarno delo za narodnoosvobodilno gibanje;

c) pri tretji skupini gre za vojne ujetnike, internirance in talce, ki so prispeli med vojno v taborišče in bili tam organizatorji gibanja ter ga s svojo dejavnostjo organizirano krepili in razvijali.

Zavarovancem iz navedenih skupin se za pokojnino prizna ta čas dvojno ob tehle pogojih:

a) da so v zaporu, taborišču ali internaciji nadaljevali z delom za narodnoosvobodilno gibanje oziroma postali organizatorji tega gibanja ter ga s svojim tamkajšnjim delom in obnašanjem krepili in razvijali;

b) da so se po tem, ko so prišli iz zapora ali se vrnili iz taborišča ali internacije, postavili na razpolago narodnoosvobodilnemu gibanju in nadaljevali zanj aktivno delo.

Če kateri od teh dveh pogojev ni izpolnjen ali če ima zavarovanec od tedaj, ko je prišel iz zapora ali se vrnil iz taborišča ali internacije, pa do tedaj, ko se je postavil na razpolago narodnoosvobodilnemu gibanju, časovno prekinitve, se takšno delo ne more priznati dvojno, pač pa se prizna enojno (34. člen zakona).

Čas, ki ga je zavarovanec prebil v zaporu, taborišču ali internaciji, se prizna dvojno ob pogoju, da

je bila njegova aktivnost v zaporu, taborišču ali internaciji stalna in dovolj intenzivna in da se je tam pravilno obnašal in bil vedno na idejni črti narodnoosvobodilnega gibanja.

Glede na različne težke situacije je treba pri presoji stopnje aktivnosti zelo pazljivo preiskati vse bistvene okoliščine ter življenjske in delovne razmere, kakor tudi razmere, v katerih je bil posameznik. Pri tem se sme zahtevati samo tista aktivnost, ki je bila v konkretni situaciji mogoča. V primerih, ko je bil kakršenkoli stik med zaporniki za krajši ali daljši čas onemogočen (samica, provokator v zaporniški sobi, izločitev zavarovanca iz skupine Jugoslovancev in njegova premestitev med skupino druge nacionalnosti v taborišču, izločitev zavarovanca iz skupine političnih zapornikov in njegova premestitev med zapornike drugih kategorij in podobno), je treba šteti, da je zapornik izpolnil vse pogoje, če je kljub vsemu vztrajal na pozicijah narodnoosvobodilnega gibanja. Tako je, na primer, pokazal zadostno aktivno zavarovanec, ki je prenesel v gestapovskem zaporu vsa mučenja, pa kljub temu ni ničesar izdal. Nasprotno pa se ne bi mogla kvalificirati kot aktivno in organizirano delo za narodnoosvobodilno gibanje, na primer, aktivnost ujetnika ali interniranca, ki je poleti leta 1943 v kakšnem italijanskem taborišču samo čital ali prenašal vesti, ki jih je izdajala tamkajšnja protifašistična organizacija.

Vsekakor pa se zahteva, da je izpolnjen tudi pogoj, da se je zavarovanec, ki je pred 15. majem 1945 prišel ali pobegnil iz zapora, taborišča ali internacije, postavil potem na razpolago narodnoosvobodilnemu gibanju in nadaljeval v mejah danih možnosti v državi ali v tujini aktivno delo za gibanje. Če je tak zavarovanec po prihodu iz zapora, taborišča ali internacije in vrnitvi v državo prenehal z aktivnim delom za gibanje, se mu čas, ki ga je prebil v zaporu, taborišču ali internaciji, ne more dvojno šteti za pokojnino.

Zavarovancem, ki so bili po kapitulaciji Jugoslavije iz nacionalnih, rasnih ali političnih vzrokov prijeti in odpeljani v zapor, taborišče ali internacijo, pred prijetjem pa niso bili udeleženci narodnoosvobodilnega gibanja, se prizna dvojno čas, ki so ga prebili v zaporu, taborišču ali internaciji, če so se bili tam zanj opredelili in postali organizatorji tega gibanja ter ga s svojim delom organizirano krepili in razvijali; pogoj pa je, da je bilo njihovo tamkajšnje delo intenzivnejše in imelo pomen za gibanje. Takim zavarovancem se šteje dvojno čas za pokojnino od tedaj, ko so začeli v zaporu, taborišču ali internaciji z organiziranim delom ali postali organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja.

Vojaškim vojnim ujetnikom, ki so bili pred 9. septembrom 1943 organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja v taborišču in ga tam s svojo dejavnostjo organizirano krepili in razvijali, se šteje čas takega dela v taborišču dvojno in sicer:

a) bivšim vojnim ujetnikom — nosilcem Partizanskega spominskega znaka 1941 od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945;

b) članom KPJ, ki jim je priznan partijski staž med NOB v ujetništvu — od dneva, ko so se vključili v gibanje;

c) kandidatom za člana KPJ in članom SKOJ, ki so bili kot takšni ujeti in se vključili v delo taboriščne partijske organizacije ter v njej izvrševali partijske naloge — od dneva, ko so bili vključeni v gibanje;

S sprejetjem zakona o dopolnitvi zakona o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list SFRJ št. 18/76) in s sprejetimi navodili za dokazovanje borčevskega staža s pričami, s katerimi zvezni komite za delo v soglasju z zveznim komitejem za vprašanja borcev in vojnih invalidov ter predhodnem mnenju zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja Jugoslavije ter drugimi dopolnilnimi razlagami in obrazci — se izpolnjuje eden od pomembnih zaključkov VII. kongresa ZZB NOV Jugoslavije

to je, da se zamudnikom — udeležencem NOV, ki niso pravočasno (do konca leta 1966) vložili zahtevkov za priznanje posebne dobe omogoča, da to store sedaj.

To je za organizacije ZZB NOV izredno pomembna in odgovorna politična naloga. Gre za to, da občinska in krajevna združenja borcev NOV spodbude tiste udeležence NOV, ki jim na podlagi udeležbe v NOV pripada dvojno štetje posebne dobe in da na drugi strani onemogočijo pridobitev te pravice vsem tistim, ki dvojnega štetja posebne dobe ne morejo uveljaviti.

Tako bodo občinski odbori ZZB NOV izdali potrdilo (na podlagi v dveh izvodih predložene vloge — zahtevka s priloženima dvema izjavama prič z overjenimi podpisi od pristojnega občinskega organa oziroma sodišča) za začetek postopka samo osebam, katerih udeležba v NOV ni bila prekinjena oziroma tistim aktivistom OF in partije, katerih aktivno in organizirano delo za NOB je bilo neprekinjeno od začetka do 15. 5. 1945 in se po obstoječih predpisih šteje dvojno v posebno dobo.

Že dosedaj morebitno izdana potrdila, ki nimajo za podlago zgoraj omenjenih navodil, ne morejo biti podlaga za začetek postopka za priznanje posebne dobe in so neveljavna. S temi dopolnilnimi navodili za priznavanje posebne dobe zamudnikom udeležencem NOV se natančneje opredeljuje že obstoječa merila ter dopolnjuje navodilo, izdano v letu 1964 za priznanje posebne dobe v pokojninsko dobo. To pomeni, da bodo občinski odbori ZZB NOV potrdilo za začetek postopka izdali samo tistim borcem in aktivistom NOV, ki doslej še nikoli niso vložili zahtevka za priznanje kakršnekoli posebne ali pokojninske dobe. Vsi tisti borci in aktivisti NOV, ki imajo že priznano posebno ali pokojninsko dobo, lahko uveljavljajo svoje pravice z obnovo postopka.

Potrdilo za začetek postopka za priznanje posebne dobe se ne more izdati:

— udeležencem NOV, ki razpolagajo z dokumenti;

— udeležencem NOV, ki so že vlagali zahtevek in je o njihovi pokojninski oziroma posebni dobi služba pokojninskega in invalidskega zavarovanja že odločala;

— osebam, katerim je bil čas od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945 že priznan v katerikoli dobo;

— osebam, ki so pomagale oziroma sodelovale v narodnoosvobodilnem boju;

— osebam, mlajšim od 15 let starosti (če niso aktivno sodelovale v oboroženih enotah NOV);

— osebam, katerih udeležba v NOV ali aktivno in organizirano delo ni nepretrgano.

Iz navedenih nalog je razvidno, da čaka občinske odbore ZZB NOV v predhodnem postopku, predno se na seji predsedstva odločijo o izdaji potrdila, natančno in odgovorno delo.

Važno je vedeti tudi to, da postopek lahko začne tudi oseba, ki je sicer vložila zahtevek prepozno (po letu 1966) in družinski člani umrlih borcev in aktivistov NOB.

Zahtevek se vložijo pri občinskem odboru ZZB NOV, na katerem območju je posameznik deloval za NOB oziroma iz katerega območja je odšel k

partizanom, če pa je deloval na več območjih, se vložijo zahtevek pri tistem občinskem odboru, pri katerem je prosilec pretežno deloval za NOB.

Zaporniki in interniranci, ki so aktivno in organizirano delali za NOB, vložijo zahtevek pri občinskem odboru ZZB NOV, na katerega območju je bil posameznik aretiran oziroma interniran. V kolikor je bil interniran ali zaprt zunaj območja, kjer je deloval za NOB, vložijo zahtevek tam, kjer je bilo njegovo stalno prebivališče.

V zahtevku je potrebno točno opisati svoje delovanje z navedbo dveh prič za posamezno obdobje in čas, za katerega se zahteva dvojno štetje posebne dobe in — če je delal na več območjih — opisati čas, od kdaj do kdaj in za vsako obdobje navesti dve prič, kar velja tudi za zapor in internacijo.

Ker nas navodilo opozarja, da lahko kot prič nastopajo predvsem organizatorji revolucije — nosilci spomenice 1941, aktivisti OF, člani okrožnih in rajonskih odborov osvobodilne fronte, partijskih komitejev, narodnoosvobodilnih odborov itd., se je potrebno za aktivno in organizirano delo na terenu naslanjati predvsem na nekdanje domicilne odbore aktivistov OF, za udeležbo v partizanskih enotah pa naj povedo svoje mnenje domicilni odbori enot NOV in POS, v katerih se je posameznik bojeval.

Za zapornike in internirance je potrebno, da bodo občinski odbori ZZB NOV pred odločitvijo na seji predsedstva dobili tudi mnenje komisije za zapornike in internirance ter deportirance pri RO ZZB NOV Slovenije.

Z ozirom na zgoraj navedene naloge, ki so jih občinske organizacije ZZB NOV dolžne opraviti predvidoma do konca 1978. leta, si morajo občinski odbori ZZB NOV zagotoviti tudi dodatna denarna sredstva ter potrebne strokovne kadre za izvršitev zastavljenih nalog.

ZAKON O DOPOLNITVI ZAKONA O TEMELJNIH PRAVICAH IZ POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA

1. člen

V 75. členu zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (»Uradni list SFRJ« št. 35/72) se dodajo za prvim odstavkom trije novi odstavki, ki se glasijo:

»Roki iz prvega odstavka tega člena za vložitev zahteve za dvojno vštevanje časa, prebitega v narodnoosvobodilni vojni in narodnoosvobodilnem gibanju Grčije, v posebno dobo (35. in 46. člen) ne veljajo za borce, ki niso vložili zahteve za ugotovitev posebne dobe v roku, določenem po prvem odstavku tega člena.

Postopek za ugotovitev posebne dobe iz drugega odstavka tega člena se začne na podlagi potrdila predsedstva občinskega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne, da so podani pogoji za njeno ugotovitev.

Natančnejše predpise o uporabi drugega in tretjega odstavka tega člena izda Zvezni komite za delo in zaposlovanje v sporazumu z Zveznim komitejem za vprašanja borcev in vojaških invalidov, ko dobi mnenje zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in Zveze skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja Jugoslavije.

Dosedanji drugi odstavek postane peti odstavek.

2. člen

Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se pridobijo z uporabo 1. člena tega zakona, je mogoče uveljaviti šele od 1. januarja 1977.

3. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SFRJ«.

Beležke:

NAVODILO O KRITERIJIH ZA NATANČNEJŠE DOLOČANJE ČASA, KI SE V ČLENIH 29. DO 32. ZAKONA O POKOJNINSKEM ZAVAROVANJU ŠTEJE ZA POKOJNINO

o kriterijih za natančnejše določanje časa, ki se po členih 29. do 32. zakona o pokojninskem zavarovanju šteje za pokojnino

I. Posebna, doba, ki se šteje dvojno

1. V prvi točki 1. odstavka 31. člena zakona o pokojninskem zavarovanju (v nadaljnjem besedilu: »zakon«) je določeno, da se dvojno šteje za pokojnino čas do 15. maja 1945, ki ga je prebil zavarovanec v partizanskih odredih Jugoslavije v Narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije in v Jugoslovanski armadi.

Dvojno je treba po tej točki priznati čas, ki so ga zavarovanci prebili:

a) kot borci partizanskih odredov Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: »POJ«) Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: »NOV«) in Jugoslovanske armade (odred, bataljon, četa);

b) kot borci v stalnem sestavu poveljstva območja ter njemu podrejenih organov in enot (zaščitni bataljon ali zaščitna četa, bolnišnica, skladišče in podobno) ter kot borci, ki so stalno spremljali poveljstvo območja;

c) kot borci v stalnem sestavu krajevnega poveljstva in njemu podrejenih organov in enot (zaščitna četa, bolnišnica, skladišče in podobno) ter kot borci, ki so stalno spremljali krajevno poveljstvo.

Za borca v stalnem sestavu poveljstva, območja ali krajevnega poveljstva se lahko šteje borec, ki je ostal v tem sestavu ali v sestavu omenjenima poveljstvom podrejenih enot tudi tedaj, ko se je poveljstvo premeščalo iz enega kraja v drugega;

d) kot borci oboroženih krajevnih desetih, ki so bile stalno podrejene enotam POJ in NOV in opravljale borbene naloge.

2. V drugi točki prvega odstavka 31. člena zakona je določeno, da se dvojno šteje za pokojnino čas do 15. maja 1945, ki ga je prebil zavarovanec na aktivnem in organiziranem delu v narodnoosvobodilnem boju (v nadaljnjem besedilu: »NOB«).

Da bi se moglo delo po tej točki priznati kot aktivno in organizirano, je potrebno:

a) da je zavarovanec opravljal na osvobojenem ali neosvobojenem ozemlju Jugoslavije naloge, ki se po svojem značaju in pomembnosti lahko izenačijo z udeležbo v oboroženi borbi pripadnikov POJ, NOV in Jugoslovanske armade proti okupatorju in domačim izdajalcem;

b) da je zavarovanec v svojem delu v narodnoosvobodilnem gibanju dobival takšne naloge od vodstva Komunistične partije Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: »KPJ«) ali od štaba oziroma poveljstva POJ in NOV. Aktivno in organizirano delo pomeni izvrševanje le tistih nalog, ki jih je postavljala organizacija narodnoosvobodilnega gibanja, ne pa izpolnjevanje nalog, ki si jih je zavarovanec izbral sam po svoji presoji;

c) da sta bila zavarovančeva povezanost oziroma njegovo delo za narodnoosvobodilno gibanje trajna

in nepretrgana. To pomeni, da je bil z gibanjem v stalni zvezi in bil vedno na razpolago partijskemu oziroma vojaškemu vodstvu;

d) da je bil v času, za katerega zahteva, da se mu šteje dvojno za pokojnino, star že 15 let (49. člen zakona).

Za aktivno in organizirano delo se šteje po tej točki samo tisto delo, ki izpolnjuje vse štiri zgoraj navedene pogoje.

3. Čas aktivnega in organiziranega dela je treba v skladu s kriteriji iz 2. točke tega navodila šteti dvojno za pokojnino po 2. točki prvega odstavka 31. člena zakona:

a) nosilcem Partizanskega spominskega znaka 1941, od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945;

b) članom komitejev Zveze komunistične mladine Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: »SKOJ«) na osvobojenem ali neosvobojenem ozemlju;

c) vodjem aktiva SKOJ in članom SKOJ na osvobojenem ali neosvobojenem ozemlju, če so od dneva, ko so bili sprejeti v SKOJ, izvrševali vse dolžene naloge in po ukazu odhajali v enote NOV ali če so zaradi izvrševanja dolžjenih nalog bili sprejeti za člane KPJ, to je tistim, s katerimi je narodnoosvobodilno gibanje popolnoma razpolagalo;

d) članom narodnoosvobodilnih odborov in članom množičnih političnih organizacij: Osvobodilne fronte oziroma Narodnoosvobodilne fronte (v nadaljnjem besedilu: »OF« oziroma »NF«), Ujedinjene zveze antifašistične mladine Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: »USAOJ«) in Antifašistične fronte žena (v nadaljnjem besedilu »AFŽ«) na osvobojenem ali neosvobojenem ozemlju, kakor tudi članom odborov OF oziroma NF na okupiranem ozemlju; pogoj pa je, da so ostali na tej funkciji aktivni od dne, ko so bili prvič izvoljeni pa do konca vojne, ali so odšli s teh funkcij v NOV ali bili zaradi svojega dela sprejeti do konca vojne v KPJ ali pa bili v isti ali pa v drugih takih organizacijah odrejeni na iste ali višje funkcije, skratka, da je takšno njihovo delo imelo značaj aktivnega in organiziranega dela po zgoraj določenih kriterijih.

Z narodnoosvobodilnimi odbori so mišljeni izvoljeni občinski (krajevni — vaški), okrajni, okrožni, oblastni in glavni narodnoosvobodilni odbori;

d) tistim, ki so ostali po izrecnem ukazu komiteja KPJ (okrajnega, ali krajevnega, oziroma v velikih mestih rajonskega ali pa višjega komiteja) na svojem delovnem mestu na neosvobojenem ozemlju, da bi izvrševali za narodnoosvobodilno gibanje določene naloge. Ne more se torej priznati aktivno in organizirano delo tistim, ki so ostali po svoji volji v delovnem razmerju in s svojega delovnega mesta podpirali gibanje;

e) tistim, ki so dajali na neosvobojenem (okupiranem) ozemlju na razpolago svoja stanovanja ali zagotavljali skrivališča (baze) za partijske tehnike, za ranjence in ilegalce, za kurirje in javke; pogoje pa je, da je taka oseba bila glavna nosilka takšne aktivnosti, da je bila v stalni zvezi s partijskim vodstvom in da je bilo stanovanje narodnoosvobodilnemu gibanju na razpolago do konca vojne oziroma dokler ga sovražnik ni odkril.

Zavarovancem, navedenim v tej točki pod a) do e), ki so imeli v svojem aktivnem in organiziranem delu krajše prekinitve in zaradi tega ne izpolnjujejo povsem pogojev za dvojno štetje časa za pokojnino, se lahko takšno delo kljub temu prizna kot aktivno

OBRAZEC 4

OBRAZEC ODGOVORA NA ZAHTEVO, ČE GRE ZA SODELOVANJE IN NE ZA AKTIVNO IN ORGANIZIRANO DELO ZA NOV

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
PREDSEDSTVO

Številka:

Datum:

(ime, priimek in naslov predlagatelja)

V zvezi z zahtevo, ki ste jo vložili dne za izdajo potrdila, na podlagi katerega bi predlagali uvedbo postopka za uveljavitev časa prebitega v NOV

od do 15. 5. 1945 v pokojninsko dobo v dvojnem trajanju, vas obveščamo, da je predsedstvo Občinskega odbora ZZB NOV na seji z dne

..... ugotovilo, da niso izpolnjeni pogoji za vštetje navedenega časa v posebno dobo v dvojnem trajanju.

Iz vaših navedb, izjav prič in dokumentacije izhaja, da ste opravljali v NOV — kot sodelavec določene dolžnosti in naloge, vendar se to delo po svoji intenzivnosti ne more ovrednotiti kot aktivno in organizirano delo za NOG, temveč samo kot sodelovanje z NOG.

Po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se takšno sodelovanje prizna pod določenimi pogoji v posebno dobo samo v dejanskem trajanju.

PRILOGA: dokumentacija

Predsednik
občinskega odbora ZZB NOV

Beležke:

NAVODILO ZA POSTOPEK, S KATERIM SE UGOTAVLJA POSEBNA DOBA PO DRUGEM IN TRETJEM ODSTAVKU 75. ČLENA ZAKONA O TEMELJNIH PRAVICAH IZ POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA

1. Postopek za ugotovitev posebne dobe po drugem in tretjem odstavku 75. člena zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: ZTPPIZ) se lahko začne samo na podlagi potrdila predsedstva občinskega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne (v nadaljnjem besedilu: ZZB NOV), da so podani pogoji za ugotovitev omenjene dobe (v nadaljnjem besedilu: potrdilo ZZB NOV).

Postopek za ugotovitev posebne dobe iz prvega odstavka te točke (v nadaljnjem besedilu: borčevska doba) se lahko začne na zahtevo udeleženca narodnoosvobodilne vojne (v nadaljnjem besedilu: borec NOV), naj se mu ves čas od vstopa v narodnoosvobodilni boj (v nadaljnjem besedilu: NOB) oziroma od začetka aktivnega in organiziranega dela za NOB do 15. maja 1945 (35. člen ZTPPIZ) všteje v pokojninsko dobo dvojno po prvem odstavku 75. člena ZTPPIZ v skladu s 140. členom temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju (»Uradni list SFRJ« št. 51/64, 56/65, 14/66, 1/67, 18/67, 31/67, 54/67, 17/68, 32/68, 55/68, 11/69, 56/69, 47/70, 60/70, 15/71, 16/71 in 60/71 — v nadaljnjem besedilu: TZPZ).

Postopek se sme začeti samo na zahtevo borca NOV, ki prvič prosi za ugotovitev borčevske dobe oziroma čigar prejšnja zahteva je bila zavržena ali pa zavrnjena, ker je ni vložil v zakonskem roku.

2. Postopek za ugotovitev borčevske dobe se lahko začne tudi na zahtevo zainteresiranih družinskih članov (26. člen ZTPPIZ) umrlega borca NOV, ki do svoje smrti ni vložil zahteve za ugotovitev borčevske dobe oziroma čigar prejšnja zahteva je bila zavržena ali pa zavrnjena, ker je ni vložil v zakonskem roku.

3. Kdor zahteva potrdilo ZZB NOV, mora vložiti pismeno zahtevo pri občinskem odboru ZZB NOV v občini, v kateri je borec NOV aktivno in organizirano delal v NOB oziroma kjer je pretežno delal, če je njegova aktivnost segala v več občin.

Če se zahteva potrdilo o času, prebitem v sestavi oboroženih enot NOB, je treba zahtevo vložiti pri občinskem odboru ZZB NOV v občini, v kateri je imel borec NOV stalno prebivališče, preden je vstopil v oboroženo enoto.

Če je aktivno in organizirano delo za NOB potekalo v zaporih, taboriščih in internaciji oziroma v taboriščih političnih internirancev (3. in 4. točka prvega odstavka 140. člena TZPZ), je treba zahtevo vložiti pri občinskem odboru ZZB NOV v občini, v kateri je bila oseba prijeta oziroma iz katere je bila internirana, če je takšno delo potekalo v taboriščih vojnih ujetnikov (4. točka prvega odstavka 140. člena TZPZ), pa pri občinskem odboru ZZB NOV v občini, v kateri ima takšna oseba stalno prebivališče.

V zahtevi za potrdilo ZZB NOV je treba natančno navesti čas za katerega se prosi, da se všteje v borčevsko dobo naloge, ki jih je borec NOV izvrševal, kot kaj ter, po čigavem ukazu in podobno. Zahtevi je treba priložiti tudi pismene izjave prič, ki so v navedenih obdobjih vodile narodnoosvobodilno gibanje (v nadaljnjem besedilu: NOG) na določenem območju in jim je znano delo borca NOV za NOG, kakor tudi druge dokaze o njegovi udeležbi v NOB.

Istovetnost izjavitelja mora biti overjena od pristojnega organa.

4. Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV preverja navedbe iz zahteve, priloženo dokumentacijo in dokumentacijo, s katero razpolaga odbor (partijski življenjepisi, sezname ipd.), in vpraša za svet vodje NOG tega območja, po potrebi pa tudi združenje borcev o udeležbi borca NOV v NOB ter o stopnji in nepretrganosti njegove aktivnosti v NOB.

Če je bil borec NOV aktiven v več občinah (prvi odstavek 3. točke), si mora predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV, preden izda potrdilo, priskrbeti od predsedstev občinskih odborov ZZB NOV vseh občin, v katerih je bil borec NOV aktiven, potrdila za čas, v katerem je bil aktiven na njihovem območju.

V primerih iz tretjega odstavka 3. točke tega navodila si mora predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV, preden izda potrdilo, priskrbeti mnenje ustrezne komisije bivših vojnih ujetnikov oziroma komisije bivših internirancev pri republiških odborih ZZB NOV.

5. Na podlagi predloženih in zbranih dokazov in drugih ugotovitev oceni predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV na svoji seji celotno aktivnost borca NOV v NOB in odloči o izdaji potrdila ZZB NOV.

6. Če predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV oceni, da so podani pogoji za ugotovitev borčevske dobe po 1. točki tega navodila, izda vložniku zahteve o tem potrdilo ZZB NOV.

Potrdilo ZZB NOV vsebuje:

a) ime, očetovo ime, priimek borca NOV, za katerega se izdaja potrdilo, ter kraj in datum njegovega rojstva;

b) datum seje predsedstva občinskega odbora ZZB NOV, na kateri je bilo odločeno, da se izda potrdilo;

c) okoliščine, iz katerih sledi, da je imela aktivnost borca NOV, za katerega se izdaja potrdilo, značaj nepretrganega aktivnega in organiziranega dela za NOB oziroma značaj pripadnosti oboroženim enotam NOB do 15. maja 1945;

d) mnenja vodij NOG iz 4. točke tega navodila in druge ugotovitve, ki so vplivale na izdajo potrdila;

e) čas, prebit v NOB do 15. maja 1945, za katerega je predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV mnenja, da so podani pogoji, da se všteje v borčevsko dobo.

Občinski odbor ZZB NOV vodi o vloženih zahtevah in izdanih potrdilih ZZB NOV poseben delovodnik.

7. Če predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV, oceni, da niso izpolnjeni pogoji za izdajo potrdila ZZB NOV, obvesti o tem pismeno vložnika zahteve.

Potrdilo ZZB NOV oziroma obvestilo iz prvega odstavka te točke ni upravni akt in zoper njega ni dovoljena pritožba.

8. Na podlagi potrdila ZZB NOV vložijo zainteresirana oseba zahtevo za ugotovitev borčevske dobe pri organu skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, pri kateri je borec NOV zavarovan oziroma pri kateri je bil zadnjič zavarovan (60. člen ZTPPIZ). Če borec NOV ni bil zavarovan, se zahteva vložijo pri organu skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki je pristojen za kraj stalnega prebivališča vložnika zahteve.

9. V postopku za ugotovitev borčevske dobe po tem navodilu pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja ne zahteva mnenja ZZB NOV (prvi odstavek 177. člena TZPZ), če rezultat izvedenih dokazov ni v nasprotju s potrdilom ZZB NOV.

Izvod odločbe o zahtevi za ugotovitev borčev-

ske dobe pošlje organ skupnosti iz prvega odstavka te točke predsedstvu občinskega odbora ZZB NOV, ki je izdalo potrdilo ZZB NOV.

10. Določbe 1. do 9. točke tega navodila se smiselno uporabljajo tudi za udeležence narodnoosvobodilnega gibanja Grčije — jugoslovanske državljane, ki so po 46. členu ZTPPIZ glede pravic izenačeni z borci NOV.

Potrdilo ZZB NOV za osebe iz prvega odstavka te točke izda posebna komisija Republiškega odbora ZZB NOV Makedonije.

11. Določbe tega navodila glede izdajanja potrdila ZZB NOV se ne nanašajo na osebe, ki imajo možnost borčevsko dobo dokazati v obnovljenem postopku po veljavnih predpisih.

12. Potrdila, ki niso izdana po tem navodilu, ne morejo rabiti kot podlaga za uvedbo postopka za dokazovanje borčevske dobe (75. člen ZTPPIZ).

13. To navodilo začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SFRJ«.

07. št. 773/1. Beograd, 29. junija 1976.

Predsednik
Zveznega komiteja za delo
in zaposlovanje:
Svetozar Pepovski s. r.

Beleške:

OBRAZEC 3

OBRAZEC ODGOVORA, ČE JE PREDLAGATELJ ŽE
VLOŽIL ZAHTEVO DO 31. XII. 1966. LETA, OZIROMA
LAHKO PREDLOŽI LISTINSKE DOKAZE

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
PREDSEDSTVO

Številka:

Datum:

(ime, priimek in naslov predlagatelja)

V zvezi z zahtevo za izdajo potrdila v smislu
dopolnjenega 75. člena zakona o temeljnih pravicah
iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki ste

jo vložili dne vas obveščamo, da je
predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV ugotovilo,
da ne spadate v krog oseb, na katere se nanašajo do-
ločbe navedenega zakona.

PRILOGA: dokumentacija

Podpis

Beleške:

OBRAZEC 2

OBRAZEC POTRDILA PREDSEDSTVA OBČINSKEGA ODBORA ZZB NOV

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
PREDSEDSTVO

Številka:

Datum:

Na podlagi zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list SFRJ, št. 35/72 in 18/76) in navodila za postopek, s katerim se ugotavlja posebna doba po drugem in tretjem odstavku 75. člena zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list SFRJ, št. 34/76) izdaja predsedstvo Ob-

činskega odbora ZZB NOV na seji

dne naslednje

POTRDILO

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV

je ugotovilo, da so izpolnjeni pogoji, da se

iz rojenem

v izda potrdilo na podlagi katerega lahko vloži zahtevo pri skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, da se mu čas

prebit v narodnoosvobodilni vojni od do 15. maja 1945 prizna v posebno dobo v dvojnem trajanju.

OBRAZLOŽITEV

iz je vložil

dne pri predsedstvu občinskega odbora ZZB NOV zahtevo za izdajo potrdila o obstoju pogojev za vložitev zahteve pri skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja za priznanje časa

prebitega v NOV od do 15. maja 1945 v posebno dobo v dvojnem trajanju.

Imenovani je zahtevi priložil izjave prič (navesti tudi druge dokaze, če jih je priložil zahtevi). V zahtevi je navedel, da doslej še ni predlagal uvedbo postopka za priznanje kateregakoli obdobja od 6. 4. 1941 do 15. 5. 1945 v pokojninsko dobo na katerikoli podlagi oziroma je uvedbo postopka predlagal, vendar je bila zahteva zavržena ali zavržena, ker je ni vložil v zakonitem roku (do 31. 12. 1966).

Priče (navesti njihove funkcije v vojni) in organizator NOG tega področja so poudarili, da je delal predlagatelj od do 15. maja 1945 za NOG in to (navesti, katere naloge je izvrševal, po čem naročilu in v kakšnem obsegu).

Podpis

Beležke:

**S POSVETOVANJA O UPORABI NAVODIL
O POSTOPKU ZA PRIZNANJE DOBE,
PREŽIVETE V NOB, KI JE BILO
15. IN 16. JULIJA 1976 V TOPOLI**

Na pobudo predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je bilo 15. in 16. julija 1976 v Topoli posvetovanje o uporabi navodil o postopku za priznavanje dobe, preživete v NOB, v posebni staž v smislu 75. člena zakona o osnovnih določbah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (dokazovanje borčevskega staža na podlagi izjav prič).

Posvetovanja so se udeležili predstavniki skupščine SFRJ, skupščin socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin, zveznega, republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV, zveznega komiteja za delo in za zaposlovanje ter republiških in pokrajinskih sekretariatov za delo, zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojni invalidov, ter republiških in pokrajinskih organov in uprav, pristojnih za vprašanja borcev in vojni invalidov, zveze skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja Jugoslavije ter republiških in pokrajinskih skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Na posvetovanju so načeli več vprašanj v zvezi z dokazovanjem borčevskega staža, o čemer pa so bili sodelujoči zelo različnega mnenja; po vsestranski obravnavi pa so sprejeli enotna stališča glede naslednjih vprašanj:

1. VPRAŠANJE: Ali je mogoče izdati potrdilo za priznavanje dobe v dvojnem trajanju določenega razdobja med 6. aprilom 1941 in 15. majem 1945, če ni nepretrganega sodelovanja do 15. maja 1945, oziroma če je več prekinitev sodelovanja v NOB v tem obdobju?

ODGOVOR: Zakon o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (35. člen) izrecno določa, da se smatrajo kot borci NOB izključno udeleženci NOB, ki se jim ves čas od vstopa v NOB oziroma od začetka aktivnega in organiziranega dela za NOB do 15. maja 1945 računa v pokojninski staž v dvojnem trajanju. Navodila v 1. členu izrecno določajo, da se odločbe o začetku postopka za dokazovanje staža na podlagi potrdila predsedstva občinskega odbora ZZB NOV nanašajo samo na borce NOB, ki se jim v smislu 35. člena zakona o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ves čas od vstopa v NOV do 15. maja 1945 računa v pokojninski staž v dvojnem trajanju.

Tako potrdilo ni mogoče izdati borcu NOB, ki je samo nekaj časa prebil v NOB, ni pa ostal v NOB vse do maja 1945. V primeru, da ima borec NOB prekinjeno udeležbo v NOB, mu je mogoče izdati potrdilo samo za čas od zadnjega vstopa v NOB do maja 1945, se pravi za čas, ko gre za kontinuiteto.

2. VPRAŠANJE: Kakšen pomen ima potrdilo občinskega odbora ZZB NOV?

ODGOVOR: Potrdilo ni formalnopravni dokaz za ugotavljanje staža, ni pa ga mogoče smatrati niti kot izključno osnovo za začetek postopka. Pri izdajanju potrdila namreč predsedstvo s polno odgovornostjo ocenjuje vse dokaze, še posebej izjave prič, ki so priložene zahtevkom ter šele na podlagi vseh priloženih dokazil oceni, ali so dani pogoji za priznavanje pokojninskega staža v dvojnem trajanju ter o tem izda potrdilo. Čeprav ocenjuje dokaze pristojni organ skupnosti, je torej potrdilo predsedstva ne samo osnova za začetek postopka, temveč tudi eno izmed dokaznih sredstev za odločanje o zahtevku. To pa toliko bolj, ker potrdilo v

vseh tistih primerih, ko ni v nasprotju z drugimi izvedenimi dokazi, nadomešča obrazloženo mnenje združenja borcev NOB iz 1. poglavja 177. člena Osnovnega zakona o pokojninskem zavarovanju.

3. VPRAŠANJE: Ali je prosilec potrdila predsedstva občinskega odbora ZZB NOV dolžan, da hkrati z zahtevkom predloži tudi izjave prič in druge dokaze? Kako postopati, če prosilec ne predloži nikakršnih dokazov?

ODGOVOR: V navodilih je izrecno določeno, da prosilec potrdila predsedstva občinskega odbora ZZB NOV predloži hkrati s prošnjo tudi izjave prič. Breme dokazovanja nosi torej prosilec. Če prosilec ne predloži hkrati tudi izjav prič, ga mora predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV na to opozoriti in ga pozvati, da omenjene izjave predloži. Če se prosilec ne ravna po tem opozorilu, predsedstvo njegovega primera ne bo obravnavalo, o čemer pa mora prosilca obvestiti.

4. VPRAŠANJE: Ali predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV preverja ali samo obravnava priložena dokazila?

ODGOVOR: Osnovni namen navodil je, da izda predsedstvo potrdilo na podlagi vseh dokazil, ki jih je predložil prosilec, kakor tudi dokazil, s katerimi razpolaga predsedstvo. Predsedstvo potemtakem ne more samo obravnavati dokazil, temveč mora oceniti vse razpoložljivo gradivo v vsakem posameznem primeru ter šele na podlagi vsega tega ocenjuje celotno aktivnost borca med NOB. Predsedstvo mora torej preverjati predložena dokazila ter izjave prič vedno, kadar smatra, da je to potrebno za ugotavljanje dejanskega stanja.

5. VPRAŠANJE: Ali je za izdajo potrdila predsedstva občinskega odbora ZZB NOV potrebno predložiti izjavi najmanj dveh prič in kateri pristojni organ overja identiteto prič?

ODGOVOR: Za izdajo potrdila ni merodajno število prič, temveč prepričljivost in argumentiranost njihovih izjav, na podlagi katerih je mogoče izdati potrdilo. Potemtakem je izjava tudi samo ene priče zadostna, če predsedstvo meni, da je na podlagi le-te možno z gotovostjo oceniti aktivnost posameznega borca med NOB. Po drugi strani pa ni nujno, da bi bile tudi izjave več prič, samo zaradi tega, ker so številnejše, vedno pogoj oziroma zadosten razlog za izdajo potrdila.

Identiteto priče lahko overjajo samo pristojni organi za overovanje podpisov, občinske skupščine in redna sodišča.

6. VPRAŠANJE: Ali se postopki, ki so potrebni pred izdajanjem potrdila, lahko ocenjujejo kot predhodni postopek po ZUP?

ODGOVOR: Celoten postopek, ki je potreben za izdajo potrdila, nima značilnosti procedure v upravnem postopku v smislu ZUP, ker z njim ne ugotavljamo pravic in dolžnosti in ga tako ni mogoče smatrati kot predhodni postopek v smislu ZUP. Zaradi tega navodila tudi izrecno določajo, da potrdilo nima svojstva upravnega akta in da se tako ni mogoče pritožiti niti na potrdilo niti na obvestilo o neizdajanju potrdila.

7. VPRAŠANJE: Ali se izjave prič, priložene zahtevku, predložijo pristojnemu organu skupnosti skupaj s potrdilom, ali pa ostanejo v dokumentaciji občinskega odbora ZZB NOV?

ODGOVOR: Predsedstvo hrani v dokumentaciji vsa dokazna sredstva, med njimi tudi izjave prič, na podlagi katerih je izdalo potrdilo. Kakor je izrecno rečeno v navodilih, so v potrdilu navedena mnenja voditeljev narodnoosvobodilnega boja, ki so vplivala na izdajo potrdila. Glede na to, da mora vse izjave prič overiti pristojni organ, je treba opozoriti prosilca, da predloži overjene kopije izjav (oziroma da izjave overi v dveh izvodih), da bi jih

lahko predložil s potrdilom ob zahtevku pristojnemu organu skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

8. VPRAŠANJE: Ali je pristojni organ skupnosti dolžan voditi postopek samo na zahtevo borca NOB-zavarovanca, ali na zahtevo vseh borcev NOB, ki imajo potrdilo?

ODGOVOR: 184. člen osnovnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju izrecno določa, da lahko zahtevajo ugotavljanje staža zavarovanci in druge osebe. Zahtevo je treba v vsakem primeru nasloviti na pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Na ta način bo predsedstvo izdalo potrdilo vsakemu borcu NOB, ki izpolnjuje pogoje, določene z zakonom in navodili, pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja pa je dolžan začeti postopek na podlagi zahteve za vsakega borca NOB, ki ima potrdilo, ne glede na to, ali je zavarovan v pokojninskem in invalidskem zavarovanju delavcev ali ne.

9. VPRAŠANJE: Ali pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja med reševanjem zahtevka za ugotavljanje borčevskega staža neposredno zaslišuje priče, katerih izjave so priložene potrdilu predsedstva občinskega odbora ZZB NOV?

ODGOVOR: Pristojni organ ocenjuje vsa dokazila, ki so predložena s potrdilom. Potemtakem ocenjuje pristojni organ tudi priložene izjave prič, kakor tudi potrdilo ter neposredno zasliši priče, da bi tako lahko razjasnil vse okoliščine, pomembne za reševanje primera, če le-te niso razvidne iz njihovih pisмениh izjav. V praksi bo torej potrebno tudi neposredno zaslišanje prič, čeprav ni obvezno.

10. VPRAŠANJE: V katerem primeru bodo pristojne skupnosti zahtevale mnenje ZZB NOV glede 1. točke 177. člena OZOPZ v postopku za ugotavljanje borčevskega staža v smislu 9. točke navodila?

ODGOVOR: Pristojni organ skupnosti ne bo zahteval mnenja ZZB NOV v zvezi s 1. točko 177. člena OZOPZ, če izvedeni dokazi niso v nasprotju s potrdilom predsedstva občinskega odbora ZZB NOV.

11. VPRAŠANJE: Če pristojni organ skupnosti v postopku za ugotavljanje staža ugotovi, da niso izpolnjeni pogoji za priznanje staža v dvojnem trajanju, oziroma da obstajajo pogoji, da se prizna staž v enojnem trajanju, ali bo tak enojen staž ugotovljen?

ODGOVOR: Spremembe in dopolnitve zakona o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja so bile opravljene zato, da bi se omogočilo dokazovanje staža v dvojnem trajanju tistim borcem, ki le-tega doslej niso uveljavljali. To je v zakonu izrecno tudi zapisano. Zaradi tega pristojni organ skupnosti ni pooblaščen razširjati z zakonom predvidenih možnosti. Če torej niso izpolnjeni pogoji za priznavanje let v dvojnem trajanju, bo zahtevek zavrnjen in tako tudi ne bo mogoče prekvalificirati zahtevka oziroma priznavati staža v enojnem trajanju, ker so za priznavanje tega staža še vedno veljavne odredbe o časovni omejitvi za uveljavljanje zahtevka (konec 1966. leta).

12. VPRAŠANJE: Kako je treba razumeti 11. točko navodil, po kateri občinski odbori ZZB NOV ne bodo izdajali potrdil tistim prosilcem, ki imajo možnost dokazovati borčevski staž z obnovo postopka? Ali je mogoče izdati potrdilo borcu NOB, ki je določeno razdobje v NOB dokazal z dokumenti, zahteva pa še ugotavljanje drugega razdobja v pokojninsko dobo v dvojnem trajanju na podlagi prič?

ODGOVOR: Glede na prakso vrhovnega sodišča Jugoslavije (in zdaj tudi zveznega sodišča) lahko dokazujejo borčevski staž, če seveda razpolagajo z novimi dokazi:

— borci NOB, o katerih zahtevkih je bilo nekoč že meritorno odločeno (razen borcev, katerih zahtevki so bili zavrnjeni ali odbiti zaradi zamujenega roka);

— osebe, ki jim je bil čas od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945 priznan v pokojninsko ali posebno dobo. Ne glede na to, če je bil del borčevskega staža že ugotovljen s pričami ali na podlagi pisмениh dokazov, le-ta ne bo dobil potrdila, ker ima možnosti dokazovanja staža z obnovo postopka.

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije,
19. julija 1976

OBRAZEC 1

OBRAZEC ZAHTEVE ZA IZDAJO POTRDILA PREDSEDSTVA OBČINSKEGA ODBORA ZZB NOV

OBČINSKEMU ODBORU ZZB NOV

Predlagam, da mi predsedstvo tega odbora na podlagi 75. člena zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja izda potrdilo, da so izpolnjeni pogoji in da se mi čas, prebit v NOV od do 15. maja 1945 všteje v posebno dobo v dvojnem trajanju.

Dajem naslednje podatke:

1. Zahtevo za ugotovitev borčevske dobe, zavarovalne dobe in posebne dobe za čas od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945 doslej nisem vložil oziroma sem jo vložil po 31. 12. 1966, a je bila zavržena s sklepom (odločbo) zavoda za socialno zavarovanje — skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v št. z dne .

2. V navedenem obdobju sem bil stalni aktivni in organizirani udeleženc NOB in sicer:

— kot vodja aktiva SKOJ (član SKOJ) v in sem izvrševal vse postavljene naloge do ko sem bil sprejet v KPJ (oziroma ko sem bil pri izvrševanju nalog prijet in odpeljan v taborišče, kjer sem nadaljeval delo za NOG in ostal do vstopa v JLA oziroma do osvoboditve iz taborišča, ko sem se postavil na razpolago NOG in nadaljeval aktivno delo za NOG);

— kot član NOO (oziroma OF, AFŽ, USAOJ) in sem bil v tej funkciji aktiven do konca vojne (do sprejema v KPJ ali prevzema druge funkcije v NOG);

— oziroma je bila v vsem navedenem času moja hiša na razpolago NOG kot baza za partijsko tehniko, čuvanje ranjencev oziroma sprejem kurirjev, jaz pa sem bil nosilec te aktivnosti in sem bil stalno v zvezi s partijskim vodstvom do konca vojne (oziroma dokler me sovražnik ni odkril).

V dokaz svojih navedb se sklicujem na priložene dokumente: izjave prič , ki so bili organizatorji vstaje v tem kraju in pod katerih vodstvom sem delal (navesti in predložiti vse dokaze o vsaki aktivnosti v vsakem obdobju, če je med NOB spreminjal aktivnost in teren, in sicer dokaze, na podlagi katerih se lahko ugotovi stalno aktivno in organizirano delo v NOB).

Nekatera dejstva o mojem aktivnem in organiziranem delu v času (navesti, v katerem času in v kakšnih okoliščinah) so znana tudi članom tega občinskega odbora tov.

(Čeprav je moja aktivnost v času NOB segala na območje več današnjih občin, vlagam zahtevo pri tem odboru, ker sem aktivno deloval pretežno na območju te občine).

Datum:

(Ime, priimek in natančen naslov)

USAOJ — Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije.

Beležke:

PRIDOBITVE
OB PRAZNIKU

Ob letošnjem občinskem prazniku šmarške občine so zročili namenu del ceste iz Rogatca proti Rogaški gori. Po tem za številne krajeane pomembnem dogodku pa so ob letošnjem občinskem prazniku položili v Rogatcu temeljni kamen za začetek gradnje moderne šolske zgradbe.

Po predračunu bo gradnja šole veljala 34 milijonov dinarjev. Imela bo dvanajst učilnic, telovadnico in tudi prostor za šolsko ambulanco. Šola bo zgrajena pretežno s sredstvi iz samoprispevka, ki ga v ta namen že nekaj let plačujejo vaščani krajevnih skupnosti Dobovec, Stojnega sela, Dončke gore in Rogatca. Tudi prebivalci Lesičnega so bogatejši za novo avtomatsko telefonsko centralo. Tu gradijo tudi kulturni dom, ki je bil ob prazniku dograjen do tretje faze, medtem ko so gasilci dobili novo gasilsko opremo. Praznovanja se je udeležil tudi Andrej Marinc, predsednik IS skupščine SR Slovenije, in mnogi drugi gostje.

FRANJO HOVNİK

LITIJA

OB PARTIZANSKI POTI
ČEZ SAVO

Krajevna skupnost Ribče v litijski občini slavi svoj praznik 21. avgusta. Na ta dan leta 1941 je Mengeško-moravska četa opravila sabotažno akcijo, v kateri je izbrisala nemške napise na gasilskem domu, gostilni in šoli v tem kraju.

Letošnje praznovanje je bilo še bolj slovesno. Pri nekdanji domačiji Podreber ob Savi so odkrili spominsko obeležje. Prihodnje rodove bo spominjalo na enotnost prebivalcev, ki so skupaj premagovali gorje, ki jim ga je prizadejal okupator. Partizanski prehod čez Savo v Ribčah je

bil res nekaj posebnega. Tam so hodile čez Savo cele brigade. Reka je na tistem mestu precej široka in bolj plitva v nekaterih časovnih obdobjih, da so partizani lahko bredli čez njo, toda ob veliki vodi so valovi odnesli v smrt mnogo naših borcev. V prvih dneh avgusta 1941 so tod s čolnom prepeljali prvo partizansko četo, ki je prispela z vlakom v Kresniške poljane. V Klokcah nad Dolskim jo je prevzel kurir Mengeško-moravske čete.

Proslave se je udeležilo več tistih borcev in aktivistov, ki so v temnih nočeh hodili čez Savo. Marsikdo si je ta kraj predstavljal drugače, kot je videti zdaj, v svobodi in miru. Pripovedovali so svoja doživlja. Zato bi bilo lepo, ko bi se še srečali in pogovorili, da bi njihova doživlja lahko vnesli v monografijo, ki jo pripravljajo v Litiji.

MARTIN SMRKOLJ

RAVNE NA KOROŠKEM

ZA RAZVOJ
STRELSKEGA ŠPORTA

Odbor za športno rekreacijo pri Zvezi telesnokulturnih organizacij v občini Ravne na Koroškem je izdal osnutek akcijskega programa razvoja telesne kulture v občini za obdobje 1976–1980. »Telesnokulturni minimum« za to obdobje zajema tudi razvoj strelskega športa.

Tako imajo namen v vseh šolah organizirati strelske krožke z zračno puško. Pobudniki in organizatorji naj bi bili šolska športna društva in Strelske družine. Vsako leto bodo organizirali medrazredna in šolska prvenstva v vseh osnovnih in srednjih šolah, enkrat letno pa naj bi izvedli občinsko prvenstvo za osnovne in srednje šole v streljanju z zračno puško.

V programu so tudi strelska tekmovanja in treningi po programu rekreacije v TOZD.

Na Ravnah, Prevaljah, Mežici in Črni imajo namen organizirati športno-rekreativna tekmovanja posameznikov za prvaka kraja v streljanju z zračno puško, kakor

tudi občinsko športno-rekreativno tekmovanje v streljanju z zračno puško.

V letu 1978 so načrtovana krajevna prvenstva v streljanju z malokalibrsko puško, nato pa še občinsko rekreativno prvenstvo v streljanju z malokalibrsko puško.

Pozabili tudi niso načrtovati gradnje novih objektov za strelski šport. Tako naj bi v letu 1977 zgradili na Prevaljah strelišče za zračno puško. Istega leta naj bi bilo na Poljani zgrajeno strelišče za malokalibrsko in vojaško puško. Naslednje leto bi sledila adaptacija strelišča v Mežici in Črni.

Tudi na kadre niso pozabili. V ta namen naj bi v vseh krajih v občini organizirali seminarje vsako leto za strelske trenerje in sodnike.

Predvidevajo tudi, da naj bi v letu 1978 vsaka strelska družina posedovala 10 vojaških pušk.

F. SREBOTNIK

IZOLA

PREDAVANJA
ZA INVALIDE
O SAMOZAŠČITI

Športno društvo invalidov »Ivan Regenta« Izola je organiziralo predavanje o splošnem ljudskem odporu in družbeni samozaščiti za svoje člane.

Predavanje je bilo 9.9.1976. Udeležilo se ga je čez 70 invalidov. Vsi prisotni so bili zelo zadovoljni ter izrazili željo, da naj se podobna predavanja še organizirajo.

Na tem predavanju so bili predvajani filmi, ki so še bolj popestrili zanimivost invalidov. V kratkem bomo organizirali nadaljevanje predavanj omenjene tematike, seveda s predvajanjem filmov, ki so še na razpolago.

STANE RENER

LJUBLJANA-VIČ

TEKMOVANJE MLADIH
VIČANOV

Občinska konferenca ZSMS Ljubljana-Vič Rudnik je letos že petič razpisala tekmovanje za najboljšo osnovno organizacijo ZSMS na področju osnovnih in srednjih šol v občini. V tekmovanju imajo pravico do sodelovanja tudi pripadniki JLA kasarne Maršala Tita. Mladi sodelujejo predvsem na področju mladinskih delovnih akcij, izdajanja glasil in športa. Največ točk dobijo za organiziranje kvizov na temo NOB, kulturnega življenja kot so oderska dela ter družbenopolitičnega usposabljanja. Tekmovanje obsega tudi udeležbo na sejah občinske konference. Če na tekmovanju sodelujejo pripadniki JLA dobijo osnovne organizacije ZSMS dodatne tri točke.

Namen Vičiade je povečati aktivnost vseh osnovnih organizacij ZSMS v občini. S tem občinska konferenca želi vključiti v delo kar največ mladih, poleg tega pa ima boljši pregled nad delom. Tekmovanje je steklo s prvim dnem šolskega leta, zmagovalec pa bo znan sredi junija prihodnje leto. V preteklem letu so se že drugič zapored odrezali mladi iz srednje tehniške šole za strojništvo, drugi so bili dijaki gimnazije Vič in tretji gojenci doma mladih v trgovini in gostinstvu.

ANDREJ SELAN

RADLJE OB DRAVI

SLOVESNOST
NA KOZJAKU

Prebivalci te obdravske občine so letošnji občinski praznik nad vse svečano praznovali na Kapli na Kozjaku, kjer se je za časa NOB največ bojeval Lackov odred. Tako je bil v soboto, dne 11. septembra, velik miting, ki so ga pripravili mladi, člani ZSMS. Na mitingu so podelili priznanja mladim brigadirjem, zvečer pa so pripravili velik taborniški ogenj in še srečanje s preživelimi borci iz teh krajev ob jugoslovansko-avstrijski meji.

Naslednji dan je bilo veliko zborovanje občanov, združeno s kulturnimi in športnimi srečanji udeležencev proslave, podelili pa so tudi občinska priznanja zaslužnim občanom. Naj omenimo, da je ta sicer manjša vas na Kozjaku občinski praznik pričakala v znamenju uspehov. Med drugim so dobili novo športno igrišče, novo trgovino ter obnovljeno šolo in zadržni dom.

FRANJO HOVNİK

IZ NASIH KRAJEV

CELJE — V celjskem Merxu deluje že vrsto let aktiv ZB NOV, ki vključuje približno 120 članov, zaposlenih po raznih TOZD. Vsako drugo leto priredijo izlet in tako bodo letos šli do Vzhodnega Berlina, med potjo pa bodo obiskali Dachau in Nürnberg.

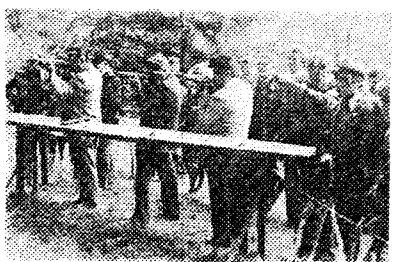
F. SREBOTNIK

PREBOLD — Tukajšnja tekstilna tovarna je 3. septembra, tj. na obletnico prevzema podjetja v samoupravljanje, praznovala tudi 134-letnico obstoja in 40-letnico splošne stavke tekstilnih delavcev. Priložnostna govornica je bila predsednica samoupravnih organov Nada Flis, navzočim pa je spregovoril tudi predsednik občinske skupščine Zalec Vlado Gorišek.

DARKO NARAGLAV

TOLMIN — Borci in upokoenci so 25. in 26. avgusta obiskali Bihač, Drvar, Jajce, Kozaro in druge kraje v bratski Bosni. Nazadnje so se poklonili spomenu žrtvam fašističnega nasilja v Jasenovcu.

PAVLA LEBAN

Udeleženci srečanja borcev železarjev so še vedno dobri strelci. Pomerili pa so se tudi v boji s hoduljami in v vlečenju vrvi.

BRANKO BLENKUS

MARIBOR — Klub upokojencev Maribor-Center je prejšnji mesec priredil avtobusni izlet na Češkoslovaško. V štirih dneh so si ogledali številne znamenitosti v Pragi, Brnu, Plznu, Karlovih varih in nazadnje še Lidice, kraj strašnega pokola. Med povratkom so v Avstriji obiskali še Mauthausen.

JAKOB DEBELJAK

LJUBLJANA — Protestom naših delovnih ljudi zoper ravnanje avstrijskih oblasti do naših dveh narodnostnih manjšin so se pridružili tudi borci NOB krajevne skupnosti Boris Kidrič v ljubljanski občini Bežigrad. Tovariš Jože Seme je na sestanku pojasnil razmere na Koroškem. Resolucijo so poslali zveznemu sekretariatu za zunanje zadeve.

Jože Blatnik

CELJE — Člani ZB NOV Janko Skvarča iz Celja so na tradicionalnem izletu letos obiskali Belo krajino. Po prisrčnem srečanju s predstavniki družbenopolitičnih organizacij na Suhorju so v Metliki obiskali tudi Belokranjski muzej. V Črnomlju so se poklonili spomenu padlih Belokranjcev in se poklonili spomenu komandanta tSaneta Rozmana.

F. Širca

OBČINSKI IN
KRAJEVNI PRAZNIKI

VELIKE LAŠČE — Dne 19. septembra 1943 so enote naše narodnoosvobodilne vojske likvidirale na Turjaku belogardistično postojanko in zajele veliko število izdajalcev.

VRANSKO — Dne 22. septembra 1941 se je v bližini vnel prvi spopad med partizani in Nemci.

MOZELJ — Dne 23. septembra 1942 je bila v bližini tega kraja ustanovljena Cankarjeva brigada.

OTOCEC — Dne 23. septembra 1942 je med bojem pri Beceletovi jami padlo več partizanov, med katerimi je bil tudi narodni heroj Vinko Paderšič.

V Ribčah ob Savi so na dan krajevnega praznika 29. avgusta odkrili spominsko obeležje. Foto: Atelje Zofka, Litija

ga rimskega obzidja, ob levi strani ceste Babno polje — Prezid (Prezid = prastari zid) pa stoji mejni kamen nekdanje meje med Avstrijo in Ogrsko. Prav presenetljivo pa je, da danes človek fizično občuti mejo med bratskima republikama. Stvar je taka: takoj za Podgoro v Loški dolini se konča asfaltna cesta in se začne makadamska, ki proizvaja veliko prahu naravnost izvozne kakovosti. To stanje traja vse do republiške meje, ko te pozdravita velika in domiselno oblikovana tabla »Dobrodošli u Gorskom kotaru« in — asfalt!

V nadrejenih stabilih, kljub takratni obilici dela, niso pozabili na nas. Dobili smo ukaz, da vse ranjence prepeljemo v Kočevje v novo-ustanovljeno vojno bolnišnico Kočevje, ki je bila v Marjinem domu. Preselili smo se 18. septembra 1943. Iz zad-

nega seznama z dne 17. septembra 1943 je razvidno, da so bili v njej:

1. Matajur, Kurenčič Anton, 1. četa 3. bataljona Gradnikove brigade,
2. Franc, Malešič Anton, 2. četa 2. bataljona Tomšičeve brigade,
3. Ferdo, Berce Vinko, 1. četa 3. bataljona Šercerjeve brigade,
4. Tiger, Berce Franc, 1. četa 3. bataljona Šercerjeve brigade,
5. Tiček, Sinkovec Maks, 3. četa 3. bataljona Šercerjeve brigade,
6. Angelo, 3. četa 1. bataljona Tomšičeve brigade,
7. Bolte-Jakopin Jože, 2. četa 1. bataljona Šercerjeve brigade,

invalidi in bolniki:

1. Mirko, Lokar Mirko, 3. četa 2. bataljona Tomšičeve brigade.

2. Olga, Rebolj Francka, kurirska postaja TV-18,
3. Mario, 1. četa 1. bataljona Tomšičeve brigade,
4. Kovač, Bizjak Miha, 1. četa 4. bataljona Šercerjeve brigade,
5. Ludvik, Lavrič Ludvik, 1. četa 4. bataljona Šercerjeve brigade,
6. Johan, Tratnik Ivan, minerski vod 1. bataljona — Tomšičeve brigade,
7. Kurir, Teršalič Jože, 2. četa notranjskega odreda,
8. Gustl, Murovec Avgust, 1. četa 1. bataljona Gradnikove brigade,
9. Zmago, Mlekuž Franc, kurir 2. bataljona Gradnikove brigade,
10. Franc, Pirih Franc, 2. četa 1. bataljona Gradnikove brigade,
11. Franc, Virt Franc, 3. četa 4. bataljona Šercerjeve brigade,

(se nadaljuje)

VPAD Z NEBA

Zasnova naše splošne ljudske obrambe posveča veliko pozornost tako imenovanemu protidesantnemu boju. Znano je, da sodobni agresorji — za uresničevanje posebnih taktičnih, operativnih ali strateških nalog in ciljev — uporabljajo tudi številne zračne desantne ali vertikalne manevre različne moči. Glede na množično uporabo helikopterjev bi agresorjeve desante veljalo pričakovati na območju fronte, v zaledju nasprotnika, kakor tudi v njegovem lastnem zaledju — za boj s teritorialnimi, partizanskimi in drugimi enotami. Zato bi bojevanje z zračnim desantom, tako ga tudi predvidevamo, moralo biti množično, nepretrgano in od vremenskih razmer neodvisno. Po drugi plati bi ta boj vseboval najrazličnejše akcije, kar pove, da protidesantni boj ni le »protidesantna obramba«, saj je obramba le ena od oblik za uspešno vodenje protidesantnega boja. Pri tem pa je vsekakor razumljivo, da so operativna vojska in enote teritorialne obrambe nosilke tega boja, kar seveda nikakor ne zmanjšuje pomena in vloge prebivalstva ter družbenih in delovnih organizacij. Kajti le dobra pripravljenost vseh in slehernega posameznika je zagotovilo za uspeh v protidesantnem boju. O tem, kaj se je dogajalo, ko je v gorskem svetu neko vojaško enoto napadel helikopterski desant, pa govori naš prispevek.

V začetku septembra so nekatere enote ljubljanskega armadnega območja začasno zapustile vojašnice in v okviru rednega učnega načrta praktično preverile stopnjo izurjenosti in bojne pripravljenosti. Ob premičnih taborjenjih, ki so svojevrstni izpit bojne zrelosti, so se v gozdovih in naših gorah srečale z vrsto presenečenj in težav, ki jih vsiljuje sodobna vojna. Tako sta

udarov polni vaji, dejali bi, ni bilo zmagovalca in ne poraženca. To je povsem razumljivo, ko vemo, da je vodstvo vaje, poleg izurjenosti vojakov in starešin, želelo preveriti obojestransko zamisel, predvsem pa oblike boja, ki so začrtane v zasnovi naše splošne ljudske obrambe.

O tem pričajo tudi besede enega od voditeljev vaje, ki je med drugim dejal: »S

Iz helikopterja je napadalec izvel celotno težje orožje — gorski top.

neko manjšo enoto, ki je na hribovitem in razčlenjenem zemljišču urejala obrambne položaje in se utrjevala, najprej napadla helikopterja. Pristala sta precej daleč in takoj zatem spet vzletela. To je bil lažni desant, ki naj bi branilca preslepil in preusmeril njegovo pozornost. Uspeha seveda ni bilo, zato je napadalec »zračna konjenica« izvedla pravi vertikalni vdor. Izkrcala je vojsko in oborožitev — spopad se je začel. Branilec je namreč brez obotavljanja prešel v silovit napad na desant, saj se je dobro zavedal, da je ta najbolj občutljiv v trenutkih, ko zapuščajo helikopterja. V tej nekaj ur trajajoči, jurišev in nenadnih

to vzorno vajo smo povsem črtali klasično pojmovanje o desantu, ki se je tokrat spustil na gorski teren in se soočil s številnimi težavami glede organizacije napada in manevra nasploh.

— In kaj ste s tem dosegli?

»Ocenili smo bojno pripravljenost sodelujočih enot in spoznali pomen povezovanja taktike z logiko. Napadalec in branilec sta namreč bila pobudnika za vodenje najrazličnejših oblik boja, zato na vaji ni manjkalo nenadnih udarov in obratov, jurišev in premikov.«

— Pa vendar to ni bil množični protidesantni boj?

Skrbite oči so skrbno zaznavale in zapisovale vsak nov podatek o nasprotniku.

»Ceprav je naša vaja pomenila le del uresničevanja in izvajanja zasnove naše splošne ljudske obrambe, je vseeno pokazala, da boj z zračnim desantom nudi obilo možnosti za vključevanje slehernega prebivalca, ki naj bi, skupaj z oboroženo silo, nosilko protidesantnega boja, v primeru potrebe postal vojak naše protidesantne fronte.«

— Kako skratka ocenjujete vajo?

»Najprej bi poudaril, da je premično taborjenje pravzaprav krona večmesečnega urejanja vojakov in njihovih starešin. Na vaji smo spoznali prizadevnost branilcev in napadalcev, videli smo njihovo požrtvovalnost in se pri tem prepričali, da so temelj-

no zamisel vaje razumeli vsi udeleženci. Zato je na vsakem koraku bilo čutiti veliko ustvarjalnost in pripravljenost za premaganje prenekatere zvižaje ali skušnjave.«

— Se pravi, da je uspeh več kot očiten?

»Res je tako. Toda priznati moram, da nas vse to, kar smo dosegli, ne bo uspalovalo, saj se zavedamo, da zasnova naše ljudske obrambe ni okamenela dogma.«

To je konec naše zgodbe o desantu in vojakovem septembru. In o jeseni, ki je prinesla novi rod zanesljivih in mladih branilcev naše domovine.

Besedilo in slike:

BRANE JAKOVLJEVIČ

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

Napadalec se je skrival in dobesedno drsel po krošnjah.

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV MARIBOR

SOVRAŽNIK DOMOVINE JE NAŠ SOVRAŽNIK

Ni naključje, da so na zadnji seji občinskega odbora ZZB NOV Maribor v soboto, 4. septembra letos, razpravljali o povezanosti zunanega in notranjega sovražnika pri vodenju specialne vojne proti naši državi. To so storili zaradi tega, da bi se člani ZZB NOV vsaj v glavnem seznanili s tovrstno problematiko.

To je ne le zelo zanimivo in še kako zahtevno, ampak tudi področje dela, ki mu moramo posvečati stalno zahtevano pozornost. Najprej je treba opozoriti na metodično pravilnost, ko so hkrati obravnavali zunanega in notranjega sovražnika. Dejansko je namreč med enim in drugim še kako tesna povezanost. To je po svoje tudi utemeljeno, saj v bistvu tako zunanji kakor notranji sovražnik zasledujeta iste cilje. Pri specialnih vojnah, ki so zlasti po drugi svetovni vojni zelo »v modi« in ki nimajo več meja tako po smotrih kakor po oblikah, pa se ta medsebojna povezanost kaže še bolj očitno. Specialna vojna je pravzaprav splet organiziranosti in usklajenih številnih dejavnosti sovražnika. ki

odsevajo na nešteti, če že ne na vseh področjih.

Po našem mnenju je bila takšna odločitev predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Maribor povsem utemeljena. Prav gotovo, da so pri tem upoštevali, da če so borci narodnoosvobodilne vojne s pomočjo zaledja izbojevali tako pomembno in težko revolucijo in če so danes ne le tolmači naše programske politike, ampak tudi njeni uresničevalci, potem je prav, da tudi kot borci, ki so sograditelji novega družbenega reda, zvedo kaj več o organizirani obliki o današnji povezanosti zunanega in notranjega sovražnika pri vodenju specialne vojne proti naši državi.

Posamezni borci se sicer sproti seznanjajo s tovrstno problematiko, bodisi zaradi tega, ker imajo priložnost, ali pa kažejo do tega zanimanje; nekateri imajo možnost, da o tem slišijo kaj več, drugi pa zopet ne. Ne glede na to pa je res, da precejšen del borcev, vsaj na podeželju, doslej ni bil seznanjen, vsaj

ne v tako organizirani obliki, s takšnim sistematskim prikazom delovanja in tako ilustrativno, kot je to bil primer na zadnji seji občinskega odbora ZZB NOV Maribor. Nekateri predstavniki krajevnih organizacij ZZB NOV so še kako pritrdjevali, kako je prav, da v okviru organizacije ZZB NOV razpravljajo tudi o takih vprašanjih. Najbrž da so s tem hoteli opozoriti, da to področje delovanja ni le izključna stvar pristojnih služb in organov ter drugih občanov, ampak tudi njihova prvenstvena dolžnost. Kot borci, obogateni z določenimi izkušnjami — nekateri bolj, drugi manj — pri tem lahko precej storijo.

Enkratna razprava o tem je seveda premalo. Tega se še kako zavedajo pri občinskem odboru ZZB NOV Maribor. Slej ko prej je res, da je treba tovrstno problematiko ne le stalno obravnavati, temveč jo tudi osvetljevati z novimi izkušnjami in jo poglobljati skupaj z drugimi vprašanji. Danes je pač tako, da se številni dogodki in razmere neverjetno hitro odvijajo ter spreminjajo. Ne čudimo se torej temu, če si bil v svojem izvajanju včeraj aktualen, da boš to tudi jutri ali pojutrišnjem. Nekaj podobnega se dogaja tudi z našim zunanjim in notranjim sovražnikom. Le-ta se je v času narodnoosvobodilnega boja zatekal k takim in takim metodam in je danes prav tako trdovraten, čeprav velikokrat doživi poraz, marsikdaj se mu tudi ne posreči, kar je načrtoval, pa vendarle je ne le intenziven, ampak še presneto zvit in od svojega namena ne odstopa. Namesto tega se spretno prilagaja nastali situaciji. To je v nekem smislu tudi njegov kažipot.

Spoznavati zunanega in notranjega sovražnika je še kako bistvenega pomena, zlasti danes, ko podružbljamo splošno ljudsko obrambo in prenašamo določene naloge in pristojnosti na krajevne skupnosti ter hkrati vključujemo poleg občanov in delavcev samoupravne interesne skupnosti, druge organizacije in družbenopolitične organizacije.

Po našem mnenju spoznavanje zunanega in notranjega sovražnika v današnjih sodobnih razmerah ni samemu sebi namen, ampak je to prav gotovo posebna vrsta in še kako potreben način vzgoje. Gre za to, da ob tem izostrujemo razredno naravnost, dvigujemo svojo ideološkopolitično zavest in da smo pri tem kar najbolj preventivno učinkoviti. S tem, ko spoznavamo to področje, krepimo ne le sebe, ampak tudi družbene samozasčito, ki danes postaja dejanska politika varnosti in samoupravne kontrole ter sredstvo za boj zoper protisocialistične pojave. Tako torej družbene samozasčito, ki je postala z ustavo SFRJ po letu 1974 ustavna kategorija resnično predstavlja eno izmed komponent splošne ljudske obrambe pri nas.

Vse to in še marsikaj bi bilo treba reči, da bi čimbolj utemeljili našo trditev o utemeljenosti, kako prav je bilo, da so o povezanosti zunanega in notranjega sovražnika pri vodenju specialne vojne proti naši državi govorili prav borci na seji občinskega odbora ZZB NOV Maribor.

DRAGO MIKLAVEC

IMELI SMO LJUDI

Marija Porenta

Na ljubljanskih Zalah so se 26. junija vedno poslovili od Marije Porenta. Rodila se je leta 1906 v Ljubljani. Na terenu Poljane je delovala kot obveščevalka in blagajničarka do aretacije v aprilu leta 1944. Preživela je grozote taborišča Ravensbrück. Na terenu Dravlje je bila prizadevna družbenopolitična delavka. Prejela je več visokih odlikovanj.

Ivana Novak

Na črtu v Brkinih so 7. avgusta pospremili na zadnji poti Novakovo mamo, Ivano Novak. Dočkala je 91 let. Ze meseca novembra 1941 so se pri Novakovih sešli prvi primorski partizani in aktivisti. Oddle je bila njihova domačija stalno shajališče partizanov in kurirjev tako iz Slovenije kot iz bližnje Hrvaške. Bila je članica odbora OF za vas Smrje od leta 1943. Prejela je troje odlikovanj.

Boris Sartori

V Ajdovščini je 13. avgusta preminil Boris Sartori. Rodil se je leta 1910. Pred vojno je bil sodnik v Kočevju. Od junija 1943 do osvoboditve je bil pravnik na osvobojenem ozemlju, po vojni pa je bil sodnik v raznih krajih.

V osmrtnici za pokojno Marijo Pavlin iz Tržiča, objavljeni v prejšnji številki, se je pri tiskanju vrnila pomota: Pokojnica je želela biti pokopana civilno in ne cerkveno. Svojem se oprostamo.

Anton Koder

Dne 28. julija so v Cerknem pokopali Antona Kodra iz Davče. Rodil se je v Davči leta 1900. Med NOB je opravljal številne naloge. Prinašal je material iz Železnikov in Skofje Loke pa tudi v Novake onstran stare meje in obratno. Bil je član ekonomata bolnišnice Franja, kjer je ostal do osvoboditve. Potem se je spet vrnil h kmetovanju. Bil je nosilec dveh odlikovanj.

Jožefa Tomazin

V Prevaljah je 1. avgusta preminila Jožefa Tomazin. Rodila se je na Ravnah leta 1923. Bila je aktivna udeleženka NOB pred septembrom 1943. Zaradi sodelovanja je bila tudi v celovških zaporih.

Anton Žibert

V starosti 70 let je preminil Anton Žibert iz Mosteca pri Dobovi. Kljub invalidnosti je zvesto sodeloval z OF na domačem terenu.

Vilma Krmelj

Na pokopališču v Krmelju so se pred nedavnim za vedno poslovili od Vilme Krmelj-Hermine. V narodnoosvobodilnem gibanju je sodelovala s pokojnim možem Matevžem-Nikom, enim izmed organizatorjev stavke tekstilnih

delavcev in padlem borcu. Bila je zaprta in mučena v begunjskih zaporih. V partizanih je bil tudi njen edini sin. Se do nedavnega je marljivo sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah.

Franciška Štrukelj

Na sevniškem pokopališču so se v začetku marca za vedno poslovili od Franciške Štrukelj, Apničenove mame iz Zavrha na Blokah. Od začetka odpora so se v njeni hiši v Zavrhu shajali aktivisti in borci. Pri njej je bilo tudi skladišče materiala. Skrbela je tudi za otroke borcev. Pri njej je bila kurirska postaja TV-10, katere sodelavka je bila. Prejela je več odlikovanj.

Jože Ivančič

Na Uncu pri Rakeku so 1. julija pokopali Jožeta Ivančiča. Rodil se je v Slivcah leta 1910. Začetek vojne ga je zatekel v kočevskih gozdovih. Aktivno je začel sodelovati leta 1941, naslednje leto pa je odšel v partizane. Delal je v sanitetni službi pri glavnem štabu; v kočevskih gozdovih je pomagal graditi partizansko bolnišnico. Za svoje delo je prejel številna odlikovanja.

Janez Debeljak

V Apačah so 22. avgusta spremili na zadnji poti Janeza Debeljaka iz Žepovec. Rodil se je pred 55 leti v Hobovšah nad Škofjo Loko. Junija 1943 je postal borec Zirovske čete. Bil je nosilec treh odlikovanj.

Julka Roganovič

Dne 12. maja so na Bledu pokopali Julko Roganovič, rojeno Sedej. Rodila se je leta 1922 na Vojskem nad Idrijo. V narodnoosvobodilnem gibanju je za-

Ciril Beden

čela aktivno sodelovati pred septembrom 1943. Po osvoboditvi je marljivo sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah.

Avgust Gradišnik

Prav na 67. rojstni dan so v Mariboru pokopali Avgusta Gradišnika. Rodil se je v Pernicah. Bil je borec Lackovega odreda in pozneje Tomšičeve brigade, kjer je bil ranjen. Bil je odlikovan tudi za aktivno sodelovanje v povojni graditvi. Preminil je 2. avgusta.

Franc Šobar

Na Zalah so 30. julija spremili na zadnjo poti Franca Šobra. Rodil se je v Bukovici pri Ribnici na Dolenjskem leta 1896. Preživel je prvo svetovno vojno in se naselil v Zagorju ob Savi. Delavci rudnika so ga izvolili za svojega zaupnika in leta 1934 za upravnika Bratovske skladišnice. Od začetka vstaje je bil na strani svojega ljudstva. Očeta so mu ubili fašisti leta 1942 in leta 1944 je padel pri Vačah kot partizan njegov edini sin Rado.

Urška Črnkovič

V Kočevju so 7. avgusta pokopali medvojno aktivistko Urško Črnkovič. Rodila se je pred 66 leti v Selu pod Banjolo. Bila je tajnica prvega NOO za vasi Podstene, Lipovec in Selo. Bila je zelo aktivna in požrtvovalna.

V spomin ljudskemu učitelju

Pokojni Avgust Lulik je bil dolga leta upravitelj osnovne šole Rudnik v Ljubljani. Rodil se je 25. novembra 1893 v Ajdovščini. V Gorici je dokončal učiteljsko. Ob začetku prve svetovne, komaj leto zatem, je bil vpoklican v avstrijsko vojsko in moral je oditi na bojišče v Galiciji. Konec vojne je dočkal v ruskem ujetništvu. Kot zaveden slovenski prosvetni delavec se je po vrnitvi priključil Maistrovim borcem za severno mejo. Zaradi italijanske zasedbe se je moral umakniti v Jugoslavijo.

Pokojni Lulik je bil vzgleden pedagog. Vselej in povsod je pomagal svojemu ljudstvu. Na Rudniku se je posvetil tudi sadjarstvu in vrtinarstvu, pri tem pa je vzgojil mnogo dobrih kmetovalcev in sadjarjev. Kot vsi napredni učitelji se je takoj po okupaciji leta 1941 postavil na stran Osvobodilne fronte. Z njim je bil ves učiteljski zbor šole na Rudniku. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi ilegalne socialne pomoči. Na terenu je delal skupaj s hčerko Marijo,

ki je sodnica za mladinske zadeve v Ljubljani.

Toda za delovanje učitelja sta zvedela dva domača izdajalca; eden izmed njih je bil zloglasni Frakelj. Dne 13. decembra 1943 sta vdrla v njegovo stanovanje, pa jima je pobegnil. Kljub temu se mu ni posrečilo priti v Ljubljano. Belogardisti so ga kmalu zatem ujeli na domu. Ko so ga peljali v klet zloglasne mučilnice na Urhu, si je prerezal žile. Zločinci so ga kljub temu peljali na dvorišče, ga zasliševali in mučili do smrti.

ZB NOV Rudnik je ob stoletnici ustanovitve osnovne šole odkrilo pokojnemu Luliku spominsko ploščo. Borci in starejši krajanji sploh se s hvaležnostjo spominjajo naprednega rodoljuba, ki je vzgajal njih same in njihove otroke. Najmlajšim pa bo plošča na šoli dokaz, da je boj za svobodo zahteval tudi življenja najboljših.

STANKO SKOČIR

POIZVEDBA

Moj sin Jože Božič je padel v septembru leta 1944 nekje pod Gorjanci, menda kot borec 9. brigade. Kdorkoli bi kaj vedel o njem, naj mi sporoči, saj ne vem niti kje je pokopan.

Hvala!

GREGOR BOŽIČ

Izola, Trubarjeva ul. 10

SREČANJE NA VODENICAH PRI KOSTANJEVICI

Odbor gorjanskega bataljona in družbenopolitične organizacije občine Krško vabijo borce in aktiviste gorjanskega bataljona in druge občane na tovariško srečanje, ki bo 19. septembra 1976, ob 10. uri na Vodenicah pri Kostanjevici.

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE ILOVARJEVI DRUŽINI

ZB NOV Velika Stanga v sodelovanju s krajevno skupnostjo Stangarske poljane vabi borce in aktiviste NOV, ki so se med narodnoosvobodilnim bojem zadrževali na področju Velike Stange in Reka gozda ter prehajali tu prek nemško-italijanske meje iz Dolenjske na Stajersko in obratno, na odkritje spominske plošče v Reka gozdu (občina Litija), ki bo 19. septembra letos ob 11. uri pri domačiji Ilovar (po domače pri Krmuc) v spomin na dni, ko je okupator pobil in sežgal Ilovarjevo družino, mater, dve hčerki in dva otroka.

Prinud na prireditveni kraj je po cesti Litija—Trebeljevo—Besnica; vabljeni mladi in drugi občani!

IZLET V EGIPET

Pripravljalni odbor tankistov iz Ilirske Bistrice, ki organizira izlet borcev NOV v Egipt, sporoča, da bo 23. novembra letos organiziral štiridnevni izlet v Aleksandrijo in okolice. Ker pričakuje odbor tudi tokrat precejšnje zanimanje (o tem govore izkušnje z izleta v Alžirijo!), vas prosimo, da pošljete informativne prijave na naslov: ZB NOV Ilirska Bistrica, Bazoviška 15, 66250 Ilirska Bistrica.

Natančnejša pojasnila in podatke o programu izleta v Egipt bomo

sporočili v eni prihodnjih številkih TV-15!

BORCEM 14. DIVIZIJE

Dne 19. septembra bo na strelišču v Ljubljani ob Dolenjski cesti tekmovanje za »memorial Jožeta Klanjskega-Vasje«; pričetek tekmovanja je ob 9. uri, z zaključkom približno ob 13. uri, ko bo predaja prehodnega pokala prvovršeni ekipi.

Dne 19. septembra bo ob praznovanju krajevnega praznika krajevnega skupnosti Turjak, Velike Lašče in Rob proslava obletnice likvidacije belogardistične postojanke Turjak; pričetek proslave je ob 10. uri na Turjaku.

Dne 25. septembra organizira občina Cerkljica v Zupanovem lazu pri Babnem polju slovesnost ob odkritju centralnega spomenika slovenskim vojaškim partizanskim bolnišnicam »Snežnik«; pričetek slovesnosti ob 9. uri.

Vabimo borce 14. divizije, da se omenjenih prireditev udeležijo!

SPOMINSKO PRAZNOVANJE V KOŽBANI

Odbor aktivistov OF za Zapadno-primorsko okrožje, aktivisti OF briškega okraja, družbenopolitične organizacije v Brdih in občine Nova Gorica vabijo.

na spominsko praznovanje, ki bo v okviru občinskega praznika Nova Gorica, v nedeljo, 19. septembra, ob 14. uri v Kožbani, z naslednjim programom:

— otvoritev obeležja na kraju, kjer je bilo 7. julija 1944 volilno zborovanje,

— otvoritev odcepa ceste Vrhovlje pri Kožbani, novega vodovoda in telefonske povezave na Kožbanskem.

Slavnostni govornik bo tovariš Miha Ravnik, član predsedstva ZKJ.

Kožbanski kot pričakuje, da se bodo slovesnega zborovanja v nedeljo, 19. septembra, udeležili tudi mladi in »nekoliko starejši« takratni mladinci iz Brd in vse Primorske, kakor tudi iz zamejstva, udeleženci delovnih akcij, zastopniki mladinske delovne brigade »Kožbana 76« in vsi terenski politični delavci ter borci, ki so se med vojno zadrževali v teh revnih, a gostoljubnih krajih.

Zločin, ki ne bo ostal brez odmeva

Neuvrščena socialistična Jugoslavija, ki se v svoji zunanji politiki dosledno ravna po načelih nevmešavanja v notranje zadeve drugih držav in mirnega sožitja vseh narodov, je trn v peti predvsem konservativnim krogom, ki se zgrozijo že ob sami misli na socializem. Pri teh ljudeh dobivajo zaščito vsi tisti, ki so pripravljeni, da s kakršnikoli sredstvi pomagajo izvajati Kissingerjevo teorijo o destabilizaciji. Nemotena dejavnost ustaške svojati je najbolj zgovoren primer.

Minuli petek je skupina petih ustaških teroristov ugrabila letalo družbe TWA na notranji progi med New Yorkom in Chicagom ter s 85 potniki poletela v Montreal, Gand, Islandijo in Pariz. Skupina je zahtevala, da vodilni ameriški dnevniki objavijo razglas, v katerem blatijo Jugoslavijo in napadajo ZDA zaradi dobrih odnosov z njo. Tudi v tem primeru so nastopili v imenu nekakšnih »borcev za svobodno Hrvatsko«, ker se ne upajo povedati svetovni javnosti, da so ustaši, tj. fašisti, ki so se bratili s Hitlerjem. Njihov razglas je bil spravljen skupaj z bombo v garderobni omarici newyorške podzemne železnice. Bomba se je razpočila, pri tem pa je izgubil življenje en policist in trije so bili nevarno ranjeni. V drugem in neznanem ameriškem mestu naj bi bila spravljena še ena bomba. V Parizu ustaške grožnje niso naletele na razumevanje; francoski policisti so jih razorožili in uklenjene poslali nazaj v ZDA. Operacijo je vodil sam notranji minister Ponia-

towski. Ameriški dnevniki so sicer objavili »razglas«, toda »politična bomba« ni vžgala. Vsa javnost se zgraža nad zločinom. Kljub temu se moramo vprašati: kdo je glavni krivec za to, da je bil »razglas« objavljen in da teroristične organizacije uživajo gostoljubnost države, katere voditelji zatrjujejo, da so naši prijatelji? Ameriška policija doslej ni ukrenila še ničesar, da bi preprečila podtikanje bomb pred naša predstavništva. Zato se mora — že nehote — tudi najbolj preprostem našemu človeku vrniti misel, ki smo jo izrazili v uvodu.

Vendar ima vsako zlo tudi svojo dobro stran. Kaže, da je najnovejši podvig ustaških zločincev povzročil, da bo reakcija širše javnosti drugačna, kot so jo pričakovali. Emigrantski skrajneži v New Yorku, ki se radi hvalijo z diverzantskimi akcijami, v svojih radijskih oddajah in v javnosti niso hoteli priznati svoje krivde, pač pa so jo naprtili drugim jugoslovanskim emigrantom. Boje se posledic, saj je tudi newyorški župan Beam izrazil ogorčenje nad njihovim najnovejšim zločinom. FBI in policija bi pod pritiskom javnosti doma in na tujem le utegnili nastopiti tako, kot predvidevajo tudi ameriški zakoni in kot zahteva morala kulturnih ljudi.

Odpravnik poslov našega veleposlaništva v Washingtonu je izrazil v imenu sekretariata za zunanje zadeve oster protest zaradi ravnanja FBI, katere predstavniki so delili časnikiarjem ustaški pamflet. Njen postopek naša vlada ocenjuje kot sovražno dejanje. Predsednik Ford je zahteval, da morajo ugrabitelji letala takoj postaviti pred sodišče. Ali bo policija odslej vedela kaj več o delovanju fašističnih emigrantov?

POLDE VREOVSEK

PRAVNA POSVETOVALNICA

PRAVICA DO UPOKOJITVE

G. N., Ljubljana

Vprašanje: Stari ste 54 let in imate 25 let delovne dobe. V NOV ste vstopili avgusta leta 1944. Zanima vas, ali imate pravico do upokojitve.

Odgovor: Pravico do starostne pokojnine boste pridobili šele, ko boste stari 60 let. Potemtakem se sedaj še ne morete upokojiti, možna bi bila edino invalidska upokojitev, če obstajajo razlogi zanjo.

NAKUP ZAPOROŽCA

S. S., Ajdovščina

Vprašanje: Zanima vas, kje se lahko nabavi avtomobil Zaporozec, koliko stane in ali obstaja kakšna možnost za posojilo.

Odgovor: Zaporozce prodaja v Ljubljani podjetje Agrostroj, Draga 41. Cena je 31.000 din, na posojilo pa se ne dobi. Dobavni rok je približno tri mesece.

PRILOŽNOST ZA IZLET, ŠPORT IN RAZVEDRILLO

— Ugodne posezonske cene, zagotovljeni popusti sindikalnim in ostalim zaključenim skupinam.

— V enodnevnem izletu si lahko ogledate lipicance in program dresure, Skocjanske jame ali jamo Vilenica, kopate v pokritem plavalnem bazenu, otrokom pa omogočite jahanje ponižev.

PROGRAM ZA ODRASLE IN OTROKE!

Ne pozabite zavrteti telefonske številke 067 73-361 Sežana ali pa pisмено sporočiti svoje želje na naslov: Kras Jadran TOZD Hoteli in gostinstvo Partizanska 1, Sežana.

**HOTEL
MAESTOSO**

KERAMIX

tovarna talnih ploščic
65293 VOLČJA DRAGA

telefon: (065) 72-611, 72-622

dir.: (065) 72-644

telex: 34383 — YU GOROP

GORIŠKE OPEKARNE

p. o. Bukovica 1
65292 Renče

Kdo smo?

Smo ena največjih opekarn v državi in smo v tem letu pričeli s proizvodnjo talnih keramičnih ploščic v novi tovarni KERAMIX.

Kje smo?

Naša nova tovarna KERAMIX je locirana v Volčji dragi blizu Nove Gorice.

Kaj izdelujemo?

Izdelujemo talne glazirane in neglazirane ploščice po postopku enkratnega žganja. To so sinter ploščice s skupnim imenom MONOSINT.

Zakaj sinter ploščice?

Ker je tehnologija povsem nova. Ker je izdelek visokokvaliteten. Ker so zahteve po tako kvalitetnih izdelkih vedno večje in da lahko nudi mo potrošniku zraven stenskih, stropnih, strešnih, fasadnih ter vseh drugih kvalitetnih opečnih izdelkov še visokokvalitetna tla.

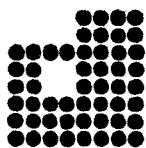

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit

ILIRSKA BISTRICA

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833, CENTRALA 23-09, KOMERCIJALA 20-945
OBRAČUNI: VIČ 22-833, BRDO 20-806, OPEKA 22-842, IN INDOP 51-814
TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ST. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropne ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, beton-
ske strešnike itd.

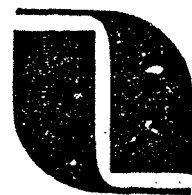
Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in
neglazirane keramične ploščice.

Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

lesni kombinat

novoles

ново мѣсто
68351 стража
yugoslavia

proizvaja:

- **stilno pohištvo: spalnice, dnevne sobe, jedilnice, delovne kabinete**
- **moderno pohištvo: spalnice, dnevne sobe, knjižne regale,**
- **gugalnike,**
- **žagan les,**
- **plastificirane predale,**
- **furnirsko embalažo**

prodaja:

- **na domačem trgu:**
 - **direktno,**
 - **preko trgovske mreže,**
 - **prek lastne trgovine v Straži**
- **v inozemstvu:**
 - **direktno,**
 - **prek posrednikov**

brest cerknica

industrija pohištva jugoslavija

telefon 061-791 200 telex 31167

**SALON POHIŠTVA BREST
CERKNICA**

tel.: 061 791-200

**PRODAJALNA BREST
MARIBOR,
KNEZA KOCLJA 6**

tel.: 062 21-495

**KUHINJE, DNEVNE SOBE,
SPALNICE, SAMSKE SOBE,
STOLI, SEDEŽNE
GARNITURE,
KOPALNIŠKI PROGRAM**

UGODNI KREDITNI POGOJI:

- **KREDIT DO 30.000.- DIN**
- **POLOG 10 %**
- **ZA DEVIZE 5 % POPUST,**
- **DOSTAVA POHIŠTVA NA DOM
BREZPLAČNA NE GLEDE
NA ODDALJENOST KRAJA**

VI STE Z NAMI

»Ne, ne bodo nas prešeli, pa čeprav nas bodo štelili!«

Celovski gimnazijci — slovenski maturantje so bili na obisku v Jugoslaviji. Srečali smo se v Ljubljani, ko so sklenili svojo desetdnevno pot po Jugoslaviji, skozi Beograd, Skopje, Ohrid, Dubrovnik, Split in Plitvice. Bil je to maturantski izlet med našimi ljudmi v najjužnejših krajih njihove »mesojene« domovine. Srečanje s kraji, kjer se niso bili, za katere so vedeli samo po pripovedovanju svojih profesorjev, staršev in starejših vrstnikov, ki so bili na takšnem izletu lani, ali še kako leto bolj nazaj.

»Naduse pristrčno smo bili sprejeti, kjerkoli smo se ustavili,« pripoveduje njihov profesor Jože Bakovnik. »V Makedoniji tudi sam še nisem bil in tako je bilo potovanje tudi s spoznavne strani sila pomembno. Se bolj kot zame, za same maturante, saj mnogi doslej niso bili niti v Sloveniji, kaj šele v drugih republikah. In vendar smo vsepovsod čutili, kot da smo tu doma...«

Slovensko gimnazijo v Celovcu, za katero profesor Bakovnik pravi, da so jo žal dobili že nekaj minut po dvanajsti uri, vsako leto obiskuje okoli 450 dijakov. Letos se jih je v prvi letnik, naš peti razred, vpisalo okoli 70. Sicer pa je gimnazija bila tudi že prej, le da ni imela svojih prostorov. Za Slovence

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

na Koroškem v Avstriji je nekaj povsem samoumevnega, nekako del njih in tudi njihove kulturne in politične zavesti, pripovedujejo. Zato ni čudno, da zadnja leta in še posebej zadnji dve leti zanimanje in tudi vpis naraščata.

»Kjerkoli smo se ustavili, povsod smo čutili, da so vsakodnevno z nami. Demonstracije, številne informacije in dobro poznavanje našega manjšinskega problema, nas je pravzaprav presenetilo in ganilo,« v prvi sapi pove Marta Rutar, ki bo že prihodnje dni stopila skozi vrata medicinske fakultete na Dunaju. »Ne, da ne bi privoščili, kar malo hudo nam je bilo, ko smo se srečevali z vrstniki, z mladimi Albanci, ki ne le, da živijo popolnoma enakopravno življenje z večinskim narodom, ampak so tudi sila ogorčeni, ko poslušajo vesti o dogajanjih pri nas na Koroškem. In vsi, od najmlajših do najstarejših poznajo naše težave, če jim smemo tako reči...«

Solanje na slovenski gimnaziji v Celovcu je, kot pripovedujejo maturantje, težje od šolanja v navadni, nemški gimnaziji. »Že zato, ker vse delaš v dveh jezikih,« nadaljuje Marko, »pa tudi zato, ker nam vedno očitajo, da na slovenski gimnaziji tako in tako nimajo pravih kriterijev, da spustijo vse in podobno. A vendar ni tako!«

Profesor Jože Bakovnik je prepričan, da so kriteriji pri njih vsaj tako ostri kot drugje, na drugih gimnazijah. Saj mora dijak, ki želi uveljaviti svoje znanje, pa je zaveden Slovenec, vedeti čim

več, še posebej, ker bi moral šolanje nadaljevati na univerzi, kjer domačega jezika ne bo, ali se v njem vsaj ne bo dalo govoriti s profesorji.

Sicer pa so gimnazijci sila aktivni. Stalno vzdržujejo stike z vrstniki v Sloveniji, izmenjujejo obiske, pripravljajo najrazličnejše programe in potem na skupnih srečanjih, bodisi v Sloveniji, bodisi pri njih v Celovcu, izmenjujejo kulturne, športne pa tudi politične izkušnje.

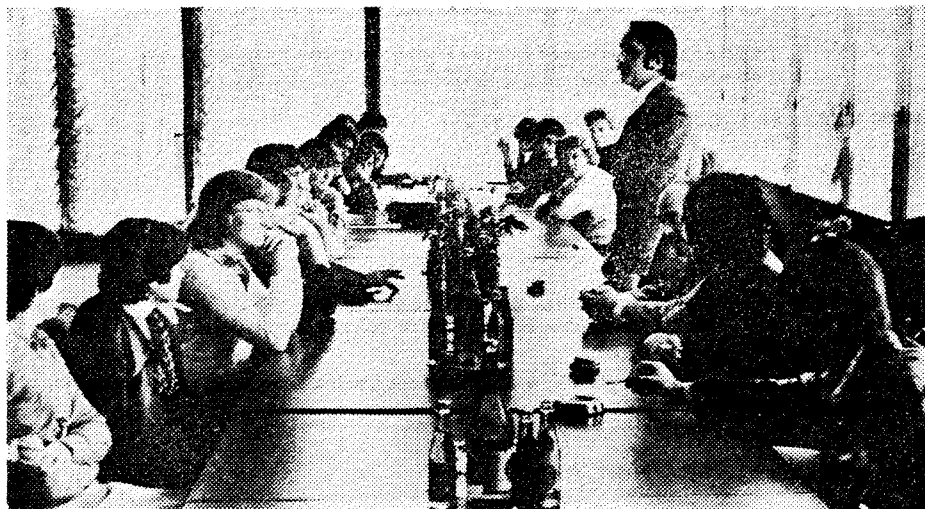
In vendar jim ni lahko! Vsakodnevno se srečujejo z omalovaževanjem, če seveda smemo uporabiti tako milo besedo za dogodke, ki jih opisujejo. Vse povsod, na cesti, v lokalih, na vlakih ali ko gredo v šolo, jih spremljajo opazke, ki so vse drugo prej kot spodbuda njihovega delu. Ali pa tudi?

Janko Pipp pravi, da Slovenci na Koroškem še vedno niso izgubili svoje ga optimizma, ki jih navdaja že vsa leta, kar živijo v Avstriji. Gre za prepričanje, kot pravi Janko, da so močnejši od tistih, ki bi želeli, da jih ne bi bilo več. »Ne, ne bodo nas prešeli, pa čeprav nas bodo štelili! Bojkotirali bomo štetje na vse mogoče načine. In oni vedo, da bomo to storili, zato nas tudi strahujejo, nas poskušajo prepričati, da je za nas bolje, če lepo molčimo in da smo tisto, kar vemo, da smo — Slovenci!«

Hodimo po Ljubljani in se pogovarjamo. Tudi o naših krajih, zgodovini, bližnji — poipretekli in tudi daljni. Poznajo nas bolje, kot se poznamo sami. Sicer pa »saj smo konec koncev tu doma, pa čeprav živimo, delamo in snujemo nekje na tujem, v domovini, ki pravzaprav ni naša, čeprav smo zrasli in bomo tudi živeli z njo.« Prav res. Čutijo, da so doma tu, na tej strani Karavank. In premišljujejo, kako bi kljub oddaljenosti ohranili vsakodnevni stik z nami, nas obiskali. Nekateri celo načrtujejo študij v Ljubljani ali Mariboru. »Če ne letos, pa prihodnje leto. Zagotovo pridem vsaj za dva ali tri semestre na ljubljansko univerzo,« zatrjuje Marko. »Rad bi živel tu, a dom imam v Avstriji. Tam bom imel tudi družino, vse.«

Bili so na obisku. Pičlih deset dni. Prepotovali so domovino, ki je in ki ni njihova. Njihova po srcu in jeziku, ki ga čuvajo in negujejo tudi v šoli, tuja po državljanstvu, življenju in delu. Odšli so veseli in razpoloženi, z novim upanjem, novim optimizmom. Zato, ker vsi vedo, da so z njimi ne le milijoni Jugoslovancev, ampak vsi, ki so za človečnost, tudi ko gre za tako drobna, a vendar tako pomembna vprašanja, kot je manjšinsko v Avstriji.

tekst: VILI PŠENICNY
foto: MATJAZ ŠKULJ

Celovski gimnazijci — slovenski maturantje na obisku v Ljubljani

Najstrašnejša je bila očetova smrt

Sin Jože je padel kot partizan na Krnu, Karel, ki je bil komandant VDV bataljona, pa je padel v Karlovcu pri Velikih Laščah

Šalijevi iz Češče vasi so bili partizanska družina. Oče Alojz je že pred vojno sodeloval z naprednimi ljudmi in v takem duhu je vzgajal tudi svoje otroke, pa ni čudno, da je že poleti 1941. leta vsa družina delala za OF.

Sin Rudolf je šel nekega dne v Novo mesto. Sledil mu je tajni agent, ga aretirali in odgnali v zapor. V Ljubljani so ga obsodili na dosmrtno ječo, kasneje so ga pomilostili na devetnajst let strogega zapor. Zaprt je bil tudi v Padovi. Tu so bile razmere neznosne. Zaporniki so protestirali z gladovno stavko. Leta 1944 so jih s posredovanjem Rdečega križa pripeljali v Ljubljano pod nemško komando.

Sin Jože je padel kot partizan na Krnu, Karel, ki je bil komandant VDV bataljona, pa je padel v Karlovcu pri Velikih Laščah.

Najbolj strašna usoda, za katero so zvedeli šele po vojni, pa je doletela očeta Alojza.

Konec 1943. leta so ga v Bučni vasi ujeli Nemci. Odpeljali so ga v Krško. Pri Stari vasi si je moral sam skopati grob, potem so ga ustrelili in zakopali. Neka ženska je to opazovala iz čuvajnice. Dobro si je zapomnila podobo moža. Pozneje je šla gledat grob in videla iz groba molečo, razmesarjeno, odgriznjeno roko. Sklepala je, da so Nemci moža pokopali še živega. Z roko je prodrl iz zemlje, da bi se dokopal do zraka, a je omagal, umrl. Roko mu je verjetno odgriznila kakšna žival.

To je sin Rudolf zvedel po vojni, ko je šel iskat očetov grob. Srečal se je s tisto žensko. Ta ga je spoznala

Alojz Šali iz Češče vasi

Foto: Miško Kranjec

po podobnosti z očetom. Povedala mu je, kakšna smrt je doletela očeta.

Alojz Šali iz Češče vasi je bil moj stari oče, sestavek pa sem napisala po pripovedovanju Rudolfa Šalija, svojega strica.

DARJA DERGANČ

V Kamniški Bistrici smo bili

V nas bo živela resnična zgodba o boju planincev, od katerih so mnogi žrtvovali tudi življenja, da bi naši vrhovi zares ostali naši

Že nekaj let zapored preživljamo mladi člani planinskih društev Spodnje-ga Posavja vesele počitniške dni v skupnem taboru v gorah. Letos smo se pod vodstvom mentorjev in mladinskih gorskih vodnikov utaborili v Kamniški Bistrici. V nepozabnih desetih dneh smo osvojili več vrhov Kamniških Alp. Seveda smo nekaj dni preživeli tudi v taboru. Te smo izkoristili za počitek, zabavo in tudi za delo. Vsak planinec je namreč dobil svojo nalogo, ki jo je moral vestno opraviti. S tem smo dosegli, da je življenje v taboru potekalo prijetno in brez zapletov.

Ker pa smo mladi vedno radovedni, smo želeli izvedeti kaj več o sodelovanju ljudi teh krajev v narodnoosvobodilnem boju.

V ta namen smo povabili medse tovariša Mirka Štirka, člana kamniške čete in začasnega vodiča znamenite druge grupe odredov. Rad se je odzval našemu vabilu in tako smo nekega večera posedli okoli spomenika padlim

planincem nad domom v Kamniški Bistrici, kjer tri podobe na lesenem spomeniku ponazarjajo grozote vojne: boj, internacijo, streljanje talcev.

Tovariš Štirn nam je najprej pripovedoval o sebi in o dneih, ko se je boril za svobodo. Pripovedoval je o kamniški vstaji leta 1942, o nasilju gestapa v Kamniku. Spoznali smo, da vojna tudi temu, danes tako mirnemu koščku slovenske dežele, ni z ničemer prizanesla. Še smo vpraševali o tem in onem, ob koncu pa smo k spomeniku položili šopek planinskega cvetja.

Naslednji dan smo žalostni zaradi slovesa, a hkrati veseli zaradi ponovnega snidenja s starši, zapustili tabor.

Toda — v nas bo še dolgo živela podoba skalnatih vrhov, živeli bodo spomini na dni, ko smo jih preživeli v taboru, v nas bo živela resnična zgodba o boju planincev, od katerih so mnogi žrtvovali tudi svoja življenja, da bi naši vrhovi zares ostali naši.

JANJA ZORKO

TV-15 ZA MLADINO

Napad na Lom

»Bili so hudi dnevi in gorja je bilo veliko, a po svoje včasih tudi lepi, saj smo bili mladi,« je še rekel moj stric Ludvik Rekelj

Zvonec je rezko zazvonil. Stala sem pred vrati in prisluškovala drsajočim korakom, ki so se bližali. Na vratih se je pokazala osivela tetina glava. Veselo me je pozdravila, saj je bila vedno vesela mojega obiska. S stricem živita sama, pa sta vesela vsakogar, ki ju obišče.

Razložila sem jima, po kaj sem prišla in stric je z veseljem ustregel moji prošnji.

TOVARIŠTVO

Bila je huda zima. Burja je prihala in snega je zapadlo nad meter. Po zameteni stezi se je počasi premikala kolona partizanov. S težavo so premikali noge. Nekateri so nosili ranjence. Ti so vedeli, kako težko jih tovariši nosijo, zato so jih prosili, naj jih pustijo v snegu in se naj sami raje rešijo iz velikega meteža. Nosili so jih naprej, čeprav jih je sneg vse vse močnejše oviral pri hoji. Ranjenci so spoznali, kako dobre tovariše imajo in kaj pomeni tovarištvo. Če bi partizani pustili ranjence v snegu, bi ti umrli. Tako so jih nesli s seboj in v partizanskih bolnišnicah so jih ozdravili. Pa so bili ti tovariši spet sposobni za boj.

TONI RAUH

»Zgodilo se je 22. novembra leta 1944 v Lomu nad Storžičem. V dolini Lom sta dve vasi: Spodnji in Zgornji Lom. Ker je bilo to osvojenno ozemlje, tu počival del drugega bataljona Kokrškega odreda, ki je bil namenjen na Stajersko, v Zgornjem Lomu pa se je nahajala glavnina tretjega bataljona Kokrškega odreda.

Nemci so zvedeli, kje se zadržujejo partizani in so sklenili, da jih napadejo.

KRAMLJANJE

Ljudmila Simončič, Košcevi mami iz Brinja, smo obljubili, da bomo v »TV 15 za mladino« objavili fotografijo njenega sina Alfonza, ki je padel 26. julija leta 1943 pri Žužemberku kot borec Gubčeve brigade.

Star je bil komaj enaindvajset let... pa je padel za domovino, za nas.

Našo obljubo, spoštovana tovarišica Vida, izpolnjujemo.

»Po dolgem premoru se spet oglašam,« piše tovarišica Vida Blažko iz osnovne šole Miren pri Novi Gorici.

»Vsi smo veseli, ker tako pridno objavljate naše sestavke. Zdaj, ko jih ponovno prebiramo, se nam zdijo še lepši. Danes vam pošljemo drugo številko našega šolskega glasila z željo, da boste tudi v njej našli kaj za vas. Morda bi opozorila na opis obrambnega dne in tudi nekaj drugih sestavkov je zanimivih.«

Hvala za pozdrave, spoštovana tovarišica Vida, za dobre želje in za obljubo, da boste z nami še nadalje radi sodelovali, iz druge številke »Brstja« pa predstavljamo želje, darila in sporočila vaših najmlajših, namenjene tovarišu Titu. In še nekaj: V »TV 15 za mladino« se je doslej zvrstila vrsta sestavkov iz vašega glasila in čas je, da vsaj z imeni predstavimo vse, ki ga ustvarjajo:

Barbara Klančič, Tamara Saksida, Silvana Blažič, Borut Badalič, Patricija Vižintin, Neva Tomažinčič, Ksenija Marušič, Vlasta Mozetič, Nataša Martinuč, Iztok

Močno skupino esesovcev in gestapovcev so poslali v Spodnji Lom z namenom, da izropajo in požgejo vas. Nemci so se prebili do Spodnjega Loma. Nekateri so začeli ropati in nakladati material na vozove, drugi pa so odšli v Zgornji Lom. Tam jih je pričakal drugi bataljon. Z jurišem so po kratki in srčiti borbi pregnali Nemce. Tokrat je na prizorišče boja prišel tretji bataljon. Nemci so bežali v Spodnji Lom. Tam so se uredili, sprejeli borbo in čakali pomoči. Pri begu iz Zgornjega Loma je ostalo nekaj Nemcev v veliki hiši popolnoma obkoljenih. V njej so imeli dvajset talcev, zato si partizani niso upali zažgati hiše.

Boj je trajal že tri ure, ko je Nemcem prišla težko pričakovana pomoč. Drugemu bataljonu, ki je bil namenjen na Stajersko, je začelo primanjkovati municije. Partizani so se pred nočjo umaknili. Nemci so rešili obkoljene in se takoj vrnili v Tržič. V tem boju so padli štirje tovariši. Med njimi je bil eden Hrvat, po imenu Ivan. Leta je pobegnul iz nemške policije k partizanom. Nemci so imeli mnogo več žrtev. Partizani so ujeli štiri gestapovce, ki so prejeli zaslužen plačilo. Njihov namen, da bi požgali vas, ne samo da ni uspel, pač pa so doživeli temeljit poraz. Od tistega časa dalje niso niti poskusili še napasti. Ljudje, ki so jih partizani rešili, so jim odslej še bolj pomagali. Prinašali so jim hrano in obveze, jih obveščali o sovražnikovih premikih in načrtih.

»Pa je bilo vedno tako?« sem vprašala.

»Seveda ni bilo vedno tako, kot v tej bitki, o kateri sem ti pripovedoval. Tudi mi smo doživeli poraze in bežali pred Nemci. Toda, ker smo se bojevali za pravično stvar, smo zmagali.«

Za hip je umolknil in v oči so mu stopile solze.

»Bili so hudi dnevi in gorja je bilo veliko, a po svoje včasih tudi lepi, saj smo bili mladi,« je še rekel moj stric Ludvik Rekelj. DARJA CERAR

Lutman, Erika Makorič, Vesna Rebula in Nevenka Leban sestavljajo uredniški odbor učencev, Vida Blažko (mentorica), Jurij Ferjančič, Darja Kolenc, Ivana Mrakar in Katjuša Rabzelj-Wiragh so v uredniškem odboru učiteljev, tehnično delo ste zaupali Oskarju Kerševanu, da lahko izdajate tako lično in vsebinsko tako bogato glasilo pa gre zasluga tudi pod-

Alfonz Simončič

jetju »Iztok« Mirna pri Novi Gorici.

Predno se poslovimo, še nekaj besed tovarišu Klinarju iz Osnovne šole »Tone Cufar« z Jesenic: zaloga prispevkov, ki ste nam jih poslali, je že skoraj pošla in verjemite nam, da jih bomo hudo pogrešali.

Se boste še oglašili, mladi Jeseničani?

Milena

TOVARIŠU TITU

NATASA MARTINUČ: »Želim mu, da bi bil še mnogo let med nami.«

PATRICIJA PAHOR: »Želim, da bi nas vodil še mnogo let v miru in složnosti.«

NIKA ZUŽIČ: »Tovarišu Titu bi dala dehteči šopek cvetja.«

PATRICIJA PAHOR: »Tovarišu Titu bi podarila knjigo o svobodi.«

TAMARA SAKSIDA: »Podarila bi mu zvezek z ocenami.«

DEAN USAJ: »Dal bi mu lepo rdečo zvezdo.«

NATASA MARTINUČ: »Sporočila bi mu, da ga spoštujem, ker nas je vodil iz zmage v zmago.«

FRANKO CIGLIČ: »Napisal bi, da sem zelo ponosen nanj.«

NIKA ZUŽIČ: »Sporočila bi mu, da se pridno učimo in da smo veseli, ker živimo v svobodni domovini.«

BORUT PAHOR: »V pismu bi ga prosil, naj obišče šolo v Mirnu.«

GRETA URSIČ: »Napisala bi, da imam rada domovino.«

ROMAN MALIČ: »Srečen sem zato, ker živim v svobodni domovini.«

BARBARA MOZETIČ: »Tovariš Tito, rada bi te videla, a ne morem, ker stanujem daleč.«

PATRICIJA POHOR: »Rada imam svojo domovino, ljudstvo in materin jezik.«

DEAN USAJ: »Pripravljeni smo na obrambo naše domovine.«

VOJKO BLAŽIČ: »Pridno se bom učil in bil zvest domovini.«

MOJCA PLESNIČAR: »Pridno se učimo, da bi bili nekoč v ponos domovini.«

(»BRSTJE«, OŠ MIREN)

V Davči med NOB

»Ranjenci so jedli tisto, kar so jim dajali okoliški kmetje: največ krompirja, črn kruh, nekaj mleka, pa še kakšno dobro kokošjo juho«

Napočilo je usodno leto 1941. Nemci in Italijani so nenadoma napadli Jugoslavijo. Ljudje so bili zbegani in strahoma so pričakovali, kaj bo.

O tem nam pripoveduje Podgrivarjev stari ata:

»Res je. Nismo vedeli, kaj storiti. Toda bili smo dobri gospodarji. Vsi smo bili za narod, za državo. Ostali smo in se borili.«

»Bila je zmeda, to je res! Toda nismo obupali. Začeli smo se boriti,« nam zatrjuje Blaznikov Jože, mesar na Češnjici, nekdanji borec Prešernove brigade.

In takole pravi Jože Rant: »Tudi tukaj v Davči prvi hip nismo vedeli, kaj in kako, toda zbrali smo se in se postavili v bran. Uspeli smo!«

Meseci so tekli, boji so bili hudi in tudi ranjencev je bilo vedno več. Kaj zdaj? Narediti je bilo treba skrivališča, v katerih bi lahko našlo zavetje po nekaj ranjencev, predvsem laže ranjenih. Kdaj? Kje? Vse to se je pretakalo v mislih borcev. Poskusili so. Šlo je. Prvo skrivališče je bilo postavljeno. Potem drugo, tretje... Davča, razstresena slovenska vas, je bila kmalu posuta s skrivališči za ranjence.

O tem nam je pripovedoval naš znanec Jože Rant s partizanskim imenom Samec, čigar hiša stoji nedaleč od davškega mostu:

»Tukaj gori,« s prstom pokaže na hrib Zbont, ki se vzdiguje nad njegovo hišo, »je bila partizanska bolnišnica, če ji lahko tako rečem. Ni bila velika, toda pravšnja za ranjence in dovolj skrita pred Nemci. Partizani so mi prinašali ranjence. Te sem, kolikor je bilo mogoče, pokrepčal, nato jim zavezal oči in odhiteli smo proti bolnišnici.«

»Pa bi nam pokazali, kje je bilo to?« smo ga povprašali.

»Bi.«

In zagrizli smo se v kolena, tako je bilo strmo. Pešačili smo nekaj časa po travnikih, nekaj časa po gozdu in končno utrujeni prišli na cilj. Od bolnišnice, kot so jo imenovali, so ostali le še strohnili deli skoraj neopaznih temeljev.

»Pa obveze, povelji... Skratka, bi nam povedali, kje ste dobili ves ta sanitetni material?«

»Obveze in vse drugo smo dobili iz Franje, saj so bila naša skrivališča za ranjence pravzaprav nekakšne podružnice te znane partizanske bolnišnice.«

»Kaj pa so delali ranjenci?«

»Največkrat so prebirali časopise, ki so jih tiskali tudi v davski tiskarni. Prinašali so iz bolnišnice C pod Hlipom ali pa iz drugih bolnišnic v Davči,« pravi Jože Rant.

»Z bolnišnico C pa je bilo tako: Bila je na dveh koncih. Običajno je bila pod Zbontom, ko pa je pretela nevarnost, se je preselila k Hlipu,« je pripovedoval Jože Blaznik.

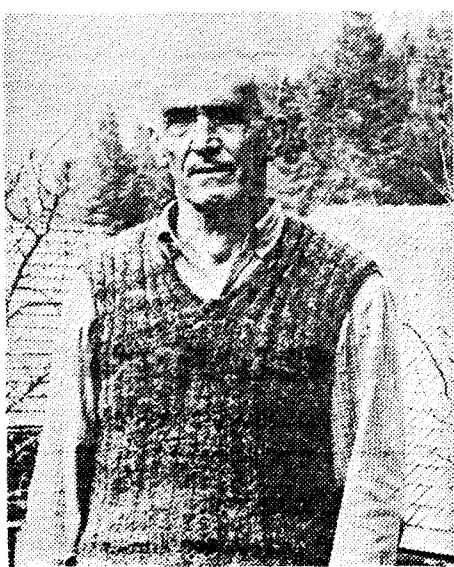
»Kaj pa druge bolnišnice?«

»Bolnišnice se niso imenovala po

kraju ali priimku, ampak po črkah. Tako je bila bolnišnica D pod Krivcem, v zakotni grapi Davče, bolnišnica E pa je bil znamenita Franja.«

Jože Rant-Samec nadaljuje takole:

»V bolnišnici C je bilo lahko največ petnajst do dvajset ranjencev. Merila je štirikrat pet metrov, streha je bila iz desk, imela je manjšo kuhinjo. Prostor je bil temen, saj so bolnišnico okoli obdajale visoke smreke. Ranjenci so jedli tisto, kar so jim dajali okoliški kmetje: največ krompir, črn kruh, nekaj mleka, pa še kakšno dobro kokošjo juho. Zdravnikov in bolniških se-

Jože Rant-Samec med narodnoosvobodilnim bojem terenski politični delavec

ster tudi ni bilo veliko. Bolnišnice so stražili noč in dan. Bilo je napeto in nevarno.«

»Še posebno napeto je bilo spomladi leta 1943,« se spominja osemindesetletni Podgrivarjev stari ata. »Bolnišnica pri Hlipu je bila vedno v nevarnosti. Prav tako bolnišnica pod Zobnotom. Nemci so napadali. Nekega dne nas je presenetila vesela novica, ki jo je objavil v Davči izdani partizanski časopis Informacijski vestnik OF, da Nemci odhajajo z območja, kjer je bila bolnišnica C.«

Tedni so tekli in Davča je končno dočkala tudi svobodo.

»Bilo je veselo,« se teh dni spominja Jože Blaznik-Runo. »Zavihrale so zastave in z oken so se usipali šopki cvetja.«

»Poglejte, tukaj je visela tabla,« pravi še Jože Rant-Samec in pokaže tablo ter jo obesi na mesto, kjer je visela pred sedmimi leti. Na njej je bilo zapisano: Bolnica C — 500 metrov. Zračne razdalje seveda.

S temi besedami bomo tudi sklenili ta skromni zapis o partizanskih bolnišnicah v Davči.

JOŽE BOGATAJ
(»Naše poti«, OŠ Železniki)

Markelj je še pred vojno hodil v kme-
tijsko nadaljevalno šolo na Srednji Do-
bravi, kjer je poučeval znani revolucio-
nar Stane Zagar. Slušateljem je hkrati s
strokovnimi predmeti posredoval tudi na-
predno vzgojo, posojal knjige itd.

»Najbrž smo bili takrat izdani,« pravi
Ciril Markelj, »kajti večina tistih, ki jih
je poučeval Zagar, so padli kot talci ali
umrli v taboriščih, če se pravočasno niso
umaknili med partizane.«

Markelj je tako živel v nenehnem stra-
hu. Skrival se je na podu, v senu, včasih
pa kar v gozdu. Brnenje avtomobilov je
bil že slab znak. Takrat so namreč le
Nemci imeli avtomobile. Sicer pa so Nem-
ci Marklja lahko upravičeno sumili. Sku-
paj s pomočnikom svojega očeta, Alojzem
Lovcem, je vzdrževal kurirsko zvezo čez
savski most pri Otočah. Toda njiju Nem-
ci nikdar niso dobili s pošto, čeprav so
večkrat naredili zasedo na levem bregu
Save.

Manj sreče pa sta imela 21-letna kurir-
ja Zorko Ambrožič in Franc Pretnar. Pri-
vega so Nemci na mostu ustrelili 5. maja,
dr drugega pa 24. novembra 1942.

Poleti 1942. leta so partizani na Posav-
cu ubili Jožeta Kovača, ker je sodeloval
z okupatorjem. Kovačev sin Anton se je
Nemcem celo vdinjal in postal gestapo-
vec. Pravzaprav je prav ta iz očeta nare-
dil zagrizenega Nemca.

Takoj ko so tiste poletne noči — kdaj
je to bilo, se Markelj ne spomni več —
partizani vdrli v Kovačevo hišo in v spal-
nici zabodli gospodarja, se je o tem raz-
vedelo med ljudmi. Markelj je domneval,
da bodo Nemci takoj pričeli pobirati tal-
ce, zato se je zjutraj z vlakom odpeljal
v Sentvid pri Ljubljani, češ da gre po žga-
nje za materino gostilno. Menil pa je, da
bo do večera najhuje mimo in se je zve-
čer vrnil na Otočce.

Toda že pred svitom prihodnjega dne
so gestapovci obkrožili Markljevo hišo.

Gnali so ga proti postaji. Bil je pre-
pričan, da družine ne bo videl nikoli več.
Spominja se, da je nasproti prišel 16-letni
Ivan Benedičič. Fant je bil organiziran
in ko je zagledal srhljivi sprevod, se je
pognal v beg čez sosedov vrt. Nemci so
streljali za njim, a ga niso zadeli. Pač
pa so spet silili v Marklja, če fanta pozna.
Zanikal je.

Na železniški postaji so ga porinili v
čakalnico skupaj z mladim sosedovim fan-
tom, starih kakih 17 morda 18 let, Silvom
Grobovškom. Bila sta sama in začelo se
je njunih pet ur negotovosti, za katero

PODOBE NAŠIH LJUDI

Pet ur, dolgih kot vse življenje

Aretacija, nema obsodba na smrt in pet ur čakanja na eksekucijo, to je
bil najstrašnejši dogodek v življenju 65-letnega Cirila Marklja, strojnega mizarja
iz Otoč 3.

Zgodilo se je 1942. leta, takrat, ko je okupator po vsaki partizanski akciji,
pa naj je šlo zgolj za materialno škodo, izbiral žrtve med naprednimi ljudmi.
In napredno usmerjen je bil tudi Ciril Markelj, ki je imel takrat 30 let. In tako
kot drugi njegovi somišljeniki, je tudi on moral pričakovati, da bo prej ali slej
njegov dom obkrožila tolpa črnih gestapovcev in ga odpeljala s seboj.

sta bila oba prepričana, da se bo končala
samo s smrtjo.

Markelj se danes ne spomni več na-
tančno, kakšne občutke je imel.

»Vem le, da sva hodila po čakalnici v
krogih, Silvo za menoj ali pa vstric. Sem
ter tja sva se ustavila pri blagajniškem
okencu in izmenjala kakšno besedo. Imel
sem škatlico Zete in cigarete sva skoraj
prižigala drugo ob drugo. Enkrat mi je
Silvo dejal: »Ciril, zdaj bova pa ta zad-
njo pokadila.« Hrabil sem ga, da morda
le ne bo tako hudo, čeprav sem bil po-
vsem prepričan, da naju bodo ustrelili,«
pripoveduje Ciril Markelj.

Ne spomni se niti, ali ga je zgrabil
obup. Ve le to, da kadar je pogledal
skozi okno, je videl samo Nemce, čelade.
»Pač, nekaj mi je nenehno kljuvalo v
glavi, kako bom pobegnil. Odločil sem se,
da bom skočil v Savo, ko me bodo gnali
na strelišče.«

Markelj se tudi ne spomni več, kako
je doživel tisti trenutek, ko so Nemci
odprli vrata. Takrat je bilo sicer konec
negotovosti, ampak oba z Grobovškom sta
bila prepričana, da jima ne bodo rekli
nič drugega, kot to, da sta obsojena na
smrt.

»Sploh se ne spomnim ničesar druge-
ga kot to, da sem se znašel pred domačo

hišo na hloidi in tega, da so me strašno
bolele noge.«

Medtem ko sta talca preživljala stra-
hotne trenutke v železniški čakalnici, je
Markljeva žena Mici poskušala nemogoče
— rešiti moža. In uspela je. Takoj ko
so Nemci odpeljali Marklja, je vzela kan-
glico za mleko in odšla proti Posavcu.
Vojakom ob progi je rekla, da gre po
mleko in spustili so jo mimo. Ona pa je
šla naravnost h Kovačevi. Žena ubitega
Kovača je bila namreč Marklju krstna bo-
tra. Ko je Mici Markljeva prišla k njej,
jo je začela prositi za možovo življenje.
Ta pa je rekla: »Pojdite pogledat, kaj so
naredili!« Odpeljala jo je v spalnico, kjer
je še vedno ležal njen mož. Nemci so ga
namreč pusili ležati, tako kot je bil ubit.

»Ampak, saj tega ni storil moj mož,«
je rekla Markljeva in dolgo prepričevala
Kovačevo, da Ciril Markelj ni nič kriv.
Končno se je Kovačeva omeščala. »Brez
skrbí bodite, nič se mu ne bo zgodilo,«
je rekla.

Cirila Marklja so Nemci izpustili, Gro-
bovška pa odvedli. Zanj so imeli dokaz,
da simpatizira s partizani, Marklja pa so
le sumili. Grobovšek je delal kot delavec
pri radovljiškem predoru in ko je nekdo
pobiral članarino za OF, je Grobovšek ne-
kaj malega dal. Bil pa je izdan in tako ga

Ciril Markelj kot partizan in danes

Nemci niso izpustili iz rok. Ustrelili so ga
kot talca zato, ker so partizani požgali
Remčevo žago.

Markelj je bil po tistem še pol leta
doma. Toda Nemci so ga imeli vse bolj
na piki. Imal pa je srečo, kajti v njihovi
gostilni so se večkrat zadrževali vojaki
in neki esesovec, po imenu Maks, mu
je rekel: »Izgini, ni več rešitve.«

Bil je, čeprav esesovec, dober fant,
sicer pa je to njegovo obvestilo potrdil
tudi komandir policajev, neki Dunajčan,«
pravi Markelj, »in tako sem 2. februarja
1943 odšel med partizane.«

Markelj je bil potem v Vojkovi brigadi
na Primorskem, pa v 31. diviziji, pa v
Prešernovi brigadi, enkrat ranjen, enkrat
zastrupljen, da je bil 12 dni v nezavesti
in ga je neki italijanski zdravnik z množi-
co injekcijami »spravil nazaj na ta svet'.
In spet je bil ranjen pri Godoviču skozi
trebuh in potem kot ranjenec v Beli kra-
jini... Hoteli so ga odpeljati v Bari, pa
ni hotel iti iz Črnomlja, češ bodo moji
vsaj vedeli, kje sem pokopan. Osvobodit-
ev je pričakal v Vinici in se 6. decembra
1945 vrnil domov.

Kljub temu, da je bil skoraj polna tri
leta adoma, da je v partizanih preživel
hude trenutke, pa je bilo vendarle tistih
pet ur v čakalnici postaje na Otočah naj-
daljših v njegovem življenju.

ANDRAZ

CIRIL PRIPOVEDUJE

Čudno prazen je bil dom velikega pi-
satelja, ki je razdal moči svojemu narodu.

Tudi Ciril ni veliko govoril. Knjiga vti-
sov je bila zgovornejša. V njej so bili
pogosto zapisani stavki, da bi se morali
Slovenci krepkeje oddolžiti Josipu Jurčiču,
da bi bilo potrebno nekaj storiti za pisa-
teljev dom.

Ciril ni bil navajen obračati besed. Še
kot študent je bil redkobeseden. Prav o
tem je v tistih trenutkih razmišljal profe-
sor Zgodnik. Ciril je stanoval na novo-
meškem »vlakcu«. To so bile bajte revnih
ljudi, nanizane na bregu Krke kakor vago-
ni na železniški postaji. Kot vrsta dijakov
iz tistih let, je bil tudi Ciril večkrat lačen
kakor sit. Kanček sreče pa je le posijal
v njegovo življenje. Koširjevi, ki so sta-
novali na Glavnem trgu, so se ga usmili-
li z večerjami. Pri tem je imel še največ
zaslug njihov sin Ljubo, Cirilov sošolec in
pozneje tovariš med partizani. Kdaj sta
prvič zvedela za partizane, tega se Ciril
ne spominja. Ampak o komunizmu so že
takrat dijaki veliko govorili. Tudi sama
sta ob večerih risala po novomeških hi-
šah srp in kladivo.

Profesor Zgodnik se je spominjal, da
je delala Cirilu hude težave francoščina. S
pobožnjakarskim profesorjem sta se po-
gosto zapletla v spore. V tretji gimnaziji
je Ciril izstopil. V Mariboru je začel me-
hanikarski uk. Nikoli ne bo mogel pozabiti
mojstra — kulturbundovca, ki ga je psoval
z »vindišer hunda« (slovenski pes!). V vaje-
niškem domu je stanoval. Duhovniki so va-
jence pred začetkom dela vodili k mo-
litvi in jih učili stroge pokorščine mojstru.
Garati so morali šestnajst in tudi več ur

dnevno, da so ob koncu meseca dobili pet
dinarjev plače. To je bilo suženjstvo.

Kar precej jih je bilo takrat v Mari-
boru, ki so v Hitlerja verjeli kakor v
boga.

»Spominjam se, da je bilo ob Hitlerje-
vem rojstnem dnevu. Kljukasta zastava
je visela na avstrijskem konzulatu in pod
njo so tičale skupine ljudi. Nekateri so
hvalili Hitlerja, dokler se ni razlegel glas:
cigan Hudorovič iz novomeške gošče je
boljši; ko reče, da je konje kradel, mu
ljudje verjamejo. Hitler pa se zlaže takoj,
ko odpre svoj gobec!

Vindišer hund, je zagrmelo v gruči
ljudi. In že smo se spopadli s pestmi.
Nemci so mi pritisnili v svoje seznane
rdečo piko in leta 1941 so me že iskali
gestapovci. Še pravočasno sem pobegnil
domov na Dolenjsko.«

Profesor Zgodnik je z zanimanjem po-
slušal pripoved svojega nekdanjega dijaka,
ki se je že v prvih dneh okupacije pri-
ključil tistim, ki so vedeli, da se bo treba
okupatorju upreti. V Ljubljani, kjer je
nadaljeval svoj uk, se je vključil v delo

Osvobodilne fronte. Nekoč ga je v Slom-
škovi ulici ustavilo pet Italijanov. Puške
so mu pritisnili na prsi in roke je moral
držati kvišku, ko so ga preiskali. Propa-
gandne letake je imel na srečo skrite v
klobuku. Le-tega pa se niso niti dotaknili.
Bil je prepričan, da je napočil zadnji tre-
nutek — moral se je umakniti iz Ljub-
ljane, moral je poiskati pot do partizanov.
Na pot se je pripravil skupaj s štirimi
tovariši. Na italijanskih osebnih izkaznicah
so s kemikalijami izbrisali stare datume
in imena in zapisali svoja. Tako jim je
uspelo priti čez blok in v Suho krajino.
Na Kremenjku, globoko v gozdovih, so
prišli v partizanski tabor.

»Spominjam se, da sem vprašal nekega
tovariša, ogrnjen je bil v zeleni hubertus,
kje bi lahko dobil komandanta Staneta.
Leta me je začudeno gledal in me čez čas
vprašal, kaj želim.

V partizane smo prišli, sem rekel. V
tistem pa se je tovariš predstavil — bil je
komandant Stane. Še do sape nisem pri-
šel, ko je začel govoriti, da menda vemo
kam smo prišli. Pri nas boste večkrat lačni

kakor siti, vsak dan v smrtni nevarnosti,
toda če se boste današnje bojevali, bo zma-
ga vsak dan bližje.

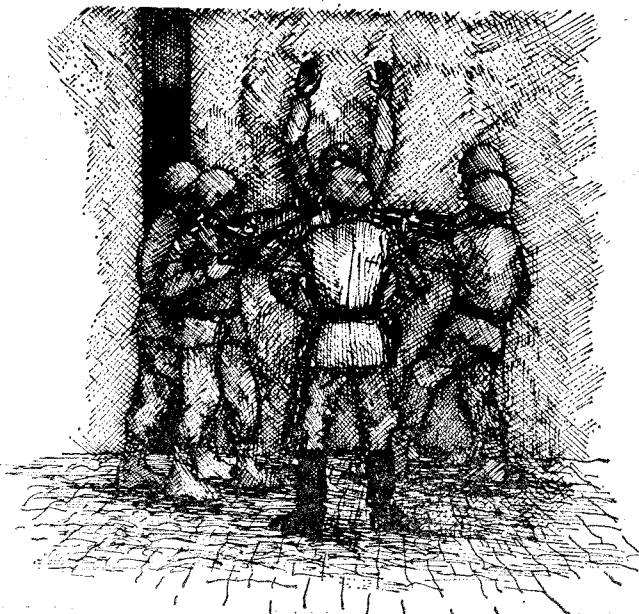
Spominjam se, da je Stane segel vsa-
kemu v roko, kar je za nas pomenilo, da
smo sprejeti — v drugo grupo partizan-
skih odredov. Bilo je to 6. aprila 1942, to-
rej ob obletnici razpada stare Jugoslavije.
Prisegali pa smo 1. maja.«

OGNJENI KRST

Ciril je pripovedoval, kakšne težave so
imeli v začetku, ker je bilo na voljo pre-
malo orožja.

»Puške imajo Italijani,« je govoril ko-
mandant Stane. Toda, ko so odšli v pa-
trole na Dob, so izvedeli od terencev, da
imajo orožje tudi domačini. In res so jim
ga odkopali na polju. Tako so prišli do
šest dobrih mauzeric, zavitih v šotorska
krila.

(se nadaljuje)

Nekoč ga je v Slomškovi ulici ustavilo pet Italijanov.

»TV 15« izhaja vsak
teden — izdaja ga
Zalozba Borec, Ljub-
ljana, Miklošičeva
cesta 28 kot gla-
silo Zveze združenj
borcev NOV in
Zveze rezervnih vo-
jaških starešin SR
Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklo-
šičeva cesta 28, pp 598/XI, 61000 Ljubljana;
Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana,
telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo
160 dinarjev, posamezna številka v prosti pro-
daji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po imenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in kliseji: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35